

Els artesans de la imatge

Fotografia i cinema amateur a Palafrugell

(1860-1985)

DOLORS GRAU I FERRANDO

ELS ARTESANS DE LA IMATGE

Fotografia i cinema amateur a Palafrugell
(1860-1985)

ELS ARTESANS DE LA IMATGE

Fotografia i cinema amateur a Palafrugell
(1860-1985)

DOLORS GRAU I FERRANDO

Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

1997

GRAU i FERRANDO, Dolors

Els artesans de la imatge : Fotografia i cinema amateur a Palafrugell (1860-1985)

ISBN 84-86812-61-5

I. Palafrugell. Ajuntament II. Girona. Diputació Provincial III Col·lecció

1. Fotografia — Palafrugell — 1860/1985

2. Cinematografia — Palafrugell — 1860/1985

77(467.1 EmB Palafrugell)

791.4(467.1 EmB Palafrugell)

Núm. 5

Data edició Abril 1997

Tiratge 1500 exemplars

Edició:

Ajuntament de Palafrugell

Diputació de Girona

© 1997 Dolors Grau Ferrando

Consell assessor

Joan Badia, Gerard Prohías, Carles Sapena i M. Concepció Saurí

Redacció i administració

Arxiu Municipal i Àrea de Cultura

Ajuntament de Palafrugell

Fotografies

Enric Bruguera

Disseny i maquetació

Pep Caballé. Vall de Llèmena

Impressió

Impremta Palé SL. Palafrugell

Dipòsit legal

Gi-37-97

ISBN

84-86812-61-5

Sumari

ELS PIONERS

De tapers a fotògrafs	11
Forgas i Ferriol. La primers societat fotogràfica	27
Jaume Ferrer i Massanet. El pintor-fotògraf	35
Els Casanovas. De París a Palafrugell.....	49
Les galeries. El regnat de cartró pedra.....	55

LA SEGONA GENERACIÓ

La gana de postguerra	63
L'edició de postals. La Costa Brava en blanc i negre	71
Lluís Puignau i Feliu. El fotògraf ambulat.....	77
Josep Granés i Hostench. El primer fotoperiodista	81

RECUPERAR LES IMATGES

Els col·leccionistes.....	93
Arxius d'institucions i entitats	99

UNA HISTÒRIA EN MOVIMENT

El Concurs de Cinema Amateur.....	111
Les XI edicions del Concurs (1964-1985)	119

AGRAÏMENTS

L'autora agraeix les informacions i/o les imatges facilitades per: Carme Adroher, M. Lluïsa Agustí, Elvira Bisbe, Carme Bonal, Ramir Bruguera, Martirià Brugada, Lluís Casanovas (pare i fill), Àlex Cebollero, Aníbal Corredor, Francesc Dalmau, Jaume Ferrer, Paquita Ferrer, Solita Ferrer, Joan Frigola, Josep Granés, Elena Gurguí, família Joanola, Lluís Maimí, Xavier Miserachs, Lluís Molinas, Paquita Muñoz, Júlia Núñez, Josep Puig, Lluís i Libert Puignau, Enriqueta Regàs, M. Concepció Saurí, Joaquim Tolosa, Francesc Torres, Núria Ventura, Josep M. Vives. També agraeix les facilitats donades pel Museu d'Història de la Ciutat de Girona i el Museu del Suro de Palafrugell per accedir al material fotogràfic que custodien i l'ajuda d'Eva Romo.

ABREVIACIONS UTILITZADES

AMP Arxiu Municipal de Palafrugell
MHCG Museu d'Història de la Ciutat de Girona
MSP Museu del Suro de Palafrugell

Els pioners de la imatge

De tapers a fotògrafs

Forgas, Ferriol i Casanovas tenen el privilegi de ser els pioners de la fotografia a Palafrugell. Noms als quals se li ha d'afegir, a finals de segle XIX, Jaume Ferrer i Massanet, el representant més interessant d'aquesta primera generació de fabricants d'imatges.

La nova era es va inaugurar amb la presentació oficial del primer daguerreotip a París, l'any 1839. Un daguerreotip s'aconseguia després d'agafar una placa de coure argentada, brunyir-la fins aconseguir la brillantor del mirall, sensibilitzar-la amb vapor de iode, exposar-la a la llum durant més d'un quart d'hora (fins i tot una hora), i revelar-la amb vapor de mercuri. Certament, els obstacles tècnics i materials eren prou importants com perquè la fotografia no es generalitzés i no s'instal·lés a Palafrugell fins dècades més tard. Malgrat les dificultats, l'antiga aspiració de l'home per fixar la realitat ja era un fet. Només faltava que s'escurcés el temps de posa i que els materials s'industrialitzessin mínimament.

Els llargs temps d'exposició (per a la impressió del primer daguerreotip a Barcelona, el mateix any 1839, es van necessitar 20 minuts) impossibilitava la

captació de la imatge de persones, animals o qualsevol altre element en moviment. De totes maneres, ben aviat van aparèixer sensibilitzacions que requerien menys temps d'exposició i estranys artefactes que servien de gran ajut per subjectar caps i esquenes. Aquests avenços, afegits a la baixada dels preus de les imatges, van contribuir a l'inici de la gran època del retratisme.

Els preus dels daguerreotips eren elevats, per la qual cosa, aconseguir una imatge impresa fidelment, només estava a l'abast de les classes socials benestants que es desplaçaven a les grans galeries establertes en ciutats importants. Però de seguida, va aparèixer una cort de retratistes ambulants que recorrien les ciutats sobretot durant les festes senyalades, tal com va fer-ho aquest daguerreotipista anònim que s'anunciava així, l'any 1851 durant les fires de Sant Narcís de Girona: "Retratos al Daguerrotipo

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Jaume Ferrer va deixar a la composició de les escenes l'empremta de l'artista.

Casanovas. Col·l. Morató.

Els Casanovas han estat retratant els palafrugellencs des de fa cent vint-i-cinc anys.

Ferriol y Forgas Col·l. Bisbe

Ferriol y

Forgas i Ferriol van ser els primers retratistes de Palafrugell.

Anunci en el programa de la Festa Major de l'any 1929.

A vostè li convé una càmera fotogràfica

Bessa

La moderna Càmera Automàtica **VOIGTLÄNDER** de preparació ràpida.

Venda exclusiva:

S. CORREDOR

Cavallers, 34

PALAFRUGELL

ELEGANT: SENZILLA SÒLIDA: BARATÍSSIMA

Sols val 68 pessetes A L'ALCANÇ DE TOT HOM

AMP

Ferrer, Fons Ferrer/AMP

Iluminado. El retratista al Daguerrotipo que se halla de paso en esta capital tiene el placer de anunciar a las personas de buen gusto de la misma que acaba de recibir de París una esquisita y variada colección de guarniciones para retratos; lamets, agujas, anillos, portamonedas, petacas y medallones á la Valliere y á la Pompadour todo de última moda. Los precios de los retratos cuya duración y semejanza asegura el retratista son de 5, 8, 12, 15 y 18 pesetas. Se opera dentro un huerto que tiene una puerta de entrada por la calle solitaria de S. José y otra por la calle nueva del Taetro, núm. 5. Sólo permanecerá en esta capital los dias de ferias". L'anunci reflecteix trets característics de la indústria fotogràfica dels inicis: garantir la similitud amb el subjecte retratat; ornar la imatge amb aplicacions a l'última moda que imitaven les pràctiques dels pintors, i utilitzar com a estudi patis, terrats i horts.

Negatiu amb placa de vidre i positiu de contacte d'un retrat captat per Jaume Ferrer.

El camí ja estava traçat. La fotografia que havia aparegut com un nou element per al desenvolupament científic i tècnic, s'estava transformant en una eina complementària d'artistes i sobresou de treballadors industrials. Només mancava que les innovacions fossin prou importants com perquè es pogués generalitzar l'ús de la fotografia. La situació va començar a canviar quan es va descobrir un procés per obtenir imatges en

Un altre dels anuncis inserits al programa de la Festa Major de l'any 1929.

MARTÍ LAVIÑA

CARRER DELS VALLS : PALAFRUGELL

VISTES-POSTALS, FINISSIMA FOTOGRAFIA

Novel·les per entregues amb servei a domicili: «Sor Milagros», «Pierrot», «El Prisionero», «La Mártir del Trabajo», «El Amor de los Pobres», etc. etc.

PAPERERIA : OBJECTES D'ESCRITORI

Llibres i material per a Escoles, i Llibreria General

AMP

Enric Bruguera

La introducció de les plaques seques va ser cabdal per a la generalització de la fotografia.

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

Les plaques de vidre van ser els suports negatius més utilitzats fins a mitjans del segle XX.

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

negatiu sobre plaques de vidre que permetien el positiu de més d'una còpia sobre paper, i sobretot amb la introducció de la tècnica al col·lodió humit a mitjans dels anys cinquanta del segle XIX. Amb el procés negatiu-positiu, les proves fotogràfiques es podien multiplicar, la qual cosa provocava un descens dels preus i una major accessibilitat de la fotografia. De totes maneres, el nou procediment encara era massa complicat (tot i que Forgas i Ferriol el devien emprar en les seves nombroses cartes de visita) i els mateixos retratistes havien de preparar l'emulsió i bolcar-la manualment damunt la placa de vidre just abans de la seva exposició. Els laboratoris eren una mena de tallers d'alquimistes on es preparaven les plaques, s'emulsionaven, es sensibilitzaven, s'exposaven, es viraven, s'enganxaven als cartons i la majoria de les vegades es retocaven i s'il·luminaven. En definitiva, el retratista s'ho havia de fer tot excepte els vidres, els papers i els cartons impresos amb el seu segell comercial.

La veritable expansió de la fotografia i edat d'or del retrat es va iniciar a partir dels anys vuitanta, quan es van generalitzar a Catalunya les plaques de vidre emulsionades industrialment amb gelatina. Les plaques de vidre eren importades, gairebé en la seva totalitat, de l'estranger, així com les càmeres, papers i tot tipus de material fotogràfic. Les cases més importants que proveïen els fotògrafs eren Lumière, Agfa, Kodak, Hauff. Introduït el procediment de la gelatina, el fotògraf ja no havia de preparar les emulsions; només havia de revelar, virar les imatges i retocar-les. La feina s'havia simplificat enormement i els preus baixaven cada vegada més. La fotografia finalment s'havia democratitzat i aquesta tècnica, que una dècada abans havia estat un privilegi de les classes benestants, s'havia obert a gairebé tota la

Els retratistes es desplaçaven també a casa del client. Les fotografies a domicili es feien a l'interior dels patis on es posava un senzill llenç a manera d'improvisat teló de fons.

■ ■ ■ “Léase esta noticia. Los aficionados a la fotografía pueden obtener buenos clichés y magníficas copias sin necesidad de máquina alguna. Por un procedimiento al alcance de todos, se reproducen las fotografías antiguas y modernas, de día o de noche, haciéndose directamente el cliché que no necesita retoque alguno. Los positivos resultan a menos de diez céntimos. La explicación del procedimiento y un paquete de papel para pruebas se remite enviando cuatro pesetas en libranza ó sellos de correos al Centro de Publicidad, Príncipe, 45, 2º, San Sebastián. Certificado un real más.”

La Crònica 4-2-1903

Anunci al periòdic
La Crònica l'any 1905.

Sociedad Artístico - Fotográfica de BARCELONA

La Casa más importante de España en su ramo

Retratos de tamaño natural en busto, en fotografía plata con inalterables elegantes marcos, desde 25 ptas. uno.

Venta á plazos y al contado

Representante general en **PALAFRUGELL:**
D. RAFAEL RUTLLAN, (Fonda La Marina) Calle S. Martín, 4

Recompensa merecida | DESDE NEW-YORK

lón, será n
la situación
España.

Marzo de

El Impu

En el Sa
celona se e
por la noel
de la Asam
to de Cons

Una de les càmeres que Jaume Ferrer va utilitzar.

El carnaval era un bon temps per anar a cal retratista.

Anunci al programa de la Festa Major de l'any 1930.

S. Corredor Granés

GRAMÓFONS I DISCS
MATERIAL FOTOGRÀFIC
DE TOTES LES MARQUES

CARRER CAVALLEERS, 34
PALAFRUGELL

ROLLFILM I FILMPACK HAUFF

La pel·lícula que pensa per vostè...

Un deservit en el diafragma, un ràpid empenyent del temps d'exposició, una ininterrompida creació de la llum, pel motiu que el temps d'exposició no sigui igual correcte.

No obstant, no són fàctils aconseguir per a un resultat universal. FILM HAUFF HA PENSAT PER VOSTÈ.

En veure gran claredat dels contrastos els seus contrastos i al contemplant les imatges per vostè obtingudes, li farà exclamar:

— Com he pogut obtenir aquestes preceptes? —

Després l'esperar al seu observador.

Representant General per a Espanya:

GASPAR MAMPEL - Diputació, 294 - BARCELONA

De venda a Palafrugell: A la casa S. CORREDOR

Casanovas, AMP

societat. A partir d'aquell moment, els estudis de retratistes es van estendre arreu. Concretament a Palafrugell, durant la dècada dels anys setanta, hi estaven establerts Forgas i Ferriol, a la dècada dels vuitanta s'hi va afegir Casanovas, i als noranta, Jaume Ferrer i Massanet.

Les plaques de vidre que impressionaven tenien una gran varietat de mides. Forgas i Ferriol exposaven sobretot plaques de 6'5x9 cm per positivar imatges en format de carta de visita, el més típic de bona part del vuitcents, mentre que Jaume Ferrer exposava majoritàriament plaques de 10x15 cm per realitzar retrats en format d'àlbum o de tarja postal i 13x18 cm. De totes maneres Ferrer va impressionar plaques de major (18x24 cm i 24x30 cm) i de menor (6'5x9 cm) amplitud.

La documentació conservada de la feina d'aquests retratistes és molt escassa, i en alguns casos pràcticament nul·la. En els padrons municipals apareix per primera vegada la paraula fotògraf l'any 1920, referida a Lluís Casanovas i Marqués, que és també el primer fotògraf que paga la matrícula industrial l'any 1924.

La professió de Forgas, Casanovas i Ferrer que figura en els padrons municipals de Palafrugell és la de taper. Per tant, tots tres tenen més d'un punt de contacte: eren tapers de professió i tenien una galeria de retratistes, però a més, devien ser tots tres gent de món, d'esperit inquiet i observadors. Tots tres tenen alguna traça en la seva biografia que denota un cert inconformisme: als descendents de Joan Forgas els ha arribat el record d'un avantpassat una mica "bohemi"; Lluís Casanovas va posar noms als seus fills com Justícia, Aura, Estrella i Ling, mentre que Jaume Ferrer era un àvid tastador d'experiències, creatiu i imaginatiu, que compaginava la fotografia amb la pintura i l'escultura.

La interacció entre la pintura i la fotografia es reflexa per mitjà de diferents indicis: en un dels logotips que va utilitzar durant un temps Ferriol i Cia hi havia dibuixat un aparell fotogràfic i una paleta de pintor, mentre que Casanovas va utilitzar durant un temps el nom de Fotografia Artística a la galeria del carrer de la Concòrdia, el mateix nom comercial que va utilitzar Jaume Ferrer i Massanet. I és que durant tot el segle XIX i els primers anys del segle XX, el retrat no tan sols s'havia de semblar al retratat sinó que havia de tenir, fins i tot, millor aparença. Retocar i il·luminar la imatge era el pa de cada dia. A Barcelona es consolidaven cases importants especialitzades en retocs i il·luminacions, mentre que a les galeries de comarques era el mateix fotògraf qui retocava i il·luminava les imatges o, més freqüentment, les dones de la casa, com passava a la galeria Casanovas, en la qual l'especialista en retocs era Aura, la filla de Lluís Casanovas i Marqués.

El representant més destacat dels fotògrafs palafrugellencs del tombant de segle va ser Jaume Ferrer i Massanet. Ferrer va ser el primer que va confiar en la fotografia com a eina artística, tot i no abandonar mai la parcel·la més lucrativa del retratisme professional. Aquest interès per la fotografia com a obra pictòrica li va ser reconegut en diferents concursos a Madrid i Reus per mitjà de sengles guardons. Avui dia encara, les composicions de Jaume Ferrer resten com a únic exemple de la fotografia pictoralista d'aquells primers anys a Palafrugell.

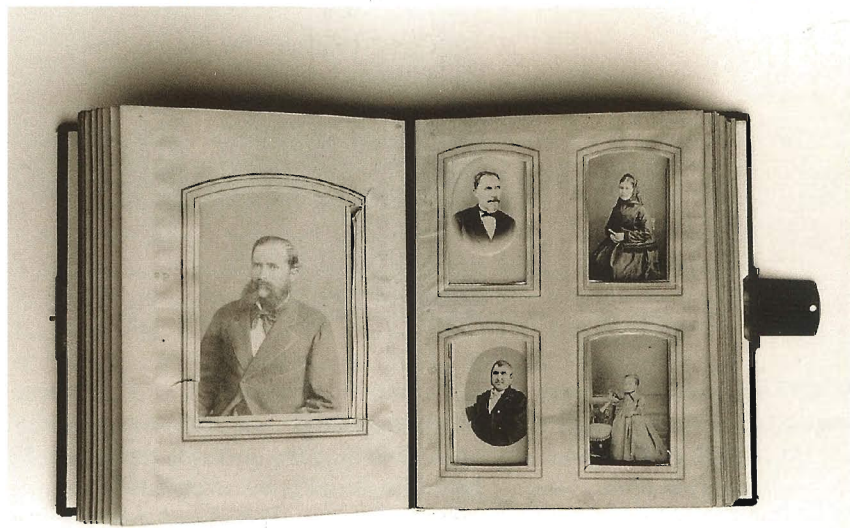
El retrat va ser la gran font d'ingressos dels fotògrafs, però a aquesta se li ha d'afegir, a finals de segle, la derivada de la impressió de postals. L'estat espanyol va adoptar oficialment la postal l'any 1873, i aquest nou sistema de comunicació, senzill i barat, es va

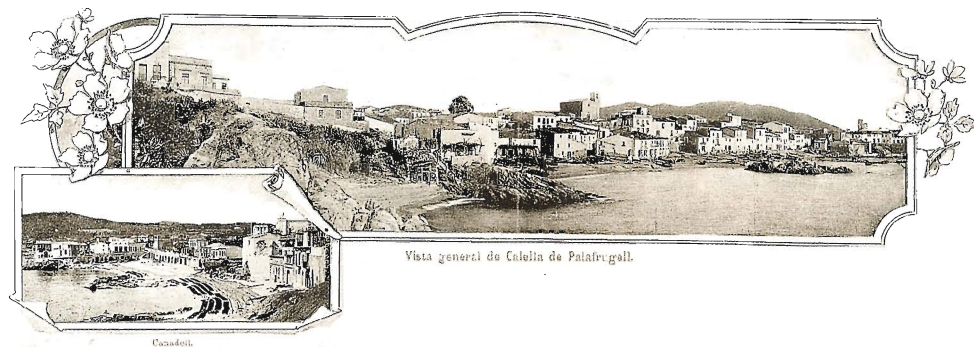
*Sebastià Corredor
va fotografiar a les pubilles
del Ball de Primavera de l'any 1932.*

D'esquerra a dreta: Josepa Fuentes, Anna Mulà, Rosa Pascual, Pilar Maruny i Maria Arenas.

*Les famílies benestants
conservaven les imatges
en àlbums precicistes
com aquest de la família Fina.*

Vista panoràmica
de Calella de Palafrugell
captada per Jaume Ferrer
i editada per J. Joanola e Hijo

Ferrer, AMP

J. Joanola també
es devia dedicar
a la fotografia comercial
com es pot deduir
per aquesta imatge.

Joanola, AMP

Una altra imatge comercialitzada
com a postal, aquesta vegada per
Joanola y Ribas Impresores.

JOANOLA.-Palafrugell

■ ■ ■ Targetes postals il·lustrades.
Més de 400 vistes (més tard ja en
són 750, i el 1902, 4.000) distintes.
"Se venden en el estanco de la Plaza
Nueva. Pídanse los álbums"

popularitzar ràpidament, es va convertir en
un negoci pròsper i en una nova especialit-
zació de la primitiva indústria fotogràfica. El
contingut de les primeres postals anava més
enllà de la mera impressió de personatges i
carrers, i incloïa tota classe d'actes oficials i
escenes quotidianes: tota una plèiade de

postals costumistes que s'han consolidat amb
el pas dels anys en un àlbum d'història
urbanística i antropològica.

Juanola i Ribas sembla que va ser la
primera societat palafrugellenca que es va
dedicar especialment a l'edició de postals. De
fet, aquesta societat apareix dedicada a la

J. Ferrer. AMP

Mélange des bouchons.

Mischen der Kork.

Mingling the corks.

Haciendo Pila de Taponos. — Fent pila de taps.

4445

Jaume Ferrer va ser l'autor d'aquesta imatge de Can Mario editada per J. Joanola en una sèrie anomenada Industria corcho-taponera.

litografia en el cens de matrícules industrials de l'any 1905 com a successora de Dolors Cané (que figura com a litògrafa a Palafrugell l'any 1899). Aquest Ribas de la societat podria ser Pere Ribas i Cané, impressor i litògraf natural de la Bisbal que als trenta i pocs anys es va establir a Palafrugell (entre 1900-1903). Carme Adroher, en el seu treball d'investigació sobre *La imatge i les imatges de Palamós* (ca 1900-1984), creu que aquesta societat no degué perdurar més enllà de l'any 1910 (Joan Joanola va morir l'any 1919 a l'edat de 79 anys). De totes maneres és difícil de definir aquesta societat i de concretar-la ja que es poden observar postals amb l'únic nom de J. Joanola, Juanola, Joanola y Ribas, Joanola e hijo, o bé P. Ribas. No obstant, el que és molt probable és que la societat només s'hagués constituït per a l'edició de postals (almenys de Palafrugell i de Palamós) que venien a l'estanc que la família Joanola

regentava a la plaça Nova de Palafrugell. El fons de postals posats a la venda en aquest estanc (possiblement no totes de Joanola y Ribas) es van anar incrementant en pocs anys segons es desprèn dels anuncis que inserien al periòdic local *La Crònica*. Així, l'any 1901 feien saber que tenien 400 vistes per escollir, poc més tard ja eren 750 i l'any 1902 havien arribat a les 4.000. Segurament que Joanola y Ribas només eren els editors, és a dir, que editaven les imatges captades per altres fotògrafs, com el mateix fill de Joanola (segons fons familiars) Paulí Joanola i Maruny (que a finals de la primera dècada del segle XX va partir cap als EEUU per no tornar fins els anys vint). Carme Adroher ha identificat un altre dels autors de les imatges de Joanola y Ribas: Joan Baptista Camós, fotògraf aficionat de Palamós, l'obra fotogràfica del qual havia estat premiada amb diferents guardons. La cessió del fons Jaume

*Cartons de diferents
formats utilitzats
per Jaume Ferrer.*

■ ■ ■ Les còpies fotogràfiques venien muntades sobre suports de cartó de diferents formats coneguts amb els noms de targes o de targetes. El format més utilitzat en el segle passat i emprat per Forgas i Ferriol va ser el de la carta de visita que va ser substituït a principis del segle XX pel format més gran d'àlbum o targeta postal.

Mignoneta o Mignonnette

38 x 60, 35 x 60

Mignon àlbum 45 x 67

Mignon promenade 40 x 80

Visite 62 x 100, 65 x 105, 63 x 105

Malverne 84 x 166, 80 x 165

Victoria 82 x 127, 80 x 126

Àlbum o americana
108 x 168, 110 x 165

Cabinet 120 x 160

Promenade 102 x 210

París-portrait 133 x 220

París 130 x 220

Salon 173 x 253

Artiste 200 x 260

Americain 190 x 330

Panneau 190 x 300

Gran Promenade 190 x 330

Family 230 x 290, 220 x 340

Barcelona 240 x 300

Excelsior 260 x 320, 250 x 380

Panel 280 x 380, 280 x 450

Gran Salon 300 x 400, 280 x 400

Royal 380 x 480, 380 x 550

Portrait Nature 480 x 580, 480 x 600

Enric Bruguera / Fons Ferrer / AMP

Ferrer i Massanet a l'Arxiu Municipal de Palafrugell també ha fet possible descobrir que originals de Jaume Ferrer havien estat impresos per Edicions J. Joanola, com la coneguda postal del Cafè Orient. Carme Adroher té coneixement de tres sèries de postals impreses per Joanola: la col·locació de la 1a pedra del moll de Palamós, el 24 de juny de 1902, editada en color. Una segona sèrie, possiblement cronològicament anterior a aquesta última, també de Palamós i el seu voltant. I una tercera col·lecció anomenada *Serie Corcho-Taponera* amb imatges que podien correspondre a qualsevol població surera i realitzades, almenys en part, per Jaume Ferrer i Massanet. Joanola també va editar una sèrie de vistes panoràmiques (de les quals n'he pogut observar tres: Palafrugell, Llafranc i Calella) captades per Jaume Ferrer i Massanet).

Joan Forgas mor el 1912, J. Joanola el 1919 i Jaume Ferrer Massanet el 1922. L'únic representant de la primera generació de

fotògrafs que arriba als anys trenta és Lluís Casanovas i Marquès, que va veure la seva tasca continuada pel seu fill, Ling Casanovas i Lallement. De fet, a partir de la primera dècada del segle XX, el retrat es troba en franca decadència degut a la baixada dels preus i al cansament per part de la clientela de posar davant decorats recarregats i artificiosos. Potser per això, a part dels Casanovas, els fotògrafs que operaven a Palafrugell en aquestes dates sembla que ho van fer efímerament, com ho devia fer Rafael Rutllan, que s'hostatjava a la fonda La Marina, al carrer Sant Martí, 4, i que era el representant a Palafrugell de la Sociedad Artística Fotográfica de Barcelona. Aquest fotògraf anunciava les seves habilitats l'any 1905, al periòdic *La Crònica*, fent constar que els retrats de mida natural en bust amb "fotografia plata i inalterables" i elegants marcs sortien al preu de 25 pessetes. Finalment, cal recordar Sebastià Corredor, que tenia una botiga de venda de material fotogràfic al carrer de Cavallers.

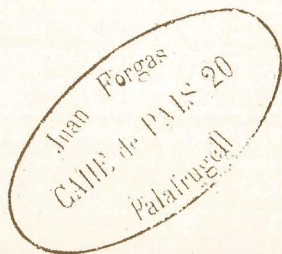
Ricard Mur a Palafrugell

Ricard Mur i Dargallo (Gallur ca. 1880 - Sant Feliu de Guíxols 1939) havia consolidat la seva galeria fotogràfica a Sant Feliu de Guíxols durant la primera dècada del segle XX i va obrir sucursals a Palafrugell i a Palamós. Tot i que no hi ha documentació sobre la història de la sucursal oberta a Palafrugell, és de suposar que devia operar només un o dos dies a la setmana. De fet, això era el més habitual en els fotògrafs de l'època: tenir una galeria principal oberta cada dia i sucursals als pobles veïns que només funcionaven els diumenges o els dies de mercat. Tant a la galeria de Sant Feliu de Guíxols, com a les sucursals de Palafrugell i de Palamós, Ricard Mur cultivava el retrat i les reproduccions tal com es palesa a partir d'un acnunci de l'any 1919 en què diu "de retratos antiguos por borrosos o perdidos que esten se hacen perfectísimos trabajos en ampliaciones, cambiando peinados, vestidos o lo que convenga". Mur també va fer nombroses edicions de postals de diferents indrets de la Costa Brava impreses com a còpies fotogràfiques amb paper al bromur.

Mur. AMP

Nº171 Colecciones Ricard Mur i Dargallo
COSTA BRAVA SANT FELIU DE GUÍXOLS

Segells comercials utilitzats pels retratistes de Palafrugell

En els cartons on s'enganxaven les còpies fotogràfiques, s'hi imprimien els segells comercials utilitzats pels fotògrafs. Com es pot comprovar, Forgas i Ferriol van utilitzar una gran diversitat de logotips per anunciar-se. El logotip on hi figuren dues inicials damunt el mot Palafrugell, no l'he pogut identificar, però probablement també és seu.

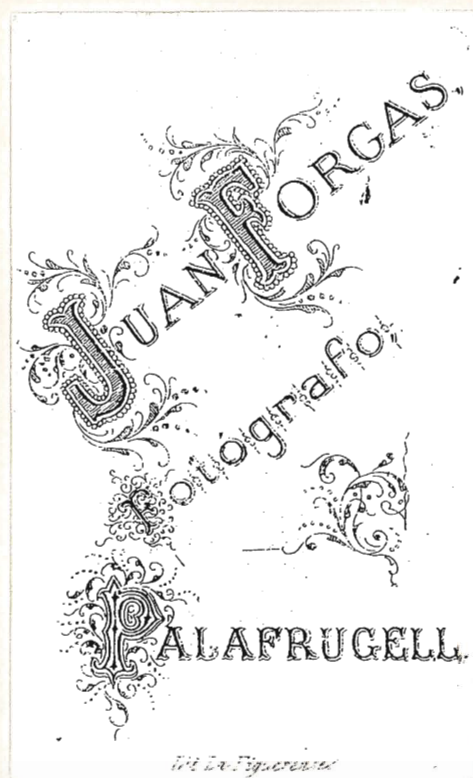
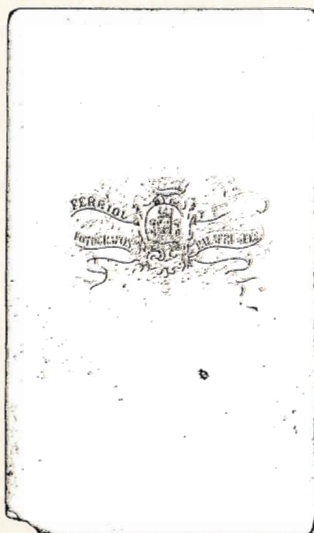
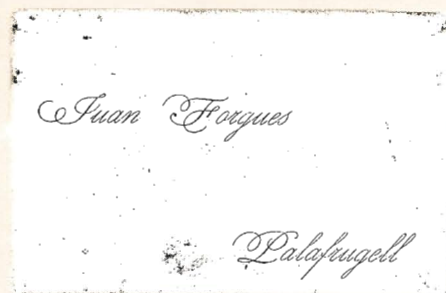
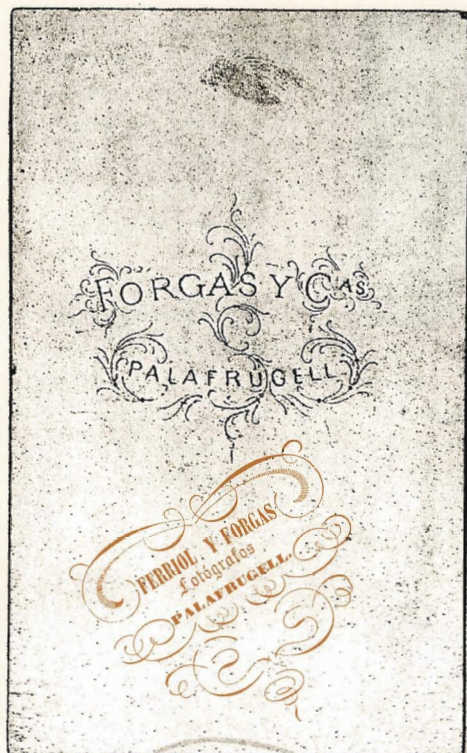

FOTO. CASANOVAS
MARCIAL TRINCHERÍA, 1
PALA FRUGELL

CALLE DE BAGUR, N.º 40
SUCURSAL EN PALAMÓS,
Calle del Padró, n.º 13.

4

FERRIOL Y FORCAS
FOTÓGRAFOS

PALA FRUGELL

JOSEP ESQUIROL

Nascut a Barcelona l'any 1874 i mort a l'Escala el 1931. Un dels millors retratistes de la seva època i conegut sobretot pels "caps d'estudi" i per les seves imatges de costums populars

VALENTÍ FARGNOLI

Nascut l'any 1885 i mort el 1944. Sense dubte, ha estat el fotògraf ambulànt més popular, i amb la seva màquina va impressionar la majoria dels indrets de les comarques de Girona.

Palafrugell pels no palafrugellencs

Salvador Bonet, Josep Esquirol, Valentí Fargnoli, Amadeu Mauri, Thomas, Àngel Toldrà Viazo, Adolf Zerkowith, van ser alguns dels professionals que van impressionar escenes de Palafrugell. La majoria de la producció d'aquests fotògrafs estava destinada a l'edició de postals, i en menor part, eren reportatges de grup (sobretot escoles) elaborats per encàrrec. Evidentment, la majoria de les imatges copsen els llocs més emblemàtics del terme municipal: Sant Sebastià, Callella, Llafranc i Tamariu, que eren venudes sota la forma de còpies fotogràfiques o fototípies. Salvador Bonet i Roisin també es van caracteritzar per l'acurat acoloriment de les fototípies.

Molts d'aquests professionals venien l'exclusiva de les imatges a impressors i estancs locals. Per exemple, a Palafrugell es venien postals de Roisin on hi figurava el nom de la impremta Ribas, però que en realitat havien estat impreses a Barcelona com totes les altres postals de

Salvador Bonet. AMP

Postal acolorida de Calella.

Portada de l'àlbum de fotos de Sant Sebastià, editada per Roisin.

Esquirol. AMP

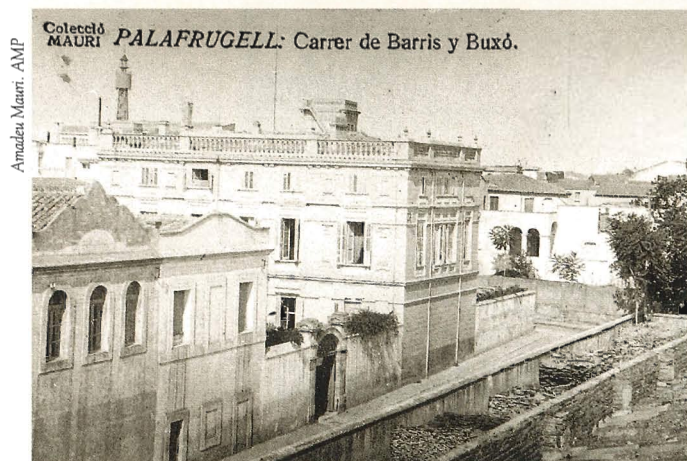

El carrer de Cavallers.

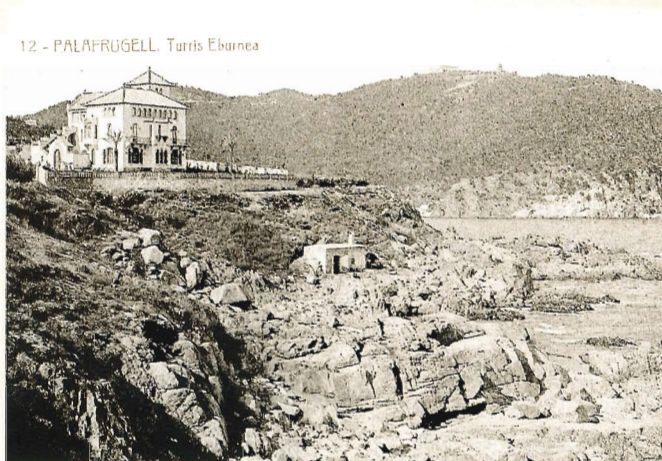
Roisin. Carme Adroher, en el seu treball sobre *La imatge i les imatges a Palamós (ca 1900-1984)* també constata que els estancs, quan volien postals, feien avisar el fotògraf "perquè vingués a prendre vistes en les quals figurés el nom de l'establiment de venda. Una vegada el fotògraf ja havia arribat, el responsable de l'estanc l'acompanyava pels llocs que l'estanquer mateix decidia que sortissin fotografiats. En resum, les vistes d'algunes col·leccions de postals no responen a l'interès conscient o inconscient del fotògraf, ni al fet que certs llocs tinguin un atractiu especial, sinó que senzillament responen a la finalitat per la qual va ser fetes: vendre postals i ser un objecte d'intercanvi i de comunicació, bonic, recordable i identificable".

AMADEU MAURI

Nascut a Palamós l'any 1862 va tenir galeries a la Bisbal, Girona, Olot i Sant Feliu de Guíxols, a més de l'Argentina. Va editar sèries de postals de tot Catalunya, però sobretot de l'Empordà.

Carrer de Barris i Buxó l'any 1909.

Turris Eburnea coneguda per la Marineda.

Vista de Llafranc.

Fotografia de l'àlbum de Sant Sebastià, editat per Roisin.

LLUCIÀ ROISIN

Probablement d'origen italià o francès, va tenir la seva seu a Barcelona i va ser un dels que va imprimir més postals de les comarques gironines. Va comercialitzar milers de targetes postals de tot l'estat, i l'any 1910 va declarar una producció mensual d'unes 500.000 targetes.

ÀNGEL TOLDRÀ VIAZO

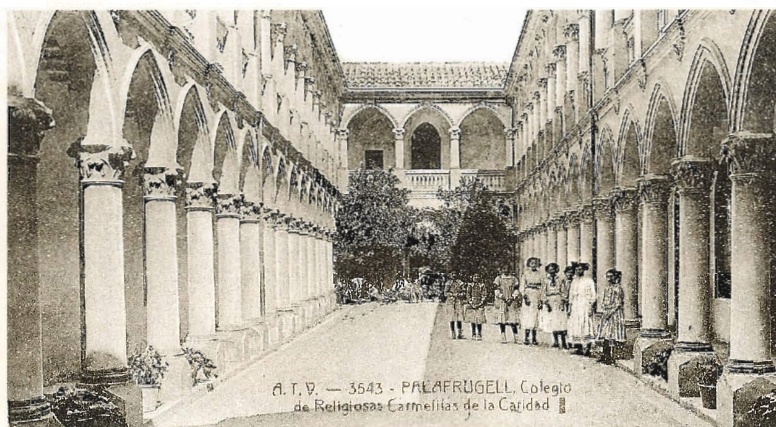
Fotògraf i gravador que va començar a treballar a partir del 1905 i que compta també amb una àmplia producció de targetes postals de les comarques de Girona.

ADOLF ZERKOWITZ

Nascut a Viena el 1884 i mort a Barcelona el 1972. Es va establir a Catalunya durant la I Guerra Mundial i va editar postals d'arreu del país.

THOMAS

L'any 1879, Josep Thomas va fundar fototípia Thomas. La producció de Thomas també va ser molt prolífica, i va editar postals almenys fins la tercera dècada del segle XX.

ATV / AMP

Col·legi de les Religioses Carmelites de la Caritat.

Roisin / AMP

L'estació entre els anys 1915-1920.

Fargnoli

Vista de Llafranc reproduïda a Fòtica Fargnoli l'any 1981.

Forgas i Ferriol. La primera societat fotogràfica

Forgas i Ferriol van fundar la primera associació fotogràfica de Palafrugell. Joan Forgas i Cruañas, fill del metge J. Forgas i Mató, va néixer l'agost de l'any 1830 i va morir l'any 1912. Dissortadament, tot i la seva mort a l'edat de vuitanta-dos anys, la documentació que es pot consultar sobre aquest retratista és escassíssima, i en el cas de Ferriol, nul·la.

Tot i la mancança de dades, Ferriol i Forgas devien treballar com a retratistes durant molts anys. Joan Forgas, per exemple, sempre va figurar com a taper en els padrons municipals de Palafrugell, però en canvi, la família, en la seva acta de defunció el 1912, va decidir que la veritable professió que hi havia de figurar era la de fotògraf. Si a més, sabem que almenys un dels seus retrats, el del polític i escriptor Bonaventura Sabater, s'ha de datar com a mínim l'any 1879, podem creure que realment van dedicar-se al retratisme durant més de quatre dècades. Hi ha altres indicis que denoten la dilatada activitat fotogràfica d'ambdós personatges: els diferents segells comercials que van utilitzar. Fins avui, he localitzat un segell cec de Joan Forgas i deu segells diferents: tres de Ferriol y Cia, un de Forgas y cias, tres de Ferriol y Forgas, dos de

Joan Forgas en solitari i, finalment, un de Ferriol. Curiosament, aquest últim no és més que un segell utilitzat per la societat Ferriol i Forgas, del qual es va fer desaparèixer barrejant el nom de Forgas.

■ ■ ■ "Eren temps en què fer-se una fotografia era un acte heroic. Primer, el model s'havia d'armar de paciència i deixar-se anar a mans del fotògraf. Així, perquè la placa tingués consistència i donés una imatge fiable, primer se'l posava davant d'un fons, que tant podien ser teles pintades com cortinatges de ras o vellut. A més, per no patir els vuit o deu interminables segons en què no es podien moure ni un pèl, se l'estintolava en una cadira o en una falsa columna, mentre pel darrera aguantava el cos en un complicat artefacte, essencialment dissenyat per descansar coll i cintura."

Massana, Emili; Lanao, Pau: "Els Unal, una dinastia de fotògrafs que ha fet història a Girona", *Presència*, núm. 740, 27 d'abril de 1986, pp. 18 a 27.

*A dalt, autoretrat de Joan Forgas.
A la dreta, la futura llevadora
Isabel Forgas fotografiada
pel seu pare.*

*Joan Forgas i la seva dona
Victòria Giralt retratats
per Casanovas.*

Forgas. Coll: Elena Gargui

Forgas. Coll: Elena Gargui

Casanovas. Coll: Carme Bonal

Casanovas. Coll: Carme Bonal

Forgas. Coll. Carme Bonal

La forma oval que emmarca el rostre d'Elvira Ferrer Casadevall era un recurs freqüent que els fotògrafs van heretar dels pintors.

Per la informació continguda en el segell cec, coneixem la situació exacta de la galeria de Joan Forgas, al carrer de Pals, en el mateix carrer on tenia el seu domicili i on prestava serveis de llevadora la seva filla Isabel Forgas a partir del 1901, i possiblement, la seva dona, Victòria Giralt, també llevadora d'ofici.

Forgas i Ferriol van ser essencialment retratistes (de fet, a part de retrats, només he observat imatges de la talla de Sant Sebastià) en una època en la qual, sorprenentment, encara s'havia de garantir la semblança amb el model. Almenys, així ho demostren els

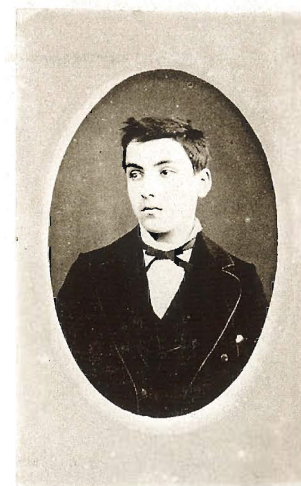
Ferriol y Forgas .

Escena familiar amb Lluïsa Frigola Sagrera, Antonia Girbal i Prats, Joan Frigola i Sagrera i la nena Júlia Frigola i Girbal.

anuncis dels retratistes de l'època, com aquest de Lecrerg que l'any 1866 s'anunciava a Figueres dient "Mr. Lecrerg, Retratista y Pintor tiene el honor de participar al público que hallándose de paso en esta villa, se ocupará durante su estancia en ella, en hacer toda clase de retratos, lo mismo en fotografía que pintado al óleo, sea cualquiera el tamaño que desee. En todos los retratos se garantiza el parecido."

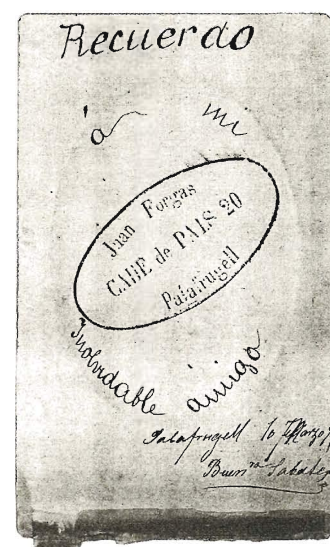
Els retrats de Forgas i Ferriol són fidels als canons i a les modes de l'època. Les imatges captades per ells, s'oferien al públic

Ferriol y Forgas. Coll. FundAMP

Bonaventura Sabater va ser immortalitzat per Forgas l'any 1879.

Dedicatòria que figura en el revers del retrat de Bonaventura Sabater.

Forgas. Coll. Carme Bonal

Forgas y Cia. Col·l. Final/AMP

FORGAS y Cia

La qualitat del teixit delata l'origen
acomodat de la protagonista del retrat.

Ferriol i Cia. Col·l. Basse/AMP

La imatge de Sant Sebastià és l'excepció
a la llarga llista de retrats.

Forgas y Cia. Col·l. Final/AMP

Les columnes ajudaven
a mantenir immòbil el client.

en el format anomenat de tarja de visita (6'5 x 10 cm), que havia estat l'estàndard del vuit-cents. Forgas i Ferriol van ser l'exemple del retratisme més pur on el personatge retratat apareixia, la majoria de les vegades, de cos sencer, dret o assegut, però absolutament neutre, sense mostrar la més mínima emoció. I és que en aquells primers anys, la majoria dels retratistes no tenien cap interès per la recerca d'una composició innovadora, o un enquadrament diferent; l'únic que pretenien és que la imatge quedés fidelment

fixada i reproduïda a la còpia sobre paper, i que el client quedés content. Els retrats d'aquests primers anys, solien ser tots d'una monotonia aclaparadora, on l'únic element que diferenciava un retrat d'un altre era, evidentment, el model, i els diferents fons utilitzats.

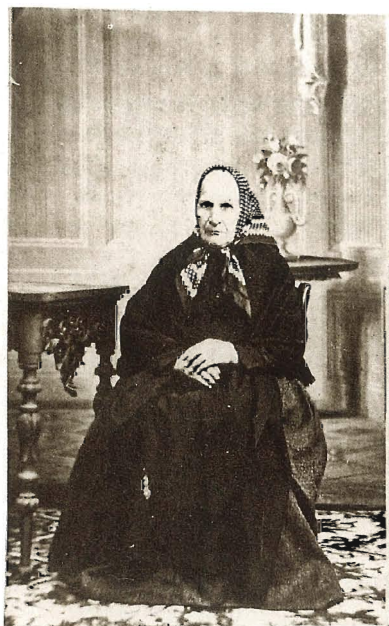
Forgas i Ferriol van treballar durant la primera gran època del retratisme, quan l'entrada de la tècnica del col·lodió va provocar la multiplicació de les còpies i el naixement d'una nova professió, molt

Ferriol y Cia. Col.l. Bisbe

Els retrats de cos sencer van ser els més estesos en el segle XIX.

Ferriol. Col.l. Bisbe

Ferriol va borrar barroerament el nom de Forgas d'algunes targetes de visita.

Ferriol y Cia. Col.l. Final/AMP

La targeta de visita va ser el format més utilitzat en els retrats vuitcentistes.

especialitzada, i per alguns molt lucrativa: la de retratista. De totes maneres, el professional en la dècada dels anys 60 i 70 del segle XIX no tenia la feina gens fàcil. El temps de posa encara s'allargava força segons, i es necessitaven estranys artefactes, cadires i columnes, com les que apareixen a les nombroses targetes de visita de Ferriol i Forgas, per tal que el retratat no es mogués ni un pèl. Però això no era res comparat amb els prolègomenes per exposar la placa fotogràfica. Emili Massanas i Pau Lanao ho van descriure

a la perfecció en el número 740 de *Presència* dedicat als Unal: "El fotògraf agafava la placa de vidre, sense impureses, la desengreixava i la netejava. Després, amb un embut, deixava anar un raig de col·lodió iodorat a sobre i, amb un moviment de mà lleuger i suau, el repartia uniformement per tota la superfície. Posava el vidre en un tres peus anivellat i, seguidament, el submergia en un bany de nitrat d'argent, el col·locava a la capsula i al seu lloc corresponent a la càmera. I després, es podia dir que el retrat ja estava a punt".

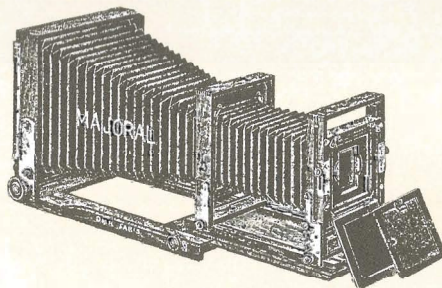
Cotó fluix, aigua i una palangana

L'any 1901 es va editar a Girona el *Manual de fotografia*. Col·lecció de fórmulas, procediments, reglas y demás noticias recullidas de varias revistas nacionales y extranjeras y ordenadas per un aficionat. Aquesta publicació va ser entregada com a fascicle a la revista *Gerunda* i Emili Massanas en va atribuir l'autoria a Artur Girbal, escriptor, poeta, pintor i fotògraf i col·laborador d'aquesta publicació. D'aquest manual hem recollit el procediment del col·lodió per tal d'il·lustrar les dificultats amb què s'havien d'enfrontar els retratistes per a la presa d'una imatge.

"Si's tenen en compte la gran dificultat que ofereix la fabricació de placas sensibles y la suma facilitat d'adquirir las que s'han fet objecte de comers y's trovan per tot arreu preparadas ab la major perfeccio que desitjarse puga, resulta poch menys que endevades el trevall d'apuntar las manipulacions veritablement difícils y amohinosas que sa produccio exigeix; pero, a fi y efecte de que no manqui en el present manual res de lo que compren la practica de fotografia, se consigna aquí ab la major brevetat possible, el metodo primitivament seguit per el tiratge de negatives, y's continua després la manera de fabricar las modernas placas gelatinadas que al mateix objecte's destinan.

Per las rahons ja indicadas, hem de concretarnos solament respecte d'aquest particular a presentar formulas y explicar procediments

■ ■ ■ El coneixement de Ferriol com a fotògraf de Palafrugell només em prové de les imatges que he observat que estan signades per Ferriol, Ferriol y Cia i Ferriol y Forgas. No he trobat cap altre documentació sobre aquest fotògraf. En el padró municipal de Palafrugell de l'any 1860, hi ha un fuster anomenat Jaume Ferriol i Viñas que té cinquanta anys, i un fill, escultor, Josep, de vint-i-vuit. Hi ha altres Ferriol a Palafrugell durant el segle XIX: Martí i Josep; tapers, Miquel i Agustí, dependents. Probablement un d'aquests Ferriol era el retratiste del qual hem escrit.

II Sistema antich

El método de preparar placas sensibles seguit en els primers temps de l'art fotografich, produhia las designadas ab lo nom de placas al colodió humit.

La primera substancia necessaria pera obtenirlas es el cotó-polvora, que's prepara de la manera següent: En un atuell de vidre o porcelana s'hi posan parts d'àcid sulfurich (oli de vitriol) pur, per 2 parts de nitrat de potassa. Se remena be ab una barreta de vidre y s'hi posa luego la quantitat de cotó-fluix que puga cobrir la solució, deixantho tot barrejat per espay de deu minuts. Passat aqueix temps, se tira'l cotó á dins d'una palangana plena d'aygua, que ha d'anarse renovant diferents vegadas, fins que'l nitrat y l'àcid hajan desaparegut enterement; y llavors se renta'l cotó amb aygua destilada y's premsa entre mitj de dos papers sensa cola, posantlo per fi a aixugar en un lloch resguardat de la pols.

Ab aquesta substància se compón el colodió normal, fent la següent barreja:

Eter de 56 graus 100cc

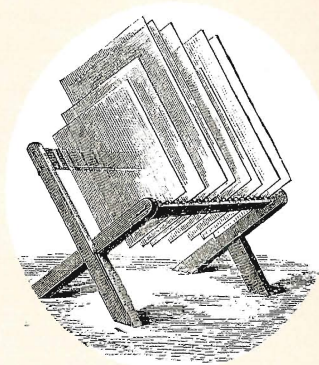
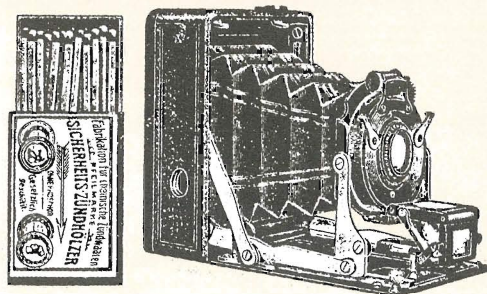
Cotó-pòlvora 3 gr.

El cotó se dissol enterament en el éter, y resulta una composició que, si s'escampa dessobre d'un vidre ó altre objecte, ab la rápida evaporació del éter queda convertida en película un tant resistent y molt diáfana. Ab aquesta preparació se forma'l colodió fotogràfic, sota la següent fórmula:

Colodió normal, 50cc.

Éter de 56 °, 50cc

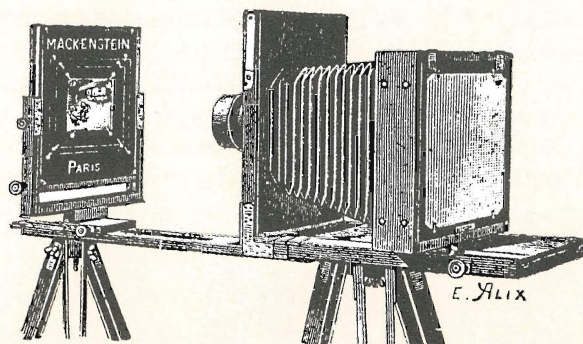
Iodur de cadmi, 0,75

*Aparell per assecat els negatius
sobre plaques de vidre
extret de "El éxito en fotografía"
publicat l'any 1937.*

Aquest colodió s'estén sobre d'un vidre en el acte d'anar a pendre la fotografia. El vidre ha de rentarse avans amb un xic de creta purificada dissolta ab aygua sola y's deixa aixugar ben bé.

La operació d'estendre el colodió dessobre'l vidre exigeix una habilitat particular que solament s'obté ab la pràctica. S'agafa'l vidre per un dels cantons ó ánguls, ab la mà dreta, y mantinguentlo en posició horitzontal se tira un poch e colodió al cantó oposat y's va inclinant el vidre ab suavitt y llestesa en varis sentits, à fi de que'l líquit mulli tota la placa per un igual, y'l líquit excedent se fa escorre per una de las puntas del vidre a dins del frasc hont se guarda.

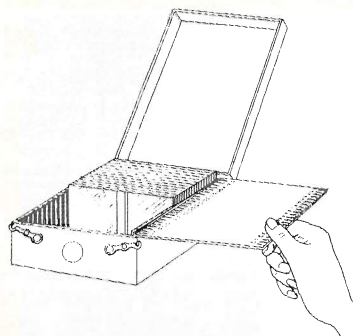
Ha de tenirse presparada una cuveta ab el bany de plata format com segueix:

Aigua destilada, 100cc

Nitrat de plata, 5 grams.

Amb aquest bany se sensibilisa la placa, de la següent manera. S'inclina la cuveta de modo qu'l liquid quedi reunit en els caps de la mateixa, y's posa el vidre colodionat en la part que queda sensa bany, y llavors s'aplana la cuveta perque'l bany passi rápidamente sobre la caa de colodió. De tant en tant se va moguent la cuveta, ab l'objecte de que'l liquid, corrent sobre'l colodió, li vagi trayent l'aspecte oliós que sol tenir. Ab un ó dos minuts n'hi ha prou per conseguirho; y allavors se trau la placa, s'escorre y's posa sense aixugarla en el march ó chasis, à punt de introduhirla à la máquina ó cambra fosca.

La exposició ha d'esser un poch mes llarga de la que's dona à las placas secas; almenys ha de durar de 6 à 10 segons"

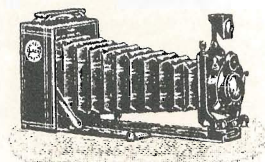

Aquest mateix manual explica ja el "sistema modern" de les plaques seques que, com podreu comprovar, simplificava enormement la feina dels retratistes:

"Ans que tot, s'han de carregar el chasis o marchs porta-placas, operacio que deu ferse dins del laboratori iluminat tant solament ab llum vermella, tenint sempre present que, si quan s'obre la capsa de las placas arriba a entrarhi'l mes petit resquici de llum blanca, restaran aquellas veladas en major o menor grau y, per lo tant, inútils per produhir la imatge negativa.

Es molt bo, avans de posar las placas en el chasis, traurelshi las particulas de pols que podrian trovarshi adheridas y que, al revelarlas, produhirian tacas o foradets en el clixe. Això pot lograrse passant quatre o cinch vegadas una paletina de pel de marta sobre la emulsio, cuydant luego de guardar la paletina en un lloch hont no puga embrutarse ni pendre humitat.

Fet això, se coloca la placa en el chasis, se tanca baixant la cortineta y se la subjecta ab els ganxets o ressorts que tinga pera tencar."

Jaume Ferrer i Massanet el pintor-fotògraf

El més creatiu dels fotògrafs de Palafrugell del primer quart del segle XX, va ser Jaume Ferrer i Massanet (1872-1922). L'únic fotògraf de la seva generació que va utilitzar la nova tècnica fotogràfica, la qualitat de la qual va ser mereixedora de diferents guardons, com a eina de suport per a la pintura.

Jaume Ferrer era una persona inquieta que es va iniciar en molts camps diferents. Era també un creatiu... un artista. Pintava (la seva obra és força abundant), esculpia i retratava, però també es dedicava a feines més prosaiques que li devien reportar ingressos més regulars, com l'ofici de taper. Dissortadament, durant la vida de Jaume Ferrer es van produir diferents tragèdies que devien marcar tant la seva personalitat com la seva trajectòria professional. L'any 1910, Ferrer va enviduar i va quedar amb set fills al seu càrrec (Catalina, Pere, Neus, Cici, Lluís, Dolors i Josep), el més gran dels quals tenia 10 anys. Teresa, la germana de Jaume, va tenir cura dels fills, però quatre d'ells van morir en el període transcorregut entre 1910 i 1922. Dels tres fills que van sobreviure (Pere, Lluís i Dolors), Lluís va ser qui va conservar la

producció fotogràfica del seu pare. Malauradament, alguns d'aquests originals s'han perdut, però la part que es pot estudiar és prou interessant i valuosa com per poder fer una valoració de la seva obra, que avui es troba dipositada a l'Arxiu Municipal de Palafrugell per voluntat de la família.

Jaume Ferrer es va afegir al corrent pictoralista de les acaballes de segle, el qual pretenia que la fotografia es convertís en el suport tècnic de la pintura. El pictoralisme no va ser, segons Roland Barthes, sinó una exageració del prejudici que la pròpia fotografia tenia d'ella mateixa, és a dir, la fotografia no podia convertir-se en art, però convenientment ajudada podia esdevenir una bella pintura. De Jaume Ferrer s'ha conservat un exemple preciosista d'aquest corrent; una obra de grans dimensions (60 x 45 cm) de l'any 1899, retocada de tal manera que es fa

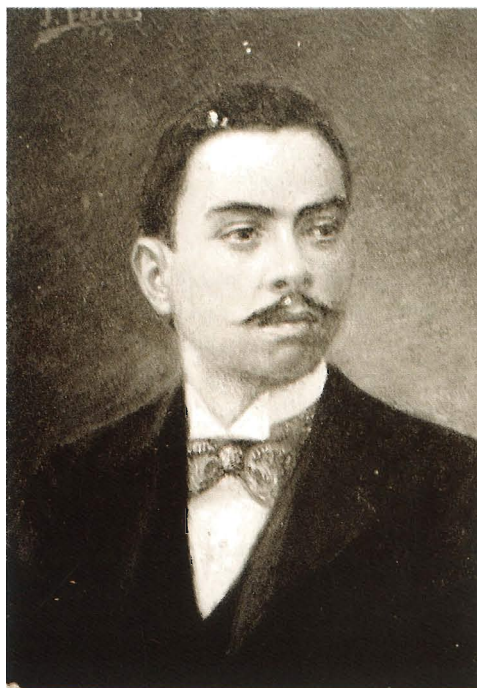
*Jaume Ferrer a més de fotògraf
va ser un artista que va produir
una important obra pictòrica.*

*A la dreta, autoretrat
a l'oli i fotografia
de Jaume Ferrer pintant.*

■ ■ ■ “Este movimiento heredaba del viejo pictoralismo victoriano sus mismas pretensiones artísticas, aunque abandonaba definitivamente su ampulosa historicista y alegórica, buscando dignificar la fotografía a través de sus propias cualidades técnicas y formales. Para ello adoptó procedimientos y soportes adecuados -*flous* intensos, acusada suavidad en las pruebas, papeles rugosos, desenfoques y halos conseguidos a través de los llamados *objetivos de artista*-, que proporcionaban a sus obras el efecto impresionista que buscaban conseguir. Las nuevas técnicas pigmentarias introducidas entre 1894 y 1907 -gomas bicromatadas, tintas grasas, fressones- permitían finalmente a los fotógrafos enmascarar las cualidades fotográficas de sus obras, dándoles un acabado y una apariencia pictórica, y ese aura de obra única del que habla Barthes. Era la más

[continua a la pàg. següent]

*Catalina Vidal Cama,
la bellíssima dona de Jaume Ferrer
que va morir als trenta-set anys,
en un bust i un retrat
realitzats pel seu marit.*

Coll. família Ferrer

Ferrer. Coll. família Ferrer

J. Ferrer. Coll. família Ferrer

J. Ferrer. Coll. família Ferrer

impossible observar la indispensable emulsió fotogràfica. És una escena domèstica on apareix la dona de Jaume Ferrer, Enriqueta Vidal, la germana, Teresa Ferrer, i dos personatges més que podrien correspondre, hipotèticament, a la seva filla Catalina i al seu pare. L'escenari escollit segurament va ser el pati de la seva pròpia casa situada en el carrer Llibertat, 4, on tenia instal·lada la galeria de retratista. Amb aquests elements tant propers, Jaume Ferrer va aconseguir, mitjançant una acurada composició, una escena de gran bellesa.

Jaume buscava que les escenes per ell preparades i cospades traspuessin emocions i expliquessin històries. Aquesta línia narrativa arriba al seu punt àlgid en una sèrie sobre la malaltia i la mort. La història comença amb l'escena d'una dona jove que ofereix ajuda a un vell cansat i continua a través de quatre imatges fins la mort del vell, acompanyada pels plors de la dona. Un altre exemple il·lustratiu d'aquest interès per la recerca sentimental és l'escena d'uns nens plorant davant la mort d'un ocell (imatge publicada en el capítol primer). Una última mostra d'aquest pictoralisme és la sèrie d'imatges de contingut místic que s'han localitzat en el fons Ferrer a partir d'uns negatius retocats per aconseguir aurèoles i raigs lluminosos que transformaven la figura central d'una dona jove en un personatge irreal.

La faceta de Jaume Ferrer com a veritable creador d'imatges el va portar a participar en diferents concursos, en alguns dels quals va ser guardonat. Va obtenir una menció honorífica a Madrid, l'any 1899, per una fotografia de l'altar major de l'església parroquial de Palafrugell, que anys més tard comercialitzaria com a postal el seu fill Lluís, i la medalla de bronze al Concurs Nacional de Fotografies, organitzat pel Centre de

J. Ferrer. Coll. Enric Bruguera
Enric Bruguera, besavi del fotògraf palafrugellenc del mateix nom, en una fotografia executada per Jaume Ferrer.

[ve de la pàg. anterior]
clara negación de la fotografía como medio, en un vergonzante complejo de inferioridad hacia la pintura. "Aunque pudiese ser atractiva -ha escrito Gernsheim- la fotografía pictoralista no era arte verdadero ni verdadera fotografía. Cuando un arte copia las características de otro la decadencia es inevitable". "La principal equivocación de los pictoralistas -escribió por su parte Paul Strand- es que no han sido capaces de descubrir las cualidades básicas de la fotografía. Desconocen su propia tradición... Todo esto demuestra su falta de fe en la dignidad y mérito del propio medio que utilizan -y que utilizan mal-, y al mismo tiempo la absurda pretensión de probar la mundo que también ellos son artistas".

Publio López Mondéjar, *Las Fuentes de la memoria II. Fotografía y Sociedad en España, 1900-1939*, Lunwerg, 1992

J. Ferrer. Coll. família Ferrer

La manipulació del negatiu li va permetre la realització d'una sèrie d'imatges místiques.

Enric Bruguera. Col·l. família Ferrer

La família de Jaume Ferrer ha conservat les capses de negatius originals que havia adquirit el fotògraf.

Exemple del corrent pictorialista abraçat per Jaume Ferrer. Les mides reals d'aquesta fotografia de l'any 1899 són de 60 x 45 cm.

Jaume Ferrer manipulava de tal manera les imatges que creava noves realitats com aquesta trobada fictícia de dues parelles de bessons.

J. Ferrer. Col·l. família Ferrer

Les galeries tenien un mobiliari especial per als retrats de mainada.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

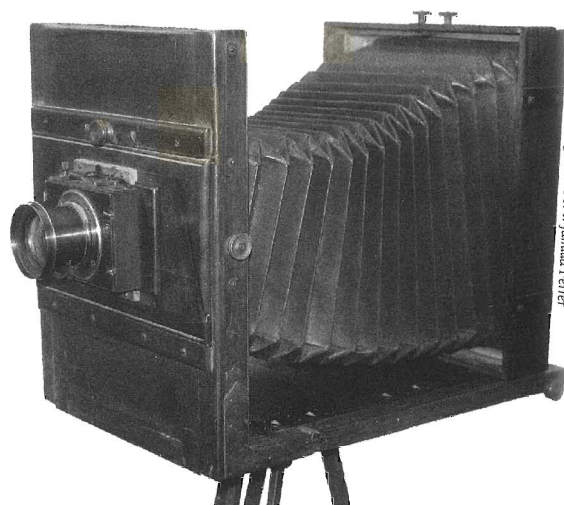

Les dimensions de les càmeres de fotografar, com aquesta de Jaume Ferrer, eren considerables.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Enric Bruguera. Col·l. família Ferrer

Lectura de Reus, l'any 1903, en l'apartat de figura i composició. La composició era una escena davant un balcó amb diferents personatges que llegien amb atenció la notícia d'un periòdic. A banda de l'acurada posada en escena i l'enquadrament, el valor d'aquesta darrera imatge radicava sobretot en la manera de tractar el fort contrallum de la balconada.

Publio López Modéjar, en la seva obra *Las fuentes de la memoria* escrivia fent referència al pictoralisme que negava les característiques essencials i diferenciadores de la fotografia: nitidesa, barator i reproductibilitat per convertir-les mitjançant els retocs i les emulsions nobles, en peces úniques, irrepetibles i amb formes estètiques i prefigurades en el món de la pintura. Jaume, com hem vist, havia seguit aquest corrent pictoralista, però no va deixar de banda el retratisme professional que li devia reportar els ingressos necessaris per dedicar-se a la fotografia creativa que tenia el pas barrat als circuits comercials.

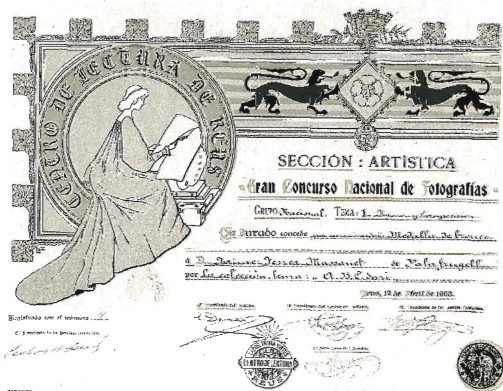
Com ja hem vist, Jaume Ferrer tenia la seva galeria de retratista a l'interior del pati del seu domicili del carrer de la Llibertat. El domicili, posteriorment el va traslladar al carrer de les Cases Noves i al carrer de les Quatre Cases, però no la galeria, que sembla que va estar sempre al mateix carrer, si donem per certa l'adreça que figura en el revers de les targetes postals que he pogut consultar fins avui.

De totes maneres, a diferència dels retratistes de la primera generació com Forgas i Ferriol, Ferrer mostra una meticulosa posada en escena, un estudiat enquadrament, i una necessitat de narrar històries, sentiments i situacions. En les obres de Jaume Ferrer s'observen notables innovacions respecte als altres professionals. Les fotografies ja no són

J. Ferrer. Col·l. família Ferrer

Fotografia mereixedora de la medalla de bronze en el Concurs Nacional de Fotografies de Reus, i el seu corresponent diploma i medalla.

Fons Ferrer/AMP

■ ■ ■ L'any 1903, Jaume Ferrer i Massanet va obtenir la medalla de bronze del Concurs nacional de fotografies, en tema de figura i composició, organitzat per la secció artística del Centro de Lectura de Reus. En un paper manuscrit, Jaume Ferrer deixa palesa la forma amb què es va assabentar del premi: "Esta fotografía es uno de los tres trabajos que tengo en la exposición de Reus y según la prensa que da pocos detalles y fijándome en los artículos de las bases de este concurso, pienso haber obtenido tercer premio o sea medalla de bronze con su correspondiente diploma estampado en pergamino. Esta fotografía dejando aparte el interés del asunto, la dificultad está en vencer el contraluz ó sea la máquina colocada frente al balcón y resultar claras en detalle las figuras. Lleva por título Noticia local"

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

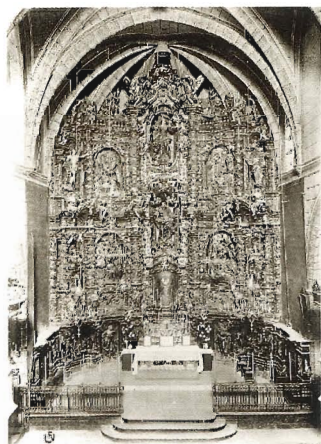

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

PALAFRUGELL ... Plaça Nova

Original i còpia editada
com a postal de la plaça Nova.

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

Aquesta imatge de l'altar major de l'església de Palafrugell va ser guardonada amb una menció honorífica a Madrid, l'any 1899.

La mateixa imatge de Xicu de Blanes
en diferents suports: negatiu
en placa de vidre i tela.

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

Vista de Palafrugell editada per J. Joanola.

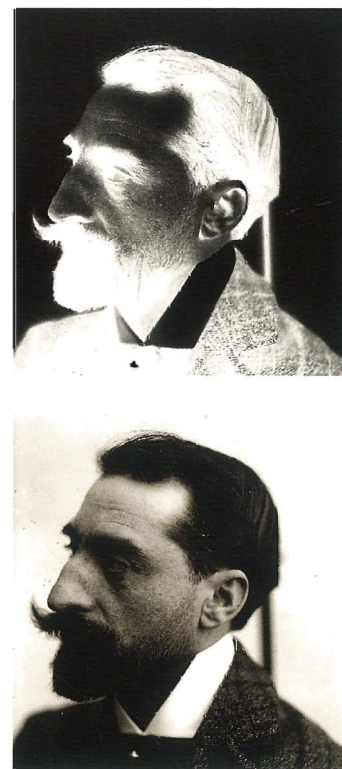
només el fidel reflex de la realitat, sinó que mostren una nova realitat que a voltes topa amb el tradicionalisme de l'època, com la imatge d'una dona d'esquenes, o en canvia els rols, com en els retrats de la noia llegint un llibre o l'home sostenint amorosament el nadó. De fet, totes les fotografies de Jaume Ferrer, tant les de grup com les individuals o familiars, estan meditades, plantejades prèviament i executades acuradament. La feina no va ser en va; el resultat va ser una producció d'alta qualitat.

Tanmateix, el caràcter inquiet de Jaume Ferrer feia que el seu perfil professional fos ambivalent. De vegades, havia utilitzat les fotografies per fer estudis previs d'obres artístiques en d'altres suports (en tenim un exemple claríssim en el retrat de Xicu de Blanes, el qual va emprar com a esbós d'un dels seus quadres). Ferrer també va realitzar fotografies per encàrrec que tenien com a objectiu l'edició i comercialització com a postals. Això es pot constatar a partir de la troballa, entre els negatius del fons Ferrer, de l'original del Cafè Orient, d'una fàbrica de suro i de tres vistes panoràmiques (Palafrugell, Calella i Llafranc) editades per Joanola.

En aquest positiu de contacte s'hi poden veure perfectament els retocs a la cintura que havia fet Jaume Ferrer per estilitzar la figura del client.

Negatiu i positiu d'un dels retrats impressionats per Jaume Ferrer.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Jaume Ferrer tenia cura de tots els detalls a l'hora de compondre l'escena.

Ferrer també va ser un especialista del retoc fotogràfic. Aquesta frisança per la manipulació de la imatge devia ser conseqüència del coneixement de diferents branques artístiques com la pintura i l'escultura, i del seu desig per acostar la fotografia a les tècniques pictòriques. Així, la major part dels negatius del fons de Jaume Ferrer, sobretot els retrats, tant individuals com de grup, estaven retocats. Aquestes manipulacions tenien una gran varietat d'objectius: des de la simple correcció de llums fins aquells destinats a millorar el físic de la persona retratada: esborrar arrugues,

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Anita Daussà i els seus pares en un retrat d'estudi.

estrènyer cintures... Dissortadament, no he pogut comparar un elevat nombre de còpies de l'època amb els seus corresponents originals en negatiu per tal d'avaluar la incidència d'aquests retocs, ni per observar els retocs i il·luminacions de les còpies positives. La manipulació de les imatges, amb Jaume Ferrer, arribava a elevats extrems pel que fa a l'experimentació; així, en una sèrie de negatius, es pot observar com Jaume Ferrer havia unit dues imatges diferents per convertir-les només en una, fent l'aparença fictícia d'haver reunit en un mateix espai a diferents parelles de bessons.

Tallers d'alquímia

Els laboratoris semblaven veritables tallers d'alquímia. Al *Manual de fotografia* publicat l'any 1901 a la revista *Gerunda* s'escriu que "com ab els treballs de revelació és menester ab molta freqüència valdres de diferents banys y objectes que al seu temps s'aniran dihent, serà bo tenir colocats en algun punt del laboratori diferents estants, calaxets y llexas, per tenirhi y trobar ab comoditat las sustancias y solucions de revelació, els reforçadors y reductors, las cuvetas, els remenadors y embuts, papers de filtre, capsas de placas y demes cosas que la experiencia anira ensenyant mellor que las reglas y preceptes". Aquests consells no són en va, i sinó, llegiu els productes que utilitzava a la seva galeria Jaume Ferrer i Massanet i que s'han conservat fins avui:

Acetona	Fixador	Sal amoníac
Àcid pític	Glycine	Sulfat alumina
Bisulfít de sodi anhidrid	Goma blanca	Sulfat de sodi
Borax Funcic	Hiposulfít de sosa	Sulfit de sosa anhidrid
Bromur cristal·litzat	cristal·litzat	Sulfit de sosa cristal·litzat
Bromur de potasi	Hydrohinon	Sulfur de sodi (pur cristall
Carbonat de potasa	Iodur mercúric	exent de sulfit)
Carbonat de sodi	Llista de productes	Taronja metil
Carbonat de sosa	Metol	Vernís
Carbonat sòdic anhidrid	Metolín	Vernís encàustic (per llustrar
Carbonat sòdic cristal·litzat	Nitrat de plata cristal·litzat	les proves positives sobre
Ferricianur de potasi	Perclorat de Potasi	paper)
Ferrocianur de potasa (verí)	Potasa	Violeta de metil

Enric Bruguera

Productes
utilitzats
al laboratori
de Jaume
Ferrer.

Les còpies positives en el segle XIX

Llegim com es revelaven els positius a l'època de Jaume Ferrer, segons el manual de Rus de l'any 1892: "Para proceder al tiraje de estas, cójase un pedazo de papel sensibilizado del tamaño de la placa del cristal y póngase en contacto el lado opaco de éste con el lado brillante del papel. Así dispuesto llévase todo a la prensa de tiraje, poniendo el cristal de ella en contacto con el lado brillante de la placa gelatino-bromurada, y con papeles doblados hágase un cuaderno que se colocará sobre el lado opaco del papel. Sobre este cuaderno póngase la tapa de la prensa y ciérrense las aldabillas. Expóngase a la luz difusa hasta que los grandes negros tomen un color castaño bien subido.

Para ver como marcha la prueba se abre de cuando en cuando uno de los lados de la rapa de la prensa dejando el otro cerrado; se mira al punto hasta donse se ha impresionado el papel, y si no lo está de un modo conveniente, vuélvase a cerrar y expóngase a la luz.

Una vez reunidas las pruebas tiradas debe procederse a su viraje y fijación, para lo cual debe tener preparada la siguiente solución de viraje:

Agua destilada 2.000cc

Acetato de sosa 50 grs.

Cloruro de oro puro 1 gr.

Sumérjanse las pruebas en una cubeta con agua para que en ella dejen la plata sobrante a su impresión, cambiando dos o tres veces y con intervalos de cinco minutos el agua que habrá tomado un color blanco lechoso, pasándolas después de la tercer agua a la cubeta del viraje y en la que habrá el líquido de la solución expresada necesario a cubrir las positivas; téngase en mayor o menor movimiento el líquido y váyase examinando el cambio de color de las pruebas que pasarán del rojo con que salieron de las prensas al violeta oscuro de una buena fotografía, y cuando hayan llegado a este color váyanse dejando en una cubeta con agua hasta el momento en que viradas todas se pasan al baño fijador compuesta de: Agua 1.000 cc y hiposulfito de sosa 120 grs. en que deben estar quinze minutos, tiempo necesario a su fijación transcurrido el cual pasan al agua en una cubeta de suficiencia y en la que sufren seis o siete lavados consecutivos dejándolas luego por espacio de 12 horas cambiando el agua con alguna frecuencia, á ser posible, y sacándolas luego para ser colgadas a fin de que se sequen.

Otra solución de viraje

Agua destilada 2.000 cc

Bórax fundido en polvo 8 grs.

Cloruro de oro 1 gr.

Emplése este baño cuando se desee obtener tonos más violáceos ó negros, pero teniendo cuidado de calentar el baño hasta los 20º en invierno, á cuya temperatura vira con más actividad y mejores tonos.

Para hacer que las pruebas presenten los tonos negros de papel platino

Agua 300 cc.

Cloruro de sodio 20 gr.

Bitartrato de sosa 10 grs.

añadiendo a esta solución 7 gramos de una disolución de cloruro de platino al 10 por 100."

*Prensa d'Anibal Corredor
que hem preparat amb una fotografia
antiga i una placa de vidre per poder
il·lustrar aquest procediment.*

Enric Bruguera

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Imatges que transformen la realitat

El caràcter anticonvencional de l'artista es veia reflexat en aquesta ocasió amb les seves obres. Els retrats ja no són només el fidel reflex de la realitat, sinó que mostren una nova realitat que a voltes topa amb el tradicionalisme de l'època amb la imatge de la dona d'esquenes, o en canvia els rols, com en els retrats de la noia llegint un llibre o l'home sostenint amorosament el nadó.

J. Ferrer. Col·l. Família Ferrer

J. Ferrer. Col·l. Família Ferrer

J. Ferrer. Col·l. Família Ferrer

Malaltia i mort

Jaume Ferrer va narrar una història a través d'una seqüència fotogràfica (part de la qual publiquem en aquesta pàgina) que es pot englobar en una sèrie sobre la malaltia i la mort i que és conservada per la família Ferrer

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

El Palafrugell de Jaume Ferrer

*Reforma d'una casa al carrer de Cavallers,
on avui hi ha la botiga Plats i Olles.*

*La Fonda Rius al carrer dels Valls,
a principis de segle.*

*La desapareguda casa de can Sagrera
al carrer de Cavallers.*

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

El jovent Palafrugellenc

Jaume Ferrer va immortalitzar en les seves imatges grups de palafrugellencs. En aquestes dues fotografies podem fer un repàs a bona part de les famílies benestants de les acaballes de segle. En una de les imatges hi ha les noies que instruïen les treballadores del Patronat a l'actual edifici de can Damià (al carrer Botines). Ensenyaven doctrina i també a cosir, fer ganxet i mitja, llegir i escriure. La Guerra Civil però, acabà amb aquesta activitat. Assegudes, d'esquerra a dreta: Amparo Suñer, Maria Martí, la mestra Olivés i Maria Esteva. Dretes, d'esquerra a dreta: Suñer, Lluïsa Pla (germana de Font Pla, pare de Josep Pla), Teresa Genís Jubert, Pilar Prats, (?), Rosita Mascort, (?) i Catalina Linares Delhom.

A l'altra imatge hi ha un grup masculí de palafrugellencs. Seguim la fotografia, sempre d'esquerra dreta: a la primera fila hi ha un personatge fins ara desconegut i Alfons Capella; a la segona fila, Martí Esparragó i Marqués Jenover, (?), Josep Alsina Badés i Josep Bisbe; a la tercera fila, Santiago Marcó, "Tianer carnisser", el noi de cal Abilló i Lluís Ferrer; a l'última fila, Josep Bofill, Francesc Gispert, Josep Miquel, Tomàs Gallart, Martí Bisbei Avellí.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMIP

Els oficis

Jaume Ferrer també va immortalitzar, a través dels seus retrats, homes i dones amb els signes distintius dels seus oficis

Relotgeria Ferrer de Palamós.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMIP

Família de pescadors.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMIP

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Treballant al camp

La fàbrica Bisbe, al carrer de Pi i Margall, amb el propietari Joan Bisbe (el segon començant per l'esquerra i que es troba assegut).

La pela del suro.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

El personal de la sastreria Borrell l'any 1906.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Treballadors a l'interior d'una fàbrica de suro.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Els Casanovas. De París a Palafrugell

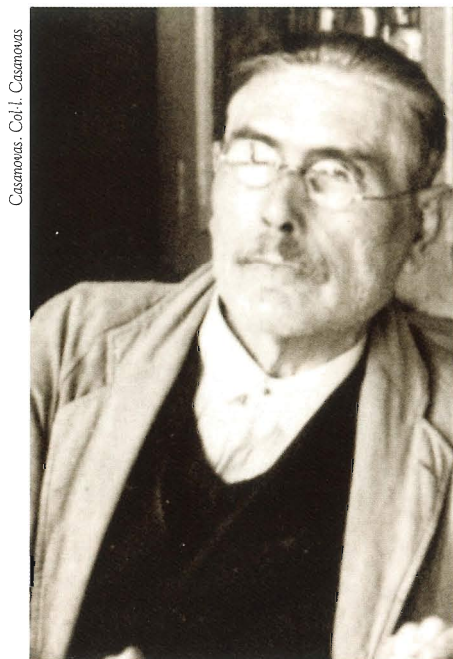
Lluís Casanovas i Marqués va residir temporalment a París a la segona meitat del segle XIX. Oficialment s'havia traslladat al país veí per tal de reciclar-se professionalment (era taper) però va tornar amb una dona, un fill i una nova professió: la de retratista.

Va aprofitar bé la seva estada a França; es va casar amb Athénaïse Lallement i es va introduir en el món de la fotografia a la galeria d'un retratista parisenc els diumenges el matí. Allí va aprendre a carregar les delicades plaques fotogràfiques i es va introduir en el món de les ferrotípies (imatges impreses sobre fines plaques de ferro). De retorn a Palafrugell va obrir la seva primera galeria de retratista, això sí, sense abandonar la feina de taper.

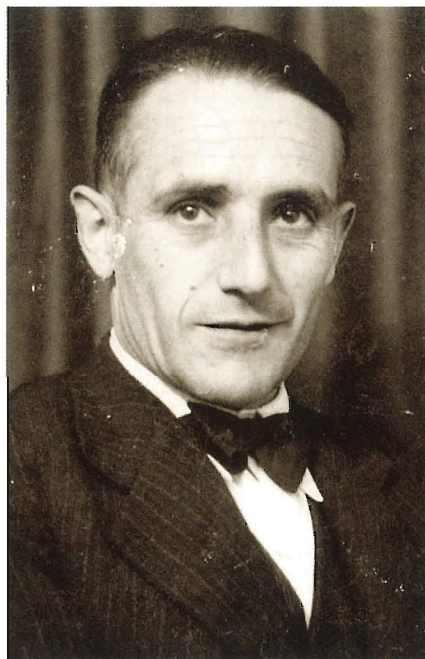
Lluís Casanovas i Marqués va instaurar una veritable nissaga de fotògrafs palafrugellencs formada per: Lluís Casanovas i Marqués (1857- ca 1930-1936), Ling Casanovas i Lallement (1891-1954), Lluís Casanovas i Sierra (1919) i Lluís Casanovas i Martínez (1950). Pare, fill, nét i besnét; als quals s'ha d'afegir Aura Casanovas i

Lallement (1893- ca 1950), que era l'especialista de la casa en el retoc fotogràfic.

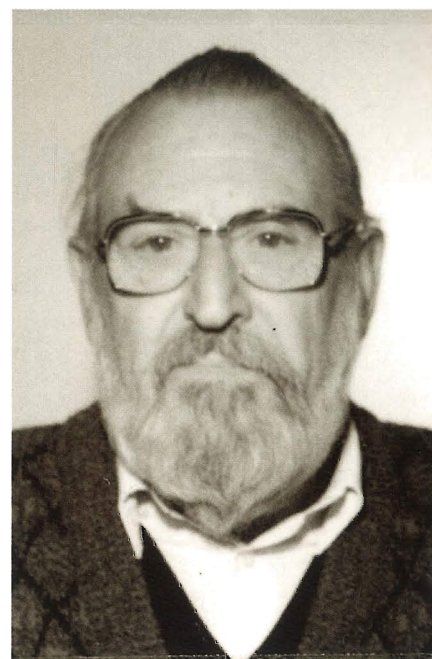
Els Casanovas han estat gairebé exclusivament retratistes. Primer de forma itinerant, quan Lluís Casanovas i Marqués agafava el trípod i la càmera i amb la diligència es traslladava d'un mas a l'altre per retratar els seus hostes, per passar més tard a consolidar-se com a retratistes d'estudi. Les concessions a aquesta especialització les van fer de forma esporàdica: algunes imatges de la costa (s'ha perdut l'original 18 x 24 d'una imatge de Llafranc de l'any 1890, però en queden còpies fotogràfiques), reportatges del tren petit (de la màquina i de tres vagons), de l'altar de Palafrugell poc abans de la seva destrucció, de la nevada de Palafrugell l'any 1932, de l'enterrament del mestre i polític Josep Sagrera l'any 1937. També havien fet diferents edicions de postals (dels anys 1924,

Casanovas. Col·l. Casanovas

Casanovas. Col·l. Casanovas

Casanovas. Col·l. Casanovas

Tres generacions de fotògrafs: Lluís Casanovas i Marqués, Ling Casanovas i Lallement i Lluís Casanovas i Sierra.

■ ■ ■ “El fotógrafo sr. Casanovas avisa a los padres de los niños que asistieron al baile infantil de trajes celebrado durante el carnaval de “La Alianza” (soc. d’assegurances) y que no han hecho todavía uso del vale para retratarse con que la junta de aquella sociedad obsequió a los pequeños bailarines, que pueden pasar por sus talleres el lunes i el martes a cualquier hora del día.”

1932, 1936), amb algunes sèries il·luminades artesanalment amb anilines i impreses com a còpies fotogràfiques en el mateix laboratori de Palafrugell. De totes maneres, aquesta forma artesanal de fer tiratges de les postals només es va produir en els primers anys, ja que ben aviat els van portar a imprimir a cases especialitzades de fora de Palafrugell.

Els Casanovas han estat cent vint-i-cinc anys dedicats al retratisme a Palafrugell. Més d’un segle captant les imatges dels palafrugellencs a l’interior dels seus estudis als carrers de Begur, de la Concòrdia (possiblement abans de l’any 1887), de la Garriga (entre els anys 1887 i 1900), de Marçal de Trincheria (entre els anys 1900-1910) i l’actual de Torras Jonama. Cal remarcar que la galeria Casanovas tenia la seva pròpia especialista

en retocs fotogràfics i il·luminacions: l’Aura Casanovas i Lallement, la germana de Ling i la filla de Lluís Casanovas i Marqués. El seu nebot, Lluís Casanovas i Sierra, encara recorda perfectament el retocador d’Aura, un retocador de fusta amb un mirall corbat, i la imatge de la tia afilant acuradament la punta del llapis, un llapis de mina dura, per després, i amb l’ajuda d’una lupa, retocar pacientment, hores i hores, la imatge fins aconseguir els efectes desitjats que consistien gairebé sempre en fer més agraciat el retratat: rejaovenir-lo, disminuir-li la lletjor, esborrar imperfeccions, estilitzar la figura.....

Han viscut de la fotografia, pràcticament des dels seus inicis; han vist totes les innovacions tècniques i han estat víctimes de les seves transformacions: de les galeries

Casanovas. Coll. L. Bisbe

L'embolcall de la imatge ha estat un element important de la fotografia considerada com a objecte.

de vidre i les escenografies de cartó pedra als actuals estudis. De preparar les plaques de vidre (emulsionar-les, sensibilitzar-les, revelar-les, fixar-les) a tan sols prémer el disparador i portar el rodet a revelar; de la llum natural i els flaixos de magnesi a la llum artificial i els poderosos focus.

Els Casanovas han hagut d'emmotllar-se als canvis tècnics i adaptar-se a les noves demandes socials. Així, els decorats els van anar substituint i ampliant segons els gustos i les modes, i quan es va produir la decadència definitiva dels retrats d'estudi, es van acollir a una nova especialització: la de l'elaboració de reportatges de casaments i bateigs que es van convertir en una altra de les fonts d'ingressos dels fotògrafs de la segona meitat del segle XX, i en menys mesura, a la

Casanovas. AMP

Commemoració del 6è aniversari de la Liberació a plaça Nova l'any 1945

fotografia comercial. A hores d'ara, Lluís Casanovas i Martínez es dedica exclusivament a la venda de material fotogràfic i a fer de mitjancers entre els fotògrafs aficionats i els grans laboratoris de revelat.

La sucursal de Palamós

A banda de les galeries que havien obert a Palafrugell, Lluís Casanovas i Marqués i el seu fill Ling van inaugurar una sucursal a Palamós, al carrer del Padró. Com era habitual en els retratistes de l'època, la sucursal només estava oberta els diumenges (els dies de màxima concurrència juntament amb els dies de mercat). Carme Adroher, en el seu treball d'investigació titulat *La imatge i les imatges de Palamós* (ca 1900-1984), ha

El servei de tartanes de la família Artigues.

Casanovas. AMP

Casanovas, AMP

Casanovas, Col·l. Bibe

Casanovas, AMP

Casanovas, Col·l. Ventura

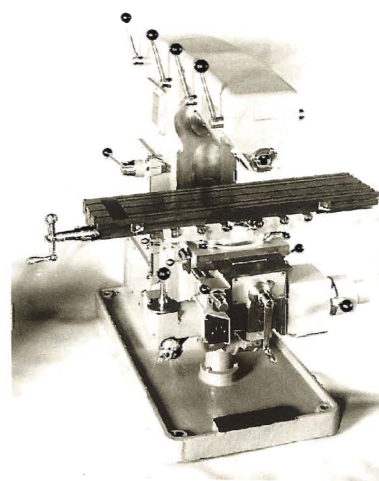

Casanovas, AMP

Casanovas, Col·l. Casanovas

Fotografia comercial de la maquinària
del taller d'Aníbal Corredor l'any 1956.

FRESADORA UNIVERSAL
ANICO tipo P-1

estudiat el pas dels Casanovas per Palamós. En aquest treball, es constata que la galeria estava instal·lada en una planta baixa que anava de carrer a carrer (del carrer del Padró al carrer de Còrsega) amb l'entrada pel carrer del Padró. La planta baixa possiblement la tenien arrendada a la família de ca la Maria de Cadaqués, que es dedicava a la venda de llet i a recollir-los els encàrrecs entre setmana. Més tard, van aixecar un pis i hi van obrir una galeria de vidre que donava al jardí. Dissortadament, la galeria del carrer del Padró va ser destruïda pels bombardeigs de la Guerra Civil.

L'hereu de la tercera generació de retratistes, Lluís Casanovas i Sierra, va haver de lluitar al front. Passat el tràngol de la guerra i retornat a casa, Lluís Casanovas i Sierra va instal·lar una nova galeria a Palamós (es va donar d'alta a la contribució industrial de Palamós el mes d'abril de 1946) en una botiga de fotografia que li havia traspassat Samsó -Studio Venus-, situada a la cantonada entre el carrer Major i el carrer dels Molins. El treball de Casanovas a Palamós es va concretar sobretot en la fotografia d'estudi i en la venda i el revelat de rodets d'aficionats, tot i que també va començar a fer reportatges de casaments i bateigs. Durant aquests anys, el fotògraf palamosí Juli Pallí també va utilitzar els serveis de retoc fotogràfic d'Aura Casanovas a Palafrugell.

Més tard, Lluís Casanovas i Sierra va posar a la venda la galeria de Palamós i va partir cap a Barcelona a treballar en una empresa que res tenia a veure amb la fotografia. Quan el seu pare, Ling, va emmalaltir va tornar a Palafrugell i va reprendre la professió de fotògraf, que era en definitiva la seva veritable professió, tot i que havia fet incursions en el sector de la

Casanovas. Fons Granés / AMP

El fotògraf Josep Granés en una típica imatge de nadó.

Casanovas. AMP

Postal de Tamarit dels anys trenta.

Casanovas. AMP

Insòlita imatge de Palafrugell, l'any 1932, totalment nevada.

Casanovas. AMP.

El fotògraf va tenir serioses dificultats per encabir a tots els membres de la coral.

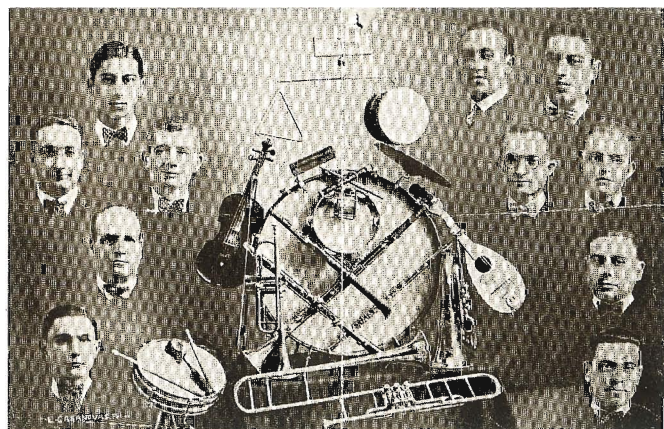

Casanovas. Coll. Sols. AMP

Equip de futbol en els anys vint.

Els membres de La Principal de Palafrugell en els anys trenta.

Casanovas. AMP

Acte d'homenatge, l'any 1902, a Jaume Roure i Prats, poderós cacic de Llagostera nascut a Palafrugell.

Casanovas. Coll. Bibe

construcció de joguines. En els darrers anys, però, només es va dedicar al laboratori fotogràfic que avui dia encara regenta el seu fill Lluís Casanovas i Martínez. Aquest s'havia dedicat també a l'elaboració de reportatges de bateigs i casaments i a la

fotografia comercial, però des de fa un temps ja només es dedica a la venda de material fotogràfic i a la realització de comandes de revelat. Ell mateix confessa que l'últim retratista de la família és el seu pare Lluís Casanovas i Sierra.

Les galeries. El regnat de cartó pedra

L'estudi del retratista era una sort d'escenari teatral, amb diferents decorats de cartó pedra, mobiliaris i objectes per acomplir els gustos no tan sols del professional de la imatge sinó també del retratat que, a mesura que passaven els anys es tornava més i més exigent.

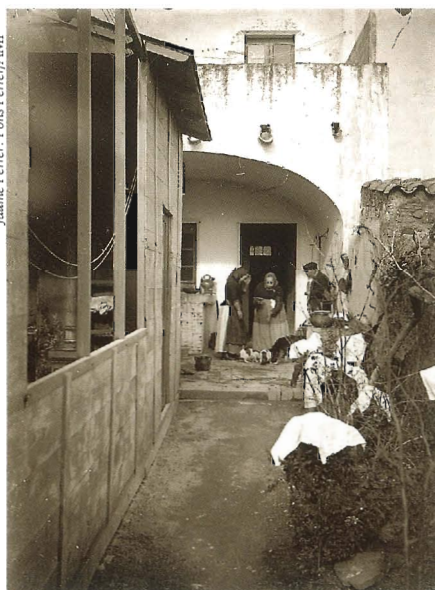
La professionalització del retratista es va iniciar passat l'equador del segle XIX. A les ciutats mitjanes i petites, els fotògrafs van haver de competir amb les firmes barcelonines com Napoleon, Audouard i Esplugas, tot i que els recursos materials d'aquells no podien rivalitzar amb les galeries de la capital, que comptaven amb diferents espais i ambientacions i podien arribar a tenir una vintena de decorats, com per exemple la poderosa casa d'Audouard.

Les galeries, tant a Girona ciutat com a comarques, eren construccions fràgils, moltes vegades de fusta instal·lades en patis, horts i terrats. Donada la fragilitat de les construccions i la seva situació, les galeries es malmetien tot sovint quan s'havien d'enfrontar a adversitats climatològiques com forts vents i pluges. Per exemple, el famós retratista Amis Unal va haver d'abandonar una galeria que havia obert

a Girona l'any 1867, en un terrat del carrer de l'Auriga, just dos mesos després d'haver-la inaugurat, degut a una tempesta. Posteriorment, una altra galeria, la de Bertran a Sant Feliu de Guíxols també es va veure molt malmesa l'any 1882, a causa del fort vent. Com s'ha apuntat, les galeries se solien situar als patis, com la galeria de Jaume Ferrer al carrer de la Llibertat, o als terrats. De totes maneres, per al client era molt més còmode la situació de les galeries a peu de carrer, i potser per això, Jaume Ferrer i Massanet remarcava en el seu segell comercial que la galeria estava ubicada en una planta baixa.

Els estudis s'anaven transformant a mesura que variaven les modes i s'introduïen els avenços tècnics que facilitaven el retrat. Així, en iniciar-se el nou segle, el temps d'exposició s'havia reduït tant, que els recolzacaps i les columnes historiades que apareixien

Jaume Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Forgas. Col·lecció Ventura

Galeria de fusta de Jaume Ferrer a l'interior de la qual es poden observar parcialment els decorats. Les cordes s'utilitzaven per aixecar el sostre i deixar entrar la llum natural.

El balcó obert vers una ciutat fictícia és el fons més curiós de la galeria de Forgas.

Ferrnol i Cía. Col·l. Final/AMP

Aquesta arquitectura neoclàssica donava al retrat certa sensació de profunditat.

Ferrnol. Col·l. Bisbe

Casanovas. Fons Ferrer/AMP

Les columnes servien de suport al client i l'ajudaven a mantenir-se immòbil davant de la càmera.

Bucòlic fons utilitzat per L. Casanovas a la galeria del carrer de la Concòrdia abans de l'any 1887.

Casanovas. Col·l. Bisbe

La primera comunió era dels moments en què es necessitaven més accessoris: reclinatoris, taules...

en els retrats de Forgas i Ferriol, havien quedat absolutament obsolets a favor de la multiplicació i la variació dels decorats. De fet, la importància de la galeria era directament proporcional al nombre d'ambientacions que hi havia, els salons amb què es comptava i el ventall de complements que oferia: mobiliari (cadires, taules...), joguines (cavall de cartó, escopeta, nines), i tot tipus de complements (reclinatoris, imatges de sants, baranes, cigars, bastons, ombrel·les o barrets de copa).

Els fons s'havien anat transformant a mesura que es modificaven gustos i s'introduïen noves modes. El client ja volia escollir; no es conformava en ser retratat en el mateix marc que el seu veí, i la varietat i el nombre de decorats era un símbol de prestigi per al retratista, el qual, o bé els adquiria o bé els realitzava ell mateix, com era el cas de Jaume Ferrer, atesa la seva condició de pintor.

Les mesures estàndards dels fons de paret eren de 2'50 x 2'50 m i recreaven ambientacions burgeses i marineres, arquitectures neoclàssiques i jardins, etcètera. Forgas i Ferriol van utilitzar ambients austers i neutres, amb llenços llisos i cortinatges, al costat de decorats que simulaven construccions i que donaven al retrat certa sensació de profunditat. No puc deixar d'esmentar un dels fons més curiosos de Forgas i Ferriol: aquell que simulava un balcó obert vers una ciutat fictícia que res tenia a veure amb Palafrugell. I és que en els primers anys del retratisme, a tots els agradava mostrar-se en escenaris recarregats, ampul·losos, moltes vegades de tradició victoriana i que es corresponia poc amb la realitat. A l'època de Jaume Ferrer ja s'havien abandonat, en part, els escenaris recarregats per fons més senzills com cels ennuvolats i paisatges més discrets. Concretament, d'entre els decorats que havia executat Jaume Ferrer, n'hi havia un que simulava la costa, un altre que representava un

J. Ferrer. Fons Ferrer/ANP

La família Granés a la galeria de Jaume Ferrer. A la imatge s'observa un decorat al fons, i un altre en un dels laterals.

Una recarregada posada en escena amb un nombre important de complements, a la galeria de Ferrer.

J. Ferrer. Fons Ferrer/ANP

Casanovas. Coll. Bisbe

Decorat utilitzat per la galeria Casanovas al carrer de Begur, cap a finals de segle.

J. Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Converses de promesos al jardí. Tant se val que es vegin les fustes de la galeria, la còpia es retallava convenientment i s'enganxava en un bonic marc de cartó.

Casanovas. Coll. Bisbe

Els festejadors són un altre exemple del mobiliari utilitzat a les galeries.

Recolza caps utilitzats en els estudis reproduït a Revista de Girona, núm. 131, 1988

bucòlic jardí amb la seva corresponent barana i un tercer que recollia encara la tradició de l'arquitectura neoclàssica. Així, la família de pescadors es retratava davant la corresponent ambientació marinera; els representants de les classes més acomodades, davant els jardins burgesos, i els infants, vestits de primera comunió a l'interior del que figurava un temple neoclàssic. El fons principal, el que havia d'ambientar la composició, se situava al fons de l'estudi, mentre que els altres dos se situaven en els laterals, per tal d'evitar que apareguessin a la imatge les fustes de la pròpia construcció. Amb aquesta disposició, el fotògraf només havia d'anar canviant d'ubicació els decorats, segons les necessitats del moment.

En els grans estudis de la capital hi treballaven nombrosos operaris: fotògrafs, retocadors, reveladors, il·luminadors, enquadradors... cadascuna d'aquestes feines podia ser extremadament especialitzada. A les petites galeries, com les palafrugellenques, els treballadors es reduïen a una, dues o tres persones com

a màxim, i gairebé sempre de l'entorn familiar més proper. La galeria Casanovas, amb tres persones (Lluís Casanovas i Marqués i dos dels seus fills, Ling i Aura que era especialista en retocs) sembla que va ser la que va ocupar més personal. Contràriament, Jaume Ferrer s'ho devia fer absolutament tot i, atesa la seva condició d'artista, els retocs i les il·luminacions devien ser una de les parcel·les que considerava més importants de la seva professió.

La generalització de l'electricitat també va significar una gran revolució en el món del retratisme. De totes maneres, les galeries amb grans claraboies, amb el sostre inclinat i amb grans vidrieres encarades al nord, per tal d'aprofitar el màxim de llum, encara van ser les construccions normals durant moltes dècades. Lluís Casanova i Sierra recorda la galeria amb tancaments de vidre i sostre inclinat del carrer Marçal de la Trinxeria, com també recorda els sorollosos flaixos de magnesi, tot i que l'electricitat es va generalitzar a partir de la primera dècada del segle XX.

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

J. Ferrer, Fons Ferrer/AMP

■ ■ ■ Quatre imatges corresponents al fons Ferrer que il·lustren com Jaume Ferrer ambientava les seves composicions a la galeria del carrer de la Llibertat, tenint en compte els diferents decorats que podia escollir i el propi caràcter de les persones a retratar. Les escenes representen la família Jubert al jardí d'una casa benestant, la parella de pescadors davant la mar, la nena de primera comunió en el temple i la família pagesa al camp.

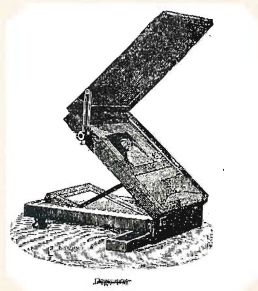
■■■ “En 1908, Franzen anunciaba la remodelación de su Galería con una vidriera “serre” lindísima; una columna de verdad que cambia según el lado que se la ponga; un estanque, sin otra diferencia de que el agua es un espejo; dos árboles de verdad con sus ramas, hojas y raíces; un coin de jardín y un banco Renacimiento alemán, cisnes disecados, baterías de lirios, juncos y cañas y un huerto con millares de flores”. Manuel Portela, instalado en la Coruña en 1905, anunciaba en su estudio una gran “variedad de paisajes y de figuras que llenan las paredes, que se encaraman por el respaldo de los sofás, que invaden las mesas o se sostienen en caballetes de refinada elegancia”. En 1920 el estudio de Alfonso contaba con diferentes platós: un despacho estilo Renacimiento, un salón Luís XV, otro con chimenea de cerámica sevillana y un altar a la virgen del Carmen, muy adecuado para bodas y bautizos”

Publio López Modéjar, *Las Fuentes de la memoria II. Fotografía y Sociedad en España, 1900-1939*, Lunwerg, 1992

Retocs dels negatius

“Colocada la negativa sobre un soporte de retocar, se van cubriendo los claros de la gelatina con un pincelito disuelto en agua mezclada con un poco de goma arábica, cuidando de que el color no se extienda por la capa gelatinosa porque se formarían circulitos opacos alrededor de los claros. De ocurrir esto, es necesario quitar el color con agua, enjugarlo y repetir la operación.

Las manchitas opacas se quitan raspando delicadamente con una aguja afilada hasta conseguir la debida transparencia, agujas de las que se hallan provistos los comercios de material fotográfico.

Aparell per retocar
negatius reproduït a
El éxito en fotografía
publicat l'any 1937

Cuando en los retratos se quieran corregir determinadores defectos del sujeto fotografiado -manchitas rojas, imperfecciones de la piel, arrugas, etc.,- se recurre al retoque a lápiz, extendiendo previamente sobre la gelatina, en el punto donde se haya de efectuar el retoque, una gota de barniz mordient (matoleina de retocar), para que el lápiz pueda dejar trazo. He aquí para ello un excelente barniz:

Goma dammmar, 2 gr.

Esencia de trementina (aguarrás), 20 cm³

Con un pedazo de franela se extiende sobre la parte que se quiera retocar una gota de barniz. Para el retoque se emplean lápices números 3 ó 2, de buena calidad y punta afiladísima. La operación ha de practicarse cuidadosa y gradualment, y para comprobarla se reproducirá de cuando en cuando la sección sorrespondiente sobre el papel sensible. Se fija el retoque calentando la negativa con un infiernillo.”

J. Castruccio, *El éxito en la fotografía*, Gustavo Gili, editor, Barcelona, 1973

■■■ “Un altre factor important són les mides de les galeries, perquè, parlant d’una època en què l’ampliació era pràcticament desconeguda, tot depenia dels tipus de treballs a fer i dels objectius de què es disposava; per exemple, amb una càmera provista d’un objectiu d’una distància focal de 30 cm per fer un retrat d’una persona dreta en què la imatge havia d’ésser de 7 cm d’alçada, és el cas del format anomenat “targeta de visita”, s’havia de fer des d’una distància de 7’60 m i per fer el mateix retrat, però d’una alçada de 10 cm, per als formats “targeta àlbum” o “targeta postal” la distància havia d’ésser de 5’40m, o en el cas de fer només el retrat del cap, i perquè quedés d’una alçada de 4 cm, la distància quedava a 1’95m. Les dimensions recomanades per a una galeria són de 3 a 5m d’ample per 9 o 10 de llarg, segons Lecroy, que afegia que no calia exagerar, ja que desmereixen les seves condicions fotogràfiques.”

Emili Massanas, “El parament tècnic dees primers fotògrafs”, *Revista de Girona*, núm., 131, 1988, pp. 35-41

La segona generació

La gana de la postguerra

La Guerra Civil havia truncat vides, carreres i treballs. Durant el lent retorn a la normalitat, Casanovas va reprendre l'activitat tradicional de la família; Puignau i Granés van triar la fotografia com a nova professió, i Agustí, Muñoz i Palahí la van acollir com a sobresou dels migrats ingressos de la postguerra.

Eren temps difícils per a tothom, i aquells que van escollir la fotografia com a mitjà de supervivència, van veure com els magatzems de les botigues exhaurien els aparells fotogràfics, els materials i els productes de laboratori, sense gaire possibilitats per reposar-lo. La causa d'aquesta mancança s'ha de cercar en la confiança que havia dipositat el país en la poderosa indústria estrangera (Lumière, Kodak, Agfa...), que abans de la Guerra Civil subministrava els productes i aparells regularment, a bon preu i de bona qualitat, i no s'havia preocupat de la creació d'una indústria fotogràfica pròpia.

Tot i que, amb el temps, la forta autarquia va empènyer l'aparició d'indústries nacionals de material fotogràfic com *Valca* i *Negra*, els productes eren d'una qualitat sensiblement inferior.

Els nous professionals no podien adquirir ni càmeres, ni reveladors, ni papers sensibles, i s'havien de convertir en una sort d'alquimistes que preparaven els seus propis reveladors, en rodamons que visitaven totes les botigues de pobles i ciutats i en clients d'estraperlistes i contrabandistes. Puignau recorda que dos dels principals centres d'entrada de material fotogràfic de contraban eren Figueres i Barcelona. Particularment preferia anar fins a Barcelona, cosa que feia en un sol dia, empresa gens fàcil si considerem que havia de partir a primera hora del matí amb bicicleta fins a Girona, on la guardava a casa d'uns parents per poder anar en tren fins a Barcelona.

En aquest temps de penúria, els fotògrafs van reprendre amb força una especialització que havia aparegut en el tombant de segle: la de *fotominuters*. Eren fotògrafs ambulants,

Eric Bruguera

L'empresa basca Valca va ser una de les empreses nacionals més importants de material fotogràfic durant la postguerra.

Martín AMP

Les manifestacions religioses, com aquesta processó de Corpus de l'any 1955, tenien una nombrosa clientela.

J.S. AMP

Celebració de l'aniversari de la Cooperativa La Económica l'any 1965.

Casimiro AMP

Acte d'homenatge als palafrugellencs assassinats a la platja de Pals durant la Guerra Civil.

Grans, Fons Grans/AMP

Grans, Fons Grans/AMP

Dues imatges de la inauguració del Grup escolar del carrer de Pals l'any 1965. D'esquerra a dreta: Ramir Medir, regidor; les mestres Cuadrat, Barrio, Peya i Bonay; Gich, alcalde; Calsina, inspector d'Ensenyament, i Oriol, rector.

com Puignau, que portaven un petit laboratori portàtil per fixar la imatge allà on l'havien obtingut, i que tenien com a radi d'acció, aquell que podien cobrir amb un mitjà de locomoció precari, que en la majoria dels casos era la bicicleta. Els escenaris escollits preferentment eren els mercats i les festes, per dos motius molt diferents: els mercats, perquè homes i dones necessitaven fotografies de mida carnet per aconseguir l'augment de la burocràcia oficial, i les festes, perquè era fàcil que colles d'amics i parelles de promesos s'engresquessin a fer-se una foto divertida al llarg del passeig o a la sortida de l'envelat, en un temps en què les alegries eren poques i duraven encara menys.

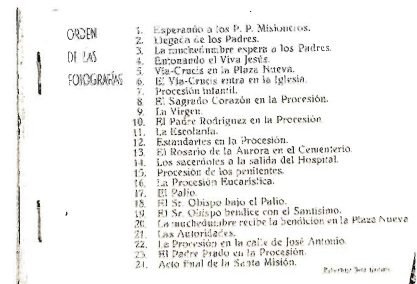
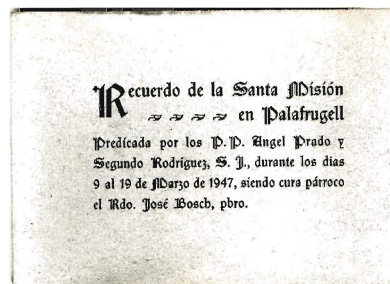
El règim dictatorial no posava traves als minuters, però d'altres parcel·les com la de la creació o la del del fotoperiodisme ho van tenir més difícil. Franco veia en la informació escrita i gràfica un perill potencial per al sosteniment del règim, i va controlar ferriament el sector de la comunicació. En el disseny de les pàgines dels periòdics dels anys quaranta, la imatge havia perdut terreny davant el text, el qual omplia aclaparadorament els fulls amb comptades insercions gràfiques, sovint per a la major glòria del Generalíssim i la seva croada. A finals dels anys quaranta, les imatges van aparèixer altra vegada en els mitjans de comunicació de la mà dels fotògrafs oficials (com Narcís Sans en el cas de les comarques de Girona), que van ser els encarregats de gairebé tots els reportatges publicats a la premsa en aquells moments del Movimiento. El franquisme va crear fins i tot la seva pròpia agència de notícies: l'agència EFE, fundada a Burgos el gener de l'any 1939, que va monopolitzar la informació escrita i gràfica durant una vintena d'anys. L'any 1957 es va fundar una nova agència, Europa Press (de la qual Josep

Granés, Fons Granés/AMP

Inauguració de l'ampliació de les escoles Torres Jonama, l'any 1967.

El reportatge de la Santa Missió a Palafrugell l'any 1947 va ser comercialitzat per Josep Granés sota la forma d'àlbum.

Granés, Fons Granés/AMP

Palau. Coll. L. Maimí

La simbologia paramilitar va estar present en tots els actes públics del franquisme, cosa que es pot constatar en aquesta desfilada a Palafrugell.

■ ■ ■ “La renovada censura, la propaganda proimperial i la penúria feren que la fotografia es convertís en ofici d’espavilats o privilegiats, limitada als retrats de galeria, a la immortalització dels actes oficials o esportius; la premsa la desterrà, i així, com una víctima més de la victòria, entrà en una edat obscura que encara trigà un bon grapat d’anys a convertir-se en esperança.”

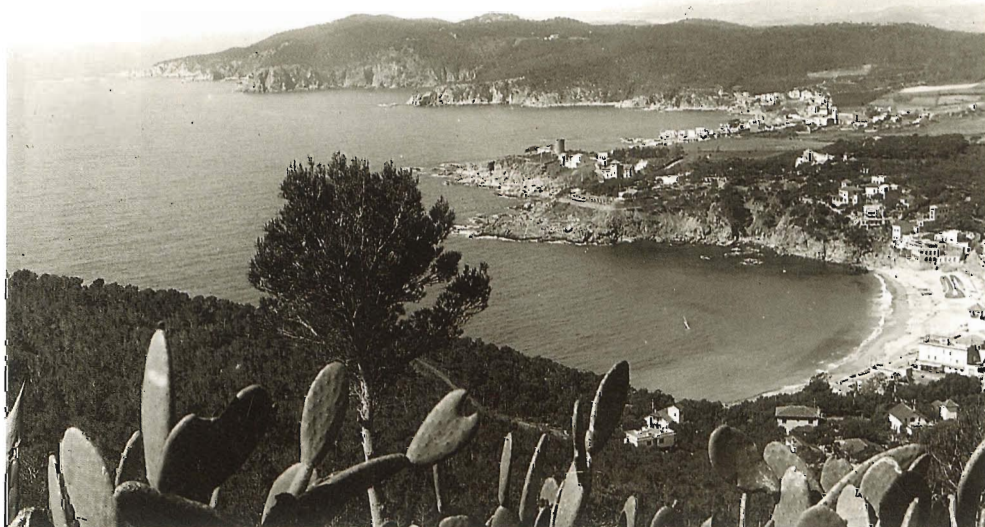
Pau Lanao, “Fotògraf gironins de postguerra i d’avui”, *Revista de Girona*, núm. 125, 1987, pp 32-38

Els fotògrafs palafrugellencs van gosar acolorir alguna de les seves produccions.

El matrimoni Woevodsky acompanya a les autoritats en una visita als jardins de Cap Roig.

Puigrau. AMP

Puigrau. AMP

Granés i Hostench va ser el corresponsal), propera a sectors polítics i econòmics controlats per l'Opus Dei, més moderna i competitiva que l'agència EFE.

Iniciada la dècada dels anys cinquanta, la situació va començar a canviar. L'any 1953 es van suprimir les cartilles de racionament, i els primers turistes van arribar a la Costa Brava àvids del seu paisatge, del sol i de l'exotisme d'una zona encara molt deprimida. La gent, acostumada a treure pa de les pedres, en uns anys d'acèrrim aïllament, de gana i de fred, va espremer al màxim les possibilitats d'aquesta nova font d'ingressos. Les habitacions de les cases es llogaven, els menjadors es convertien en restaurants i es venien còpies fotogràfiques casolanes d'una costa verda i salvatge. Fotògrafs com Puignau i Granés van aprofitar la nova conjuntura juntament amb Agustí i Palahí, que no tenien res a veure amb la fotografia professional fins aquell moment, i Giménez, del qual no tinc cap mena d'informació. Era una Costa Brava en blanc i negre d'acabats brillants i retallada en forma de dents de serra. Eren les fotografies de la dècada dels anys cinquanta impreses en els laboratoris instal·lats a qualsevol racó dels domicilis particulars i copiades amb la col·laboració de tota la família.

Al costat de les postals, els fotògrafs nouvinguts impressionaven tot allò que era susceptible de ser venut. La gent encara recorda Muñoz o el matrimoni Nuñez-Serrano a les platges de Palafrugell i a la sortida de qualsevol festa, aplec o acte oficial retratant a tort i a dret. No hi havia temps per a la negació, el fotògraf ja havia disparat la màquina i sabies que ben aviat podries anar-la a adquirir a casa seva, si és que ell mateix no te la portava a domicili.

L'obtenció i la venda d'imatges com a pur recurs de subsistència es pot exemplificar

Puignau. AMP

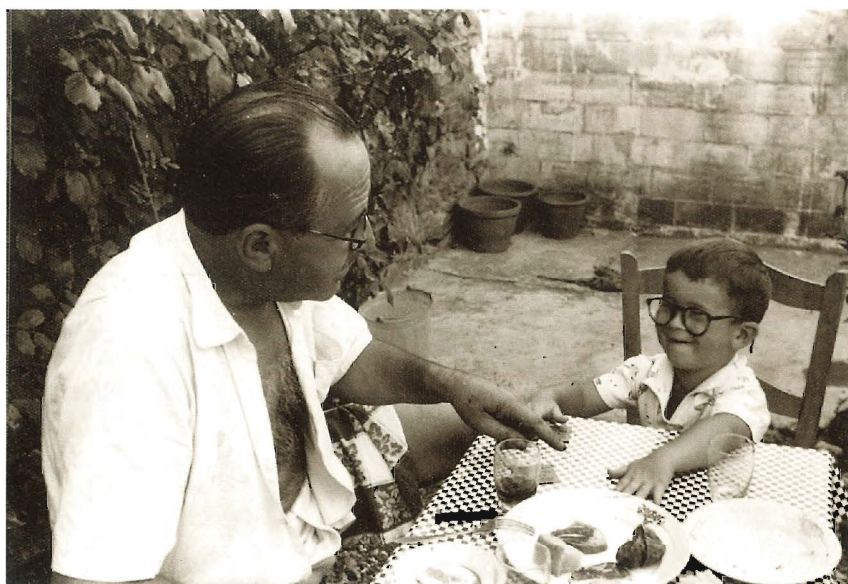
Les autoritats de la província eren acompanyats pels periodistes de la premsa "oficial" en els seus recorreguts periòdics per les comarques. A la fotografia, Pablito i Miquel Gil cobrint el reportatge d'una visita a Sant Sebastià.

L'acabat dentat de les postals era característic dels anys cinquanta.

Agustí. Coll. M. L. Agustí.

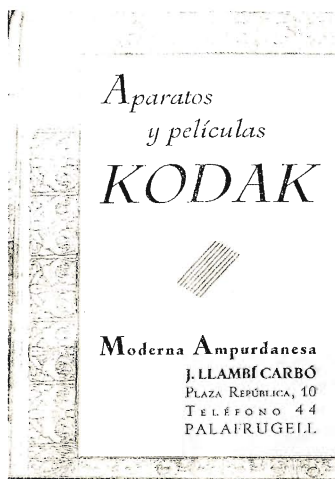
Júlia Núñez. Col·l. J. Tolosa

Juli Serrano al pati de casa seva al carrer de Bailen de Palafrugell, amb Joaquim Tolosa.

Júlia Núñez, l'única dona fotògraf que va exercir a Palafrugell, fotografiada a Calella.

Anunci aparegut al programa de la Festa Major de Calella del juny de 1936 "de venda de aparatos y películas kodak, Moderna Ampurdanesa".

Juli Serrano. Col·l. J. Tolosa

amb Ferran Muñoz. Muñoz, nascut l'any 1907 a Mazarrón (Múrcia) i mort a Palafrugell l'any 1990, va formar part de la primera onada d'emigrants a Catalunya. Des de Badalona, Muñoz va arribar a Palafrugell en plena guerra, a finals de l'any 1936, i es va instal·lar a les muntanyes de Fitor. La seva filla, Paquita Muñoz, recorda dolorosament que havia de fer dues hores a peu per anar a escola i el menyspreu palpable envers la seva família per la seva condició d'emigrants i els seus migrats recursos econòmics. Aquesta manca de recursos va fer que el pare s'hagués de dedicar a mil i un oficis: pagès, aiguader, fotògraf... Ferran Muñoz, que va ser president del Club d'Escacs de Palafrugell durant molts anys, era fotògraf ambulant, anava allà on hi havia qualsevol element susceptible de ser fixat en paper i venut: a la platja, a les festes, als homenatges, a Sant Sebastià. Captava les imatges, les revelava en el laboratori que havia instal·lat a casa seva, on també impressionava com tots els altres fotògrafs palafrugellencs les postals, i posteriorment les oferia als protagonistes. Quan ja estava instal·lat al carrer de la Lluna de Palafrugell, Muñoz es va anunciar al programa de la Festa Major de l'any 1957, oferint els seus serveis: "fotografía, ampliaciones y reproducciones, reportajes de boda, bautizos y fiestas de todas clases".

Júlia Núñez (nascuda a Extremadura l'any 1924) ha estat la primera i única fotògraf que he localitzat a Palafrugell. Júlia, filla de fotògraf, es va casar amb Juli Serrano (nascut a Toledo el 1914 i mort a Castelló de la Plana l'any 1995) i durant trenta anys (de 1963 a 1993) van treballar com a fotògrafs al carrer Bailén de Palafrugell. Van treballar sota el nom de J.S. fins que Juli Serrano es va jubilar i a partir d'aleshores va passar a anomenar-se Reportages Núñez. Júlia Núñez i

Juli Serrano realitzaven retrats al carrer Bailén i també actuaven com a fotògrafs ambulants que plasmaven les imatges dels turistes a la platja per vendre-les com a *souvenir* de la seva estada a la Costa Brava. Una part molt important de la seva feina consistia també en l'elaboració de reportatges de casaments, actes oficials i tota mena de treballs comercials. D'aquest últim aspecte professional, Júlia Núñez recorda especialment el reportatge del bateig de tres autobusos que havia adquirit l'empresa SARFA. L'event es va celebrar al restaurant Els Escuts de Llagostera i no hi va faltar el capellà, ni el pastís amb forma d'autobús.

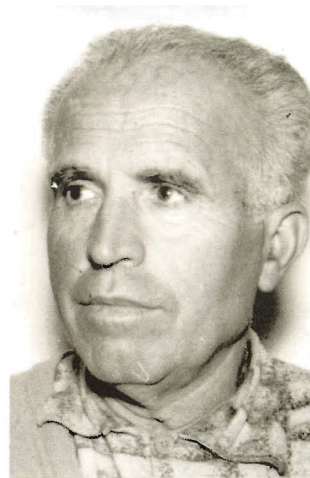
Xavier Miserachs (nascut a Barcelona l'any 1937) va associar-se amb el popular palafrugellenc Tomàs Cervera per obrir el primer establiment de serveis fotogràfics a Llafranc a mitjans dels anys seixanta. Sota el nom de Labo-I, Miserachs i Cervera, oferien als turistes servei de revelat i de fotografia. Tot i la durada efímera de la botiga (només va estar oberta dos estius) aquesta experiència va servir perquè el fotògraf reforcés els seus vincles amb l'Empordà i especialment amb Palafrugell.

La venda de les imatges dels actes propis de l'època també devien constituir un bon negoci, ja que fotògrafs professionals com Granés i Casanovas van fer edicions acurades d'alguns d'aquests esdeveniments. Josep Granés va editar en forma d'àlbum fotogràfic els reportatges de l'arribada de la Santa Missió a Palafrugell i a Jafre l'any 1947 i l'arribada de la Verge de Fàtima l'any 1950. Casanovas va realitzar una edició de tres imatges en un sobre especial de l'homenatge de l'Ajuntament de Palafrugell als palafrugellencs assassinats a la platja de Pals durant la Guerra Civil i postals de la Liberación de Palafrugell l'any 1945.

Mercès a tots aquests homes, tant els que eren veritables professionals com els que van treballar-hi temporalment, es pot recuperar bona part de la història de Palafrugell de postguerra amb dos pols contraposats: d'una banda la història grisa de les santes missions, les processons, les inauguracions, els homenatges capitanejats per les autoritats de tots els estaments, i de l'altra, la història acolorida i esperançadora dels turistes i els nous conjunts musicals.

A la dècada dels anys seixanta el bloqueig comercial ja havia desaparegut, els productes i materials fotogràfics van tornar omplir els prestatges de les botigues i la fotografia en color començava a desplaçar la fotografia en blanc i negre.

Les antigues galeries, però, estaven tocades de mort. Feia massa anys que havien quedat tancades en si mateixes, i no tenien cap possibilitat de sobreviure. No tenien ni la maquinària ni el capital necessari per fer front a les grans despeses que requerien els nous sistemes de revelat. La desaparició es va accelerar amb la prohibició de la venda al detall d'alguns dels productes químics que tradicionalment els fotògrafs necessitaven per als seus procediments de revelat, i que adquirien a les drogueries. Al retratista encara li va sortir un altre competidor, a partir de l'any 1963: el *foto-maton*. L'autoservei desplaçava el retratista a la fotografia de carnet a un preu molt baix. A finals dels anys seixanta, les galeries tradicionals van començar a convertir-se en intermediaris dels grans laboratoris de revelat, i la feina de professional cada vegada més es va relegar a l'elaboració de reportatges de bateigs, comunions i casaments, que es van convertir en una de les fonts d'ingressos més importants dels fotògrafs locals.

Autor desconegut. Col·l. P. Muñoz

Ferran Muñoz va tenir oficis tan diversos com el de pagès, d'aiguader i de fotògraf ambulant, entre d'altres.

Les platges eren indrets més que interessants per a la captació de clients.

Des del primer moment l'home va voler fixar la imatge i tota la gamma de colors. Però mentre no es va trobar una tècnica fiable i durable, els fotògrafs es van conformar en acolorir daguerreotips, ambrotips i còpies sobre paper. Els experiments continuaven, i la casa Lumière va fabricar unes plaques autocromes que es van posar a la venda a partir de l'any 1907 i que es basaven en l'aplicació de grànuls minúsculs de fècula de patata, aolorits i estesos sobre una placa de vidre que es vernissava i es recobria amb una emulsió pancromàtica. Durant l'exposició, la llum travessa aquest mosaic de grànuls que actuava com a filtre. El revelat anava seguit d'una inversió per donar com a resultat una imatge positiva a color.

L'any 1935 apareix el kodachrom compost per tres pel·lícules i tres filtres acolorits que permetia l'obtenció d'una sola imatge que s'havia d'observar per transparència o projecció. Quan es va comercialitzar aquest procediment, els altres es van veure pràcticament eliminats. L'any 1942 va aparèixer el kodacolor que permetia l'obtenció d'un negatiu en color.

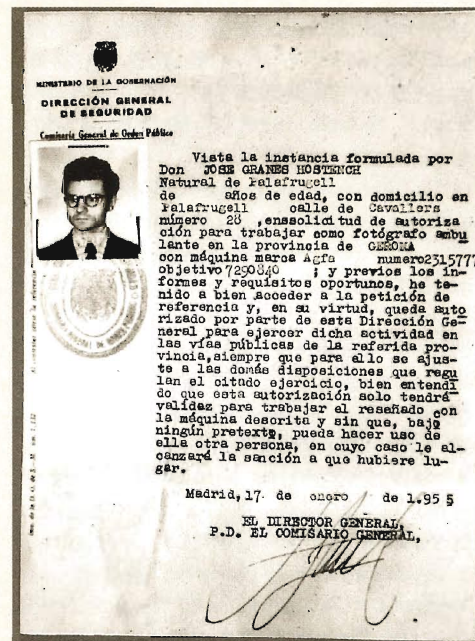
Granés, Fons Granés, AMP

Labo-I, a mitjans dels anys seixanta, va ser la primera botiga de fotografia que va prestar serveis de fotografia a Llafranc.

Fotògrafs ambulants

Per exercir la seva professió, els fotògrafs havien de treure la llicència de fotògrafs ambulants que els obligava a exercir-la amb una sola màquina. Així, a l'autorització de l'any 1955 que la Dirección General de Seguridad va donar a Josep Granés, es diu que se li autoritza a treballar en la "provincia de Gerona" amb una màquina Agfa fent-hi constar el número de sèrie i el número d'objectiu, i pot exercir de fotògraf "en las vías públicas de la referida provincia" però només "tendrá validez para trabajar el reseñado con la máquina descrita y sin que, bajo ningún pretexto, pueda hacer uso de ella otra persona, en cuyo caso le alcanzará la sanción a que hubiere lugar". La present autorització estava datada el 17 de gener de 1955.

L'edició de postals.

La Costa Brava en blanc i negre

Van posar de moda una Costa Brava en blanc i negre, esmaltada i acabada en dents de serra. Els seus autors eren els editors de postals de la postguerra, els quals formaven part d'una indústria casolana que tenia com a principal objectiu engruixir els migrats ingressos familiars.

Els primers turistes, farcits de diners i assedegats de verd i de sol, van fer esmolat l'enginy dels palafrugellencs que van creure que tot era susceptible de ser venut com a souvenir; fins i tot una part de la costa. I ja que no se'n podien emportar bocins d'ella, els n'oferien la imatge sobre paper. No es necessitava massa maquinària, ni un gran capital: amb una màquina de fotografar i un petit laboratori instal·lat en un racó de la casa, n'hi havia més que suficient. Unes quantes classes teòriques, algunes de pràctiques i som-hi: a fer postals.

El boom de l'edició de postals es pot cenyir de mitjans dels anys cinquanta a mitjans dels anys seixanta. Al llarg d'aquesta desena d'anys, fotògrafs com Granés i Puignau es van especialitzar en l'edició de postals, però també s'hi van afegir Agustí i Palahí que, fins aquell moment, no tenien res a veure amb la

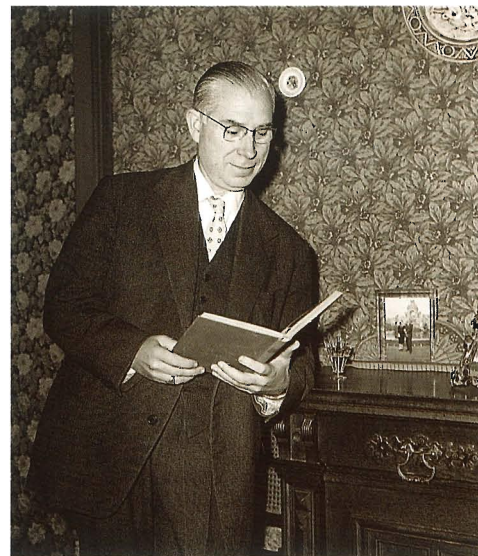
fotografia professional. Captaven la costa més propera, aquella accessible a peu, amb bicicleta o amb motocicleta. El contingut sempre era el mateix: les vistes típiques i tòpiques del litoral, cales verges, barris mariners, barques i turistes que es repetien il·limitadament.

Un cop realitzada la imatge, en treien una còpia, la posaven dins un àlbum juntament amb les vistes que havien obtingut dies enrera, les enumeraven i les anaven a vendre a estancs, botigues i hotels. Al vespre, un cop reunides les comandes, les dones i els fills ajudaven a l'edició de postals: 100 de la número 25, 50 de la número 65... Les revelaven, les imprimien, les assecaven, les retallaven i amb una petita premsa de tipografia, estampaven en el revers de cadascuna de les còpies el nom comercial i l'indret impressionat. El resultat eren aquelles postals en blanc i negre, amb l'acabat brillant

Palahí, Col·l. L. Mainí

Palahí, Col·l. L. Mainí

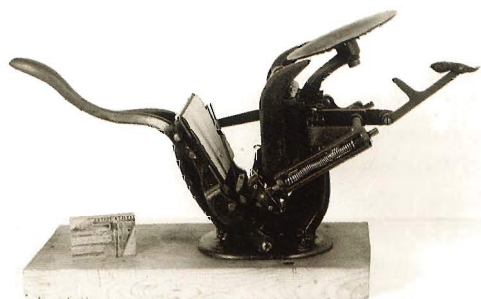
Barrets i ombrel·les
dels primers anys
del turisme.

Autoretrat del fotògraf Pere Palahí.

Prensa que va
utilitzar Josep
Granés per
estampar el revers
de les postals.

La casa de Pere Palahí (la porta de la dreta de la imatge)
i el seu fill Joan damunt el carro de gasoses de Cama i Dalmau.

Enric Bruguera, MSP

Enric Bruguera, MSP

Aquesta guillotina
de Josep Granés
donava a les postals
el tall característic
en forma de dents
de serra.

Palahí, Col·l. L. Mainí

i el tall ondulat, que encara recorda els anys del franquisme. La majoria es va atrevir a acolorir alguna imatge, amb resultats més o menys afortunats, però l'arribada del color va sentenciar aquesta indústria domèstica i només van subsistir aquells que havien optat per la fotografia com a veritable professió com Casanovas, Granés i Puignau.

El fotògraf Pere Palahí Bach Esteve, nascut a Girona l'any 1903 i mort a Sant Cugat del Vallés l'any 1992, va residir bona part de la seva vida a Palafrugell, on treballava en el sector bancari. Durant la postguerra va associar-se amb Maria Casanovas i Barceló i Joana Dalmau amb l'objectiu d'editar postals de la Costa Brava sota el nom comercial de M. Casanovas i M. Casanovas i Cia. L'autor de les imatges era Pere Palahí, que va fotografiar la costa des de mitjans dels anys cinquanta fins a mitjans dels anys seixanta, de Sant Antoni de Calonge a Aiguablava. Ell era l'autor, però les tasques d'impressió, revelatge i venda les realitzava amb les seves associades al laboratori que Pere Palahí havia instal·lat al seu domicili del carrer de Sant Sebastià. Palahí, tot fent prevaler la seva condició de professional, era qui dictava les pautes i qui revelava els negatius; Maria Casanovas impressionava el paper i fixava la imatge i, finalment, Joana Dalmau netejava curosament el positiu. Un cop fixada la imatge sobre el paper, calia posar les còpies damunt un vidre i passar una i altra vegada el corró de goma sobre les còpies, per extreure'n l'aigua que havia amarat el paper durant el procés de revelat i fixat.

Segons Maria Lluïsa Agustí, va ser Pere Palahí qui va introduir el seu pare, Josep Agustí, en el món de la fotografia. Maria Lluïsa diu que els primers contactes amb el món de la imatge es van produir arrel d'unes tertúlies informals que tenien lloc al Centre Fraternal. Josep

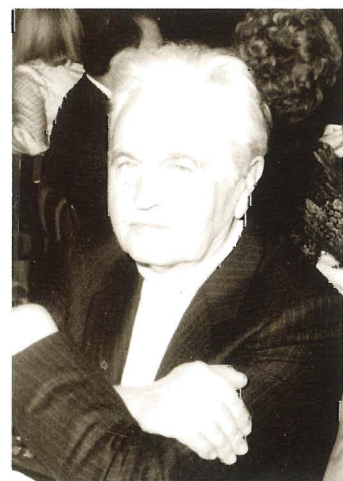

Palahí. Coll: Mami

Agustí, nascut l'any 1913 a Castell d'Aro i mort a Calonge l'any 1989, va arribar a Palafrugell de jove com a treballador de correus, i es va casar amb una dona palafrugellenca. Sota el nom de Agustí Selecciones Fotográficas va fer i editar postals durant una desena d'anys: de mitjans dels anys cinquanta a mitjans dels anys seixanta. Maria Lluïsa recorda com una de les primeres màquines utilitzades per Agustí va ser una Rolleiflex. La seva família encara conserva una cinquantena de negatius en blanc i negre i format 13 x 18 i una bona quantitat de postals en color. Com tots, imprimia les postals en blanc i negre, artesanalment en el laboratori instal·lat al seu domicili del carrer de Sant Josep 22, on tota la família hi posava el coll per aportar un sobresou. Quan el color es va generalitzar, Agustí va apostar per aquest tipus d'edicions i es va atrevir a fer una bona tirada de postals en color, impresa per la casa Seix Barral, a Barcelona. Pel que sembla, la prova no va funcionar massa bé, i com tots els altres fotògrafs, a excepció de Granés, va abandonar l'edició de postals.

*La silueta inconfusible
de Els Castellets
al paratge de El Golfet.*

*Josep Agustí va editar postals
sota el nom de Agustí
Selecciones Fotográficas.*

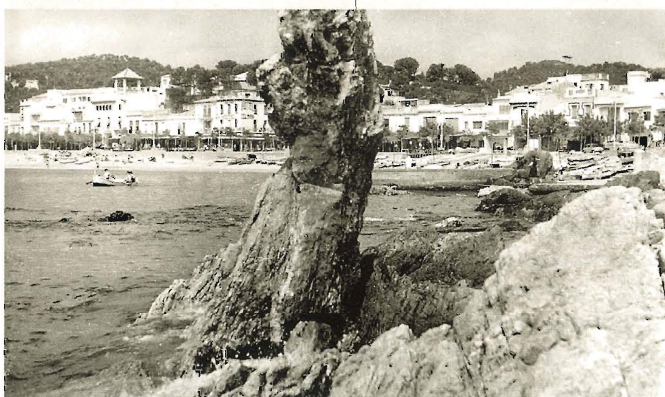

Autor desconegut. Coll: M. L. Agustí

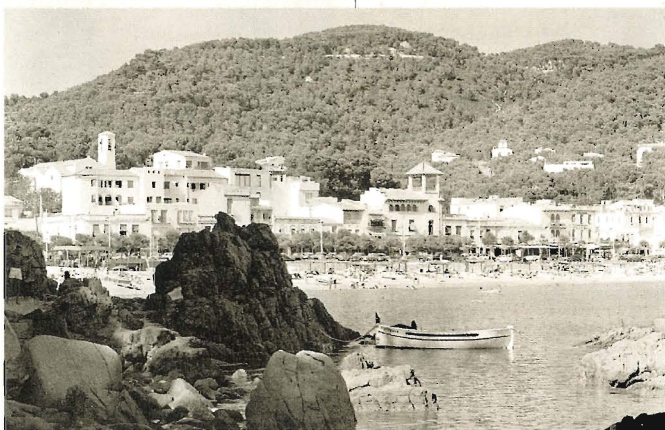
Puigrau, AMP

Giménez, AMP

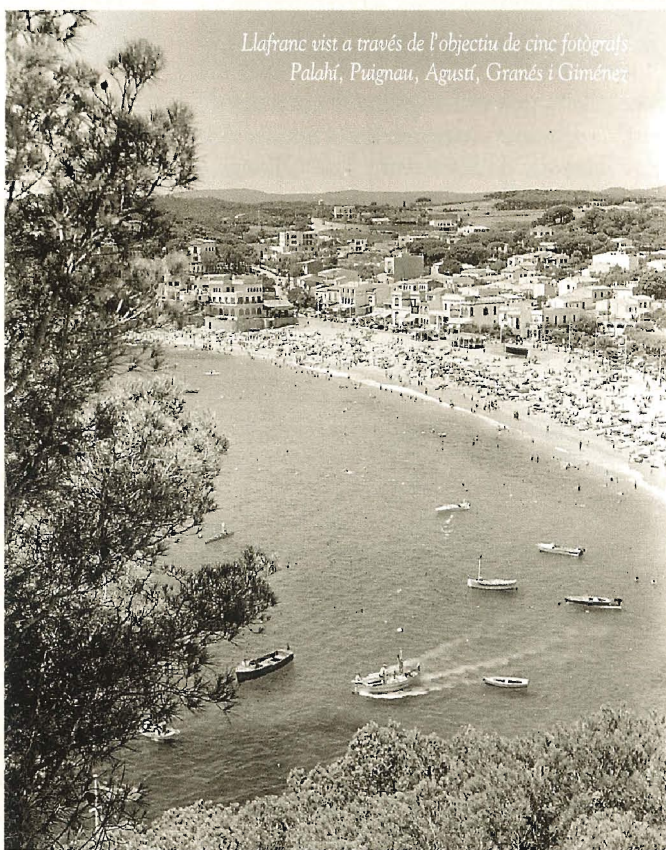
Granés, Fons Granés/AMP

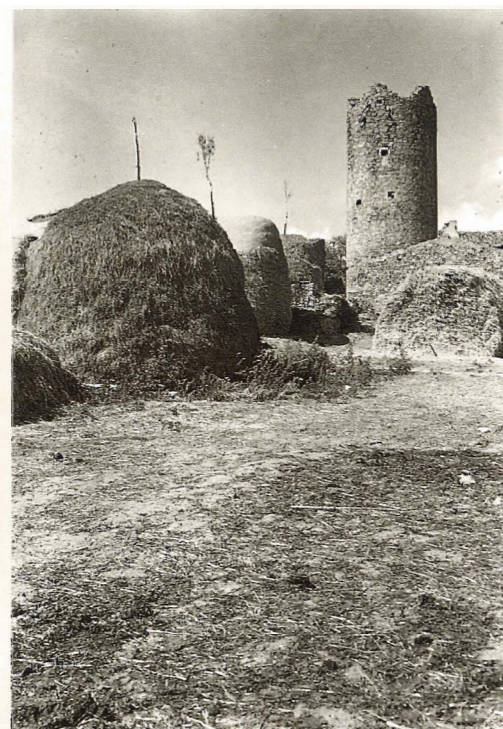
Palahí, Col·l. L. Mairí

Agustí, Col·l. M. L. Agustí

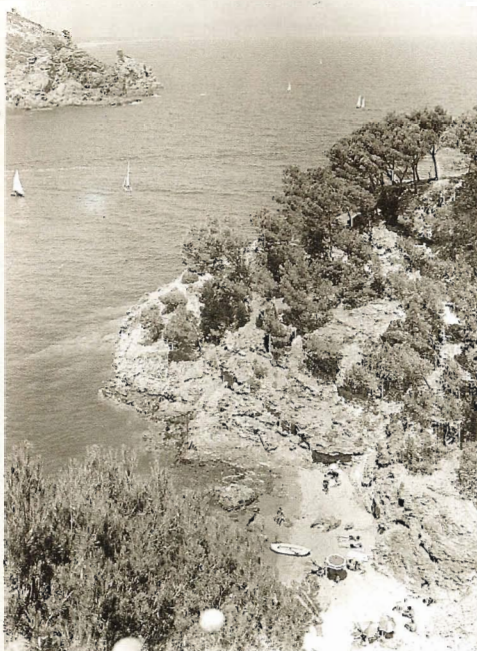

Agustí. Col·l. M. L. Agustí

Agustí. Col·l. M. L. Agustí

Agustí. Col·l. M. L. Agustí

Quatre imatges preses per Josep Agustí:
Aiguablava, Santa Margarida,
una vista general de la costa i Palamós.

Agustí. Col·l. M. L. Agustí

Procediment per esmaltar les postals en blanc i negre

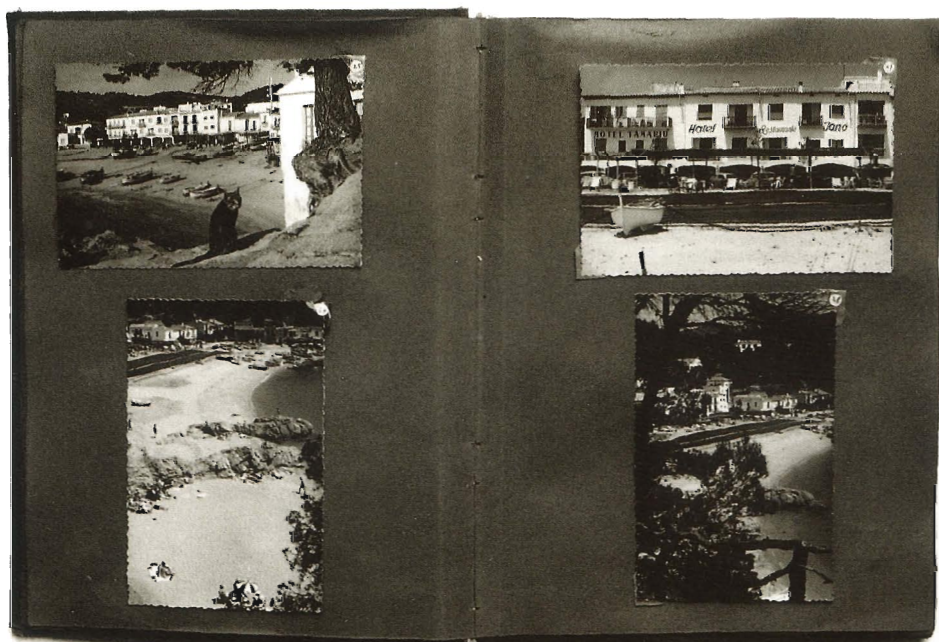
Les postals dels anys cinquanta s'identifiquen per la brillantor dels seus acabats. Aquesta brillantor s'aconseguia de la següent manera: "Algunes fotografies guanyen si les còpies es treuen en paper brillant. Per aconseguir aquest resultat, la tirada es farà en paper -a ser possible aristotípic- que tingui aquella particularitat, i amb les còpies es procedirà en la forma ja esmentada, fent que se sequin amb la gelatina de la imatge en contacte absolut amb placa de vidre o de ferro esmaltat. Així, la gelatina adquireix la seva màxima brillantor.

Per perfeccionar aquest procediment, s'eixugaran les còpies, ja rentades, a l'aire lliure, perquè la gelatina recobri la seva consistència; quan estiguin seques, se submergeixen de nou deu minuts en aigua i després es posen, amb la imatge cap avall, sobre la placa netíssima de vidre o de ferro esmaltat, apretant la fotografia per al darrera per tal que desapareguin les bombolles d'aire.

La placa de vidre, o de ferro, ha de preparar-se fregant-la, fins aconseguir la màxima brillantor possible, amb una tela empapada amb una dissolució de cera verge a l'1% en benzol.

La còpia, ja seca, es desprèn per ella mateixa, si no és així, també pot aconseguir-se tirant d'ella suaument per un dels seus angles. Mentre la placa s'està secant, no pot ser escalfada perquè la gelatina es fondria."

J. de D.S.H., *El éxito en fotografía*, Gustavo Gili, Barcelona, 1927, 3a, pp 300-301

Emic Bruguera. Coll. L. Mami

Àlbum fotogràfic que utilitzava
Pere Palahí per vendre les còpies
de postals a estancs i hotels

Lluís Puignau, el fotògraf ambulant

Quan va acabar la Guerra Civil, Puignau va tornar a Palafrugell on l'esperava la dona i un fill. No va poder recuperar la feina a Manufacturas del Corcho SA, on havia treballat des dels 14 anys, i la necessitat urgent de portar un sou a casa el va abocar a la recerca d'una nova professió: la de fotògraf.

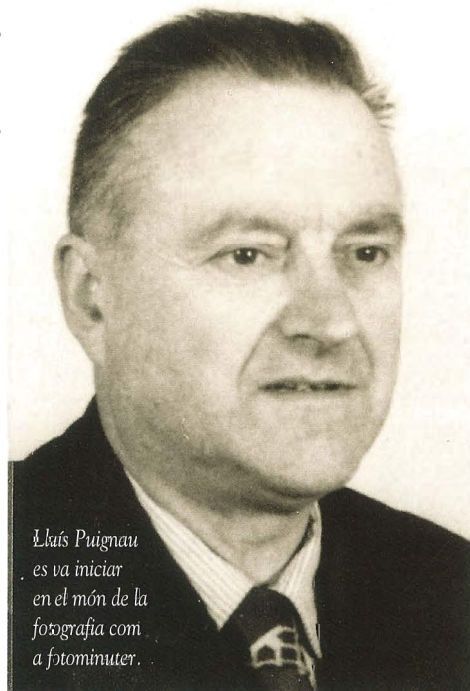
Lluís Puignau va néixer a Palafrugell l'any 1907, i als 9 anys va deixar l'escola per aprendre l'ofici de barber. Posteriorment, va ser dependent de comerç, i als 14 anys va entrar a Manufacturas del Corcho SA de la societat Miquel, Vincke i Meyer, on va treballar fins a la Guerra Civil. En aquesta fàbrica de suro va contactar per primera vegada amb el món de la fotografia, encara que sigui d'esquitllentes, ja que alguns dels productes allí fabricats s'empraven per conservar negatius de pel·lícules de cinema. Després de lluitar al front republicà, va retornar a Palafrugell i potser per aquest motiu no es va poder reincorporar a la seva antiga ocupació.

Amb trenta-dos anys, amb dona i fill, i sense ocupació, la situació era prou greu com per buscar, fos com fos, una font d'ingressos. Abans de la guerra, Puignau havia comprat una càmera Kodak amb pel·lícula 6'5 x 11 i

s'havia aficionat a la fotografia. Després del conflicte, aquesta mateixa màquina es convertiria en la seva principal eina de treball. Amb empena, necessitat de treballar i ganes d'aprendre, es va iniciar en un nou món que ja no va abandonar fins la seva jubilació.

Ben aviat Puignau va començar a iniciar-se a la fotografia professional com ajudant d'un fotògraf ambulant, fins que un dia va conèixer un pagès de Verges que s'havia fet la seva pròpia càmera. Puignau va creure que havia arribat el moment d'establir-se professionalment i va construir, amb les seves pròpies mans i amb trossos de fusta, una màquina de fotografier exactament igual que la del pagès de Verges. Des d'aquell moment, Puignau es va emancipar i va començar el seu pelegrinatge per les fires i mercats del voltant de Palafrugell, amb la bicicleta, carregada amb la màquina de retratar al minut, el trípode, una

Puignau. Col·l. Puignau

Lluís Puignau
es va iniciar
en el món de la
fotografia com
a fotomínuter.

Postal acolorida d'Aigua Xelida amb la
barraca de l'Hermós, l'amic de Josep Pla.

Puignau. AMP

Aquesta càmera Linhof va ser un dels aparells
fotogràfics que va utilitzar Lluís Puignau.

Puignau. Col·l. Puignau

Puignau. Col·l. Puignau

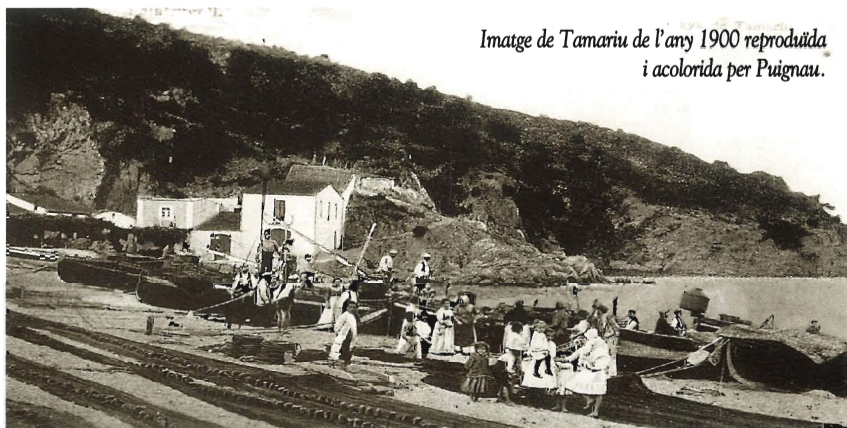

Divertida imatge
de Libert Puignau
realitzada pel seu pare.

galleda i els líquids necessaris per fixar les imatges. Puignau anava als mercats (sobretot als de Torroella de Montgrí, de la Bisbal i de Palamós) on sempre hi havia algú que necessitava una foto de carnet per aconseguir algun tràmit administratiu i a les festes dels pobles de les rodalies de Palafrugell, on es presentava a l'hora justa i en el lloc idoni per retratar festejadors i amics al bell mig del carrer.

Donada la seva feina itinerant, va tenir contactes amb gent diferent del món de la imatge. Puignau va oferir assessorament tècnic a Josep Carreras, de Begur, que amb els anys va aconseguir una producció altament important per al coneixement de la història gràfica de Begur dels últims cinquanta anys. Puignau també va conèixer el fotògraf Juli Pallí, que exercia a Palamós, a qui va adquirir una màquina de fotografia.

En els primers anys de la dècada dels cinquanta, les coses començaven a millorar. Tenia consolidada la feina a l'estudi que havia instal·lat en el seu domicili del carrer de Pi i Margall, amb una màquina Super Nectel de la casa Nikon, amb pel·lícula de 2'4x3'6cm i havia pogut substituir la bicicleta per una moderna motocicleta que li va permetre copsar la Costa Brava des de Sant Feliu de Guíxols fins a Llançà, amb molta més comoditat i rapidesa. Puignau recorda aquest passat amb enyorança, i és que a més de divertir-se amb la feina, les coses anaven prou bé com per tenir un representant que omplia les botigues de bona part de la costa amb les seves postals (com a mínim, des de Begur fins a Sant Feliu de Guíxols) i per poder obrir una botiga de fotografia a la plaça Onze de Setembre, de la qual avui té cura el seu fill Libert. Com tots els altres fotògrafs, la majoria de les postals que va editar eren còpies fotogràfiques en blanc i negre, encara que es va atrevir a acolorir-ne alguna i a fer alguna tirada de postals en colors.

Imatge de Tamarit de l'any 1900 reproduïda i acolorida per Puignau.

Puignau. AMP

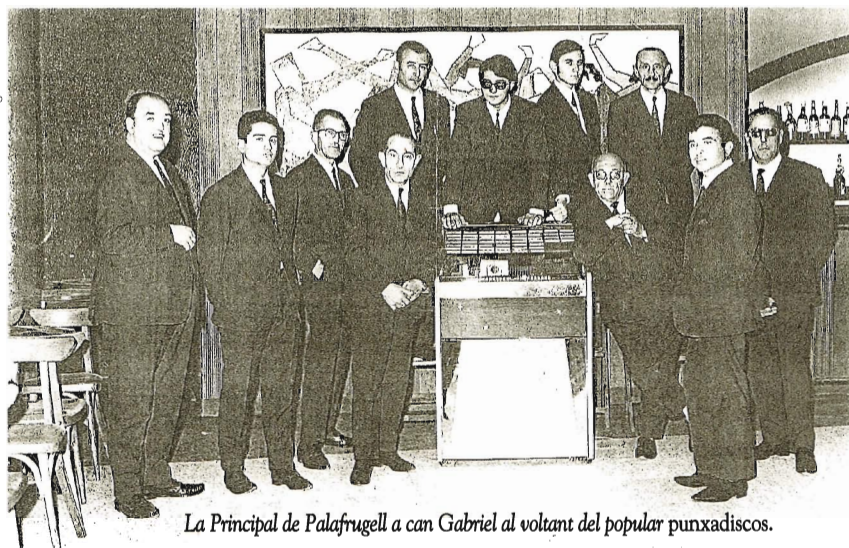
Puignau. AMP

Dues vistes de Palafrugell des de dos angles ben diferents.

Puignau. AMP

Puignau. AMP

La Principal de Palafrugell a can Gabriel al voltant del popular punxadiscos.

Puignau. AMP

Plaça Nova des d'una perspectiva aèria i acolorida

Foto Puignau

PALAFRUGELL

Foto Puignau es va anunciar en nombrosos programes de la Festa Major. A la imatge, un anunci corresponent a l'any 1951.

Amb l'expansió del color i l'arribada de les grans editorials, Puignau va abandonar l'edició de postals, però va continuar professionalment en el món de la fotografia, elaborant reportatges dels diferents actes que es feien a Palafrugell, reportatges de casaments i reproduccions i ampliacions de tota classe d'imatges antigues i modernes que en la majoria dels casos, es lliuraven convenientment emmarcades per tal d'ornar les parets de sales i menjadors de les cases de Palafrugell. Com diu el mateix Puignau, en fotografia va fer tot allò que podia revertir en algun benefici econòmic.

La portada de la Festa Major de l'any 1959 va ser il·lustrada amb aquesta fotografia realitzada per Puignau.

FIESTA MAYOR DE PALAFRUGELL

PROGRAMA OFICIAL
DE FESTEJOS

Días
19, 20,
21 y 22
Julio
1959

Banco de Agua Neblada

Foto: cubs Puignau

Josep Granès i Hostench, el primer fotoperiodista

Editor de postals, fotoperiodista, fotògraf comercial i retratista. Josep Granès es va dedicar durant quaranta anys a la fotografia, i va ser el professional més complet de Palafrugell a la segona meitat del segle XX

Josep Granès, nascut a Palafrugell l'any 1915, va començar com a llibreter al carrer de Sant Antoni (carrer Estret) i a finals dels anys quaranta es va traslladar al carrer de Cavallers, on a més d'obrir una botiga de *souvenirs* va començar la seva activitat com a fotògraf professional.

Tot i que Granès va trobar en l'edició de postals una font de recursos econòmics, s'han de fer dues consideracions particulars que el diferenciaven de la resta d'editors de Palafrugell. La primera és que Granès no va editar només postals de la Costa Brava, sinó que va ampliar els continguts de les targetes postals amb imatges de pobles de l'interior i escenes del Pessebre Vivent de Castell d'Aro. La segona peculiaritat és que, a diferència dels altres fotògrafs de Palafrugell, va continuar editant, de forma important, postals en color. De fet, Granès sentia predilecció sobretot per dos aspectes de

la fotografia: la fotografia en color i la fotografia estereoscòpica. Analitzant el seu fons, que es troba dipositat en part a l'Arxiu Municipal de Palafrugell, es fa palès aquest doble interès a través de les nombroses proves en color de les diverses sèries de postals i un bon nombre d'imatges estereoscòpiques (negatius flexibles i transparències) de vistes panoràmiques i actes diversos (Festes de Primavera de Palafrugell, la visita de Tarradellas, l'enterrament de Pla...).

De totes maneres, no s'ha d'oblidar que Granès va començar, a l'igual que tots, editant còpies fotogràfiques de la Costa Brava en blanc i negre. D'aquesta primera etapa es conserva l'àlbum que utilitzava com a catàleg per a la venda de les imatges als diferents establiments. Majoritàriament, la costa retratada per Granès era aquella costa mítica en què la vegetació arribava fins al mar; una costa solitària i verge que no oferia grans

■ ■ ■ El fons Josep Granés es troba dividit en diferents arxius i museus. A l'**Arxiu Municipal de Palafrugell** hi ha: un miler de plaques de vidre, dues mil imatges sobre suport paper, gairebé mil-cinc cents negatius de cel·luloide, més de dues mil diapositives i una trentena de pel·lícules. Al **Museu del Suro de Palafrugell** hi ha premses per a impressions per contacte, una càmera estereoscòpica, diverses càmeres de fotografar i filmar, lents, movioles, guillotines, una premsa per imprimir el revers de les postals, lents, projectors, material divers.... Al **Museu d'Història de la Ciutat de Girona** hi ha 10 càmeres fotogràfiques, 1 càmera de filmar i diversos complements i accessoris: moviola, fotòmetres, objectius, filtres, empalmadors, carregadors, visors estereoscòpics, diapositives... A l'**Arxiu Municipal de Girona**, nombroses diapositives. A l'**Arxiu Històric Nacional d'Andorra**: 900 imatges (diapositives estereoscòpiques a color de paisatges andorrans). A l'**Arxiu de Sant Feliu de Guíxols**: milers de diapositives. A la **Filmoteca de la Generalitat Valenciana** i al **Consell Insular de Mallorca**, fotografies i pel·lícules amb imatges i paisatges d'ambdues comunitats. A la **seu de la Unesco de Barcelona**: documentals naturalistes.

Castrovós, AMP

En aquesta imatge familiar es veu a Josep Granés assegut a la falda de la seva mare, acompanyat pel seu germà Miquel i el seu pare.

concessions als homes i a les urbs. En gran proporció, les vistes que va copsar eren de la costa de Palafrugell i de Begur, en segon lloc de Palamós i les seves rodalies, i en menor nombre de Cadaqués, Portbou, Llançà. Algunes de les imatges estaven preses des de mar. Aníbal Corredor, amic de Granés, recorda que ells dos i la resta de "la colla" organitzaven sortides amb la barca Escuma damunt la qual Granés prenia imatges que, a voltes, es convertien en postals que podien ser trameses a qualsevol part del món.

El fotoperiodisme va ser una altra de les parcel·les, i no la menys important, que va cultivar Josep Granés. Granés va ser corresponent de l'agència de notícies Europa-Press durant els anys seixanta. Dissortadament, com que la majoria de les imatges no se signaven, és difícil conèixer la producció de Josep Granés

com a reporter gràfic, i quina es va publicar en els periòdics. Tanmateix, a banda de la corresponsalia palafrugellenca d'Europa-Press, Granés, segons explica el seu fill Josep, també exercia el fotoperiodisme a l'estranger. Així, passava la frontera per les valls d'Andorra (menys perillosa que la de la Jonquera) per tal de fer arribar a França imatges "més compromeses". Malauradament, no conec el contingut d'aquestes imatges que haurien estat censurades pel règim franquista, la freqüència d'aquesta operació, ni a qui anaven dirigides, ni on es publicaven. Aquesta activitat periodística de Granés va fer que el seu laboratori, instal·lat damunt la botiga de *souvenirs* del carrer de Cavallers, fos el punt de mira de la Guàrdia Civil, que de tant en tant s'hi acostava per si s'havia de requisar alguna imatge que creguessin no convenient al

Casanovas AMP

El futur fotògraf en una foto realitzada a la galeria Casanovas del carrer de Marçal de la Trinxeria.

règim. El seu pare però, conscient d'aquest perill, havia habilitat un amagatall, damunt els cairats del laboratori, on hi ocultava les imatges que creia conflictives.

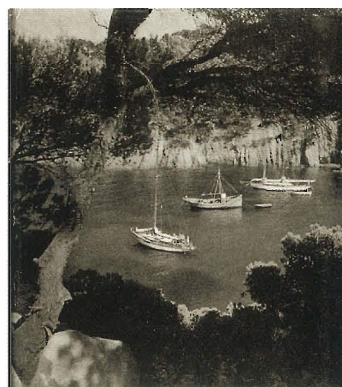
La tercera activitat que va desenvolupar Granés com a fotògraf professional va ser la de l'elaboració de reportatges. Aquesta ocupació tenia dos aspectes ben diferents: els reportatges que elaborava per encàrrec i aquells que tenien una clientela potencial. Entre els primers hi havia els reportatges de les instal·lacions de Ràdio Liberty, a Pals (de les quals va ser el fotògraf habitual durant una temporada), el seguiment del rodatge de la pel·lícula *Sombras acusadoras*, les carpetes i cartells d'orquestrs i conjunts musicals, els reportatges de cases particulars i de famílies, a més dels típics reportatges de casament. Dels segons, cal

FOTOGRAFIA GRANÉS

DEVELOPPEMENT DES FILMS FILMS-DEVELOP ENTWICKELN
COPIES COPIES VERGROSSERUNGEN
AGRANDISSEMENTS ENLARGEMENTS COPIEREN
SOUVENIRS
PALAFRUGELL (Costa Brava)

Fulletó comercial de fotografia Granés.

GUIA TURISTICA
DE GERONA Y SU PROVINCIA

Portada d'un llibre de l'any 1959 il·lustrada amb una imatge de Josep Granés.

Fons Granés/AMP

Carnet de Corresponsal d'Europa-Press corresponent a l'any 1966.

La fotografia plasma la realitat, però per ser-li totalment fidel encara li manca copiar els diferents plans en què el nostre ull veu situats els diferents objectes. La recerca de la realitat virtual, que avui està de moda entre els navegants de les xarxes telemàtiques, ja es va començar a buscar des del mateix naixement de la fotografia. Les imatges estereoscòpiques es van posar de moda ben aviat i es comercialitzaven targes postals d'aquestes característiques. La fotografia estereoscòpica consistia en la captació, per mitjà d'una càmera especial amb diferents lents, de dues imatges planes d'un mateix enquadrament preses des de punts de vista separats. Aquestes dues imatges es convertien en una sola en ser visualitzades amb un aparell especial, i produïen a l'ull sensació de relleu.

Josep Granés sentia una forta debilitat per aquesta tècnica i en el seu fons abunden les imatges estereoscòpiques de contingut iconogràfic ben diferent: des de vistes de la costa a l'enterrament de Josep Pla.

Granés: Fons Granés/AMP

Serra, Col·l Corredor

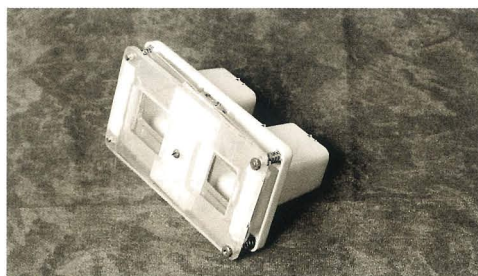
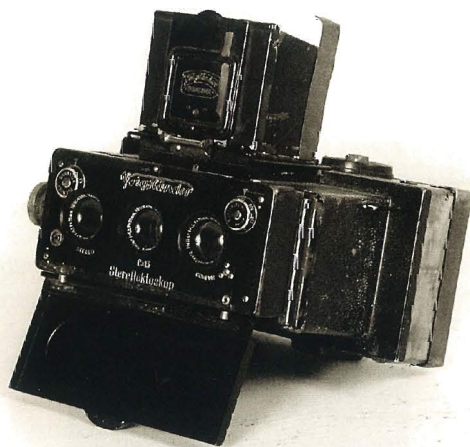
Granés, Fons Granés/AMP

Granés en una festa, a Romanyà de la Selva, amb la seva camera estereoscòpica.

Màquina estereoscòpica utilitzada per Josep Granés i visualitzador d'imatges estereoscòpiques.

Granés va comercialitzar postals de la Costa Brava amb una gran diversitat de formats.

remarcar els reportatges que recollien esdeveniments catòlico-franquistes com l'arribada de la Santa Missió a Palafrugell i a Jafre l'any 1947 o la visita de la Verge de Fàtima a Palafrugell l'any 1950. Aquests últims reportatges eren narracions visuals presentades sota la forma d'àlbums que relataven les etapes més importants d'aquests episodis de la història contemporània catalana amb la participació d'un important nombre de veïns que en religiosa processó desfilaven pels carrers i les places darrera les sempiternes autoritats civils, religioses i militars.

Després de la mort de Josep Granés, l'any 1982, els seus hereus van conservar el material i la producció fotogràfica (sobretot l'amateur) que havia anat acumulant al llarg dels anys. El seu fons es troba repartit en diferents institucions: l'Arxiu Municipal de Palafrugell, el Museu del Suro de Palafrugell, l'Arxiu Municipal de Girona, l'Arxiu-Museu de Sant Feliu de Guíxols, l'Arxiu Nacional del Govern Andorrà, el Consell Insular de Mallorca, el Museu d'Història de la Ciutat de Girona, la Filmoteca de la Generalitat Valenciana i la seu de la Unesco a Barcelona. Aquest fons està constituït per milers d'imatges (transparències, positius sobre paper, plaques de vidre) i abundant material (càmeres de fotografar i de filmar, visualitzadors, guillotines, premsa, lents...) Gràcies a això coneixem la seva producció (sobretot l'amateur) i les eines que va emprar. D'entre els aparells que va utilitzar al llarg de la seva vida, hi ha diverses càmeres: Agfa, Voigtländer, Rolleiflex, Kodak, Polaroid...

La mort prematura del seu fill Ricard, l'any 1967, va marcar un canvi en la seva orientació professional. A partir d'aquell moment va refusar els reportatges comercials que implicaven una certa relació exterior, per concentrar-se exclusivament en el treball de laboratori. Finalment, l'augment dels preus dels

Enric Bruguera, Col·l. i Granés/AMP

Enric Bruguera, Col·l. i Granés/ MHC

Granés. Fons Granés/AMP

Orquestres i conjunts pop
compartien espai en els anys seixanta,

Granés. Fons Granés/AMP

Autor desconegut. Coll. Bibe

La botiga de fotografia de Granés estava
situada al carrer de Cavallers.

Granés va impressionar alguna imatge de la costa damunt
aquesta barca anomenada Escuma (fotografia de l'any 1952)

Granés. Coll. Corradur

Granés, Fons Granés/AMP

Granés va realitzar un complet reportatge recollint els actes que formaven part de la benedicció de la bandera de Santa Rita.

Granés, Fons Granés/AMP

Escena del pessebre vivent de Castell d'Aro que es va comercialitzar com a postal.

Granés, Fons Granés/AMP

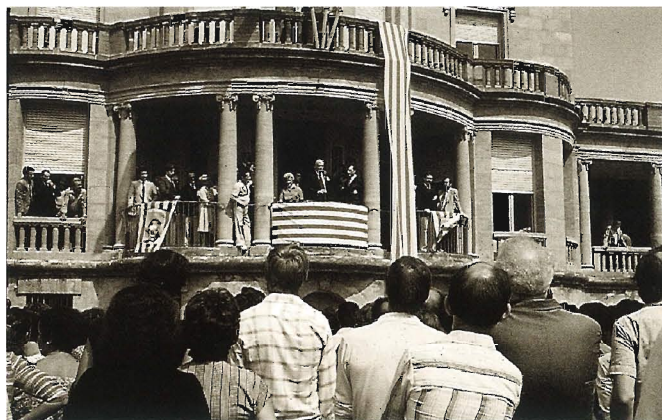
Enterrament de Josep Pla, l'any 1981.

Fons Granés/AMP

Granés va fer reportatges familiars. Aquesta faceta l'il·lustrem amb una de les imatges que va prendre de la família Verdaguer.

Granés, Fons Granés/AMP

Visita oficial de Tarradellas a Palafrugell.

Granés, Fons Granés/AMP

Aquesta imatge de Calella és un exemple de l'abundant producció estereoscòpica de Granés.

materials, la prohibició de la venda al detall d'alguns dels productes necessaris per revelar i l'entrada al mercat de les grans marques van obligar Granés a abandonar fins i tot el revelat en color i portar els rodets als grans laboratoris.

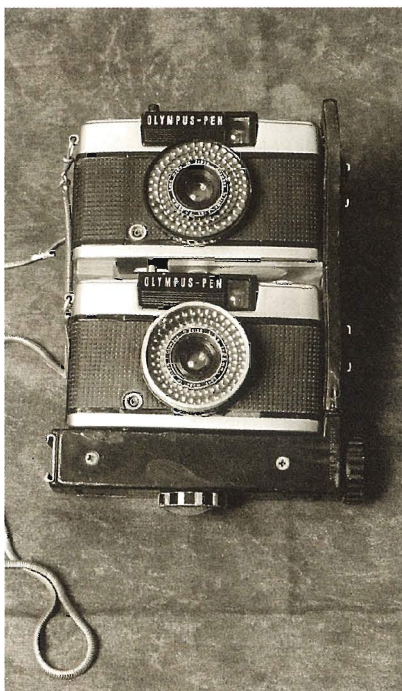
Malgrat tot, una vida dedicada a la impressió de la imatge no es podia truncar fàcilment, i Granés va continuar en el món de la imatge a tall d'aficionat, per pur plaer personal. Tanmateix, va ser una etapa molt fructífera que ha donat com a resultat extensos reportatges (tant en imatge fixa com en moviment) de les diferents edicions de les Festes de Primavera (transparències de 35 mm i films) fins l'any 1982, treballs exhaustius (transparències de 35 mm) de barris mariners de Palafrugell (sobretot de Calella, amb un interessant estudi d'una tempesta) i reportatges de diferents viatges que havia realitzat a indrets muntanyencs, a Andorra, a Mallorca... (transparències 7x7cm) entre les quals abunden les imatges estereoscòpiques per les quals Granés sempre havia mostrat una gran debilitat. A tall de singularitat, cal destacar imatges de personatges com Salvador Dalí i d'esdeveniments puntuals com l'enterrament de Josep Pla o la visita de Josep Tarradellas a Palafrugell. Granés també va rodar algun documental naturalista com un reportatge de cucs de seda que es troba dipositat avui a la seu de la Unesco de Barcelona.

Granés va dedicar tota la seva vida a l'obtenció de la imatge en tots els suports i amb tots els procediments. Una mostra de la seva voluntat de recerca són les nombroses anotacions que va fer en un llibre destinat a fotògrafs professionals i aficionats: *Recetario fotográfico* (1938). En aquest llibre s'hi indicaven fórmules per revelar, virar i impressionar les imatges. Les notes manuscrites per Granés fan creure que va portar a la pràctica moltes de les fórmules que el llibre proposava.

Càmera Rolleiflex utilitzada per Granés.

Enric Bruguera. Col·l. Granés / MHCG.

Enric Bruguera. Col·l. Granés / MHCG

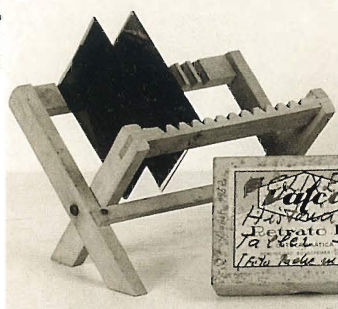

Enric Bruguera. Col·l. Granés

Segells utilitzats pel fotògraf Josep Granés.

Granés va muntar dues càmeres Olympus per transformar-les en un aparell estereoscopi.

Material de Josep Granés
que es conserva al Museu
del Suro de Palafrugell.

El laboratori de Josep Granés

Granés va ser un estudiós de la fotografia que va estar sempre provant noves tècniques i nous procediments per observar-ne i millorar-ne els resultats. Va adquirir llibres de fórmules magistrals per a fotògraf professionals i aficionats i provava les seves indicacions. Un dels llibres era: *Recetario fotográfico*, de Lluís Sassi, editat per Gustavo Gili l'any 1938, el qual està ple d'anotacions manuscrites de Josep Granés on feia esment del resultat de la recepta. Al costat de la fórmula per a la preparació del paper de clorur de ferro, Granés anota: "triga dies en secar-se". En la d'obtenció de fotografies al ferroprusià anota un escuet "va bé". En la de la preparació del paper sensible sense viratge anota que "és millor la fórmula de fosfat de sosa perquè no requereix virador". Més endavant escriu que el viratge per obtenir tons sèpia s'ha de fer amb clorur sòdic perquè el potàsic no va bé. També sintetitza els tons que obté segons els diferents viradors: el d'or dona tons del taronja al morat-negre, les sals d'urani donen tons sèpia i sanguinis, les de ferro tons blaus i verds, les de molibdè, tons violeta i vermell porpra, el de nitrat de plata amb un paper encolat amb midó dona violeta.

En el receptari afegeix alguna nova fórmula: "Líquid per platejar: nitrat de plata, 11 gr; cianur potàssic, 50 gr; aigua destil·lada, 750 gr.; creta 11, gr. Es guarda amb ampolles de color. Per a l'ús, una part del preparat amb aigua destilada. El metall ha de ser perfectament net i desengrassat i no tocar-lo amb les mans sense guants."

Josép Granés, fill, ha facilitat les dues següents llistes de productes que es trobaven al laboratori del seu pare:

Productes per al revelat de color:

Alcohol bencílic
Metaborat sòdic cristal·litzat
Fosfat sòdic
Bromur potàsic
Iodur potàsic
Acetat sòdic
Àcid Acètic
Plata metàl·lica
Bòrax cristal·litzat
Formalina
Sal Fèrrica
Tiocianat potàsic
Dimetoxitetrahichofurano
Metabisulfít potàsic
Calgon
Sulfat d'etidendiamina
T-Butilaminoborano
Edta-tetra sòdic

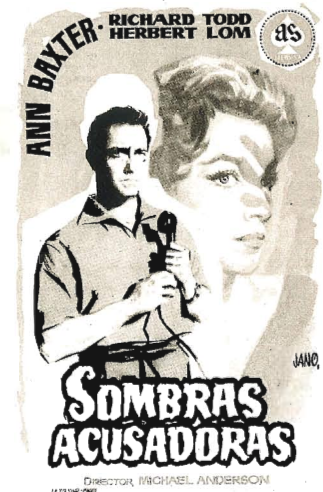
Productes per al revelat de blanc i negre (negatius i paper)

Ferricianur potàsic
Bicromat potàsic
Permagomat potàsic
Nitrat de cel·lulosa
Triacetat de cel·lulosa
Àcid Nítric
Sulfat de vari
Geltina
Sals de Sofre
Àcid Bòric
Clorur, Bromur, Iodur de plata
Nitrat de Plata
Benzotriazol
Metosulfít potàsic
Metosulfít sòdic
Formaldehio
Glicerina
Meritol
Metol
Sulfít sòdic
Hidroquinona
Carbonat sòdic
Àcid acètic
Àcid acètic glacial
Àcid sòdic anhidrid
Alum potàsic
Àcid sulfúric
Òxid fèrric
Nitrògen
Tiosulfat amònic
Barat sòdic

Sombras acusadoras

Granés va fer el seguiment del rodatge de *Sombras acusadoras* que el director anglès Michael Anderson va filmar l'any 1959 en escenaris naturals de Tossa de Mar, Palamós i Tamariu. Els protagonistes de la pel·lícula van ser Ann Baxter i Richard Tood molt populars en aquella època. Però Palafrugell ha estat escenari d'altres rodatges com la sèrie de RTVE *La señora García se confiesa* i la pel·lícula *Dafne* rodades ambdues l'any 1976. Ambdues van tenir com escenaris Llafranc i Calella i en l'última hi van aparèixer com a extres diferents palafrugellencs: Els Vampirs i Manolo, el gitano de la Costa Brava.

Granés, Fons Granés/AMP

AMP

■ ■ ■ A Aníbal Corredor i Josep Granés els unia l'amistat i l'afecció per la fotografia. Ambdós feien llargues sortides fotogràfiques que Granés aprofitava per captar imatges que es convertien en postals. En una d'aquestes sortides Corredor es va enamorar d'una vista de Sant Feliu de Guíxols des de la pujada de Sant Elm. Dissortadament, ambdós s'havien quedat sense rodet, però la tossuderia de Corredor era tal per aconseguir aquella imatge que van tornar a Palafrugell, van sopar, van carregar les màquines i van tornar al punt escollit per Corredor. Mesos més tard, Corredor va rebre del seu amic Granés una postal amb la vista que havien pres amb la següent dedicatòria: "A l'amic Aníbal Corredor en record del dia que vam fer aquesta foto".

Recuperar les imatges

Els col·leccionistes

Cent cinquanta anys d'història gràfica a Palafrugell només es poden avaluar parcialment, mercès als homes i dones que han recopilat i conservat les imatges que els autors van plasmar de la ciutat, del seu paisatge, de la seva gent i dels seus actes.

Segons la Llei de patrimoni cultural català de l'any 1993, tant els particulars com les institucions tenen el deure de vetllar per la protecció i conservació del patrimoni. Un patrimoni entès com tot allò que intervé a la construcció del país (fotografies, documents, construccions, jaciments arqueològics, obres d'art, obres científiques, etcètera) i que no pot ser malmès. Els col·leccionistes formen part d'aquest sector de particulars que vetllen per la salvaguarda del patrimoni cultural encara que la majoria de les vegades ho facin per pur plaer personal (aplegar conjunts d'objectes moguts pels sentiments, *hobbies* o investigacions) o per fidelitat (herències, obsequis...).

El primer col·leccionista palafrugellenc que hem de destacar és Francesc Dalmau, el qual compta amb un extraordinari conjunt

de material gràfic, tant pel seu nombre com per la seva qualitat. Dalmau és un col·leccionista pur que conserva acuradament tot objecte tangible que cregui del seu interès. Aquesta "dèria", en el bon sentit de la paraula, l'ha portat a la creació d'una col·lecció importantíssima que està integrada al voltant de 90.000 imatges sobre paper (entre contactes i positius), unes 30.000 diapositives, 8.000 fotografies, a més d'uns 34.000 fulletons turístics i comercials sobre la Costa Brava. De la seva ingent col·lecció remarco com un dels apartats més importants, pel que fa a la imatge, el de postals. Es pot dir que Francesc Dalmau conserva totes les postals que s'han editat de Palafrugell des de fa deu anys, a més d'altres d'arreu del món. A banda de col·leccionar targes, Dalmau és autor de a l'entorn de 700 postals de Palafrugell i els seus voltants, que

Roisin. Col·l. F. Dalmau

Avant desonogu. Col·l. F. Dalmau

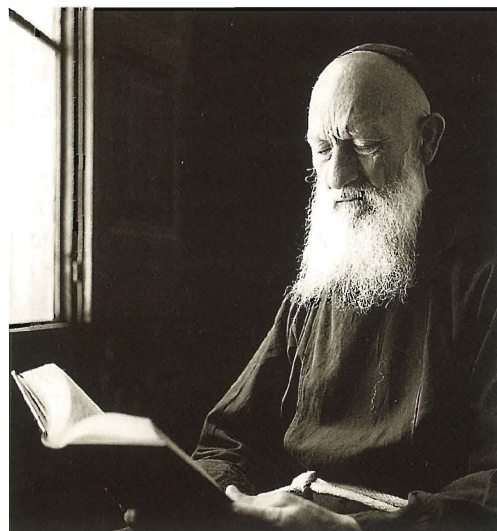
Una bellíssima escena
marinera captada
per Roisin a Calella.

Postal de Calella impresa per Ribas.

Postal de Plaça Nova
i el carrer de Pi i Margall
editada per Selecciones
Fotográficas Agustí.

Com es pot constatar en aquesta imatge,
Palahí va executar retrats de gran precisió.

Agustí. Col·l. F. Dalmau

Palahí. Col·l. Ll. Martí

es comercialitzen actualment. Dalmau va introduir-se en aquest món des de molt jove, quan als catorze anys venia les postals d'Agustí Selecciones Fotográficas, posteriorment va vendre postals de CIP (Campana i Puigferran) i finalment del PIC (Postal Internacional Color) societat per a la qual capta les imatges de Palafrugell i el seu entorn que s'editaran com a postals.

Lluís Maimí i Casanovas no es pot considerar un col·leccionista nat a la manera de Francesc Dalmau. Però l'incloem en aquest capítol perquè conserva el fons del fotògraf Pere Palahí que havia estat soci de la mare de Lluís Maimí, Maria Casanovas, en l'empresa editora de postals M. Casanovas i Cia. Aquest fons consisteix en un àlbum fotogràfic i un miler de negatius. Gràcies al fons que conserva Maimí, podem conèixer la producció professional de Pere Palahí, i la d'aficionat, sens dubte aquesta darrera de molt més importància iconogràfica i major qualitat artística. De la seva producció professional cal destacar l'àlbum d'imatges numerades que era utilitzat com a catàleg per a la seva comercialització. De la producció com aficionat cal destacar els reportatges elaborats aprofitant la celebració d'actes oficials i una sèrie de retrats. Maimí, igualment que Dalmau, no és una persona aliena al món de la imatge, d'infant observava com la seva mare, la Joana Dalmau i Pere Palahí passaven els vespres revelant i impressionant les postals; de jove va ser un dels que van continuar la tasca iniciada pel Foto-cine-club en l'organització del concurs de cinema amateur de Palafrugell, i de gran s'ha convertit en un bon fotògraf aficionat que ha exposat en diferents sales i que comercialitza imatges realitzades per ell mateix, mitjançant ampliacions d'alta qualitat.

Palahí. Col·l. L. Maimí

Escena de la processó de Corpus de l'any 1955 plasmada per Palahí en la seva faceta de fotògraf aficionat.

Els col·leccionistes d'imatges recuperen bona part de la història de viles i ciutats.

Autor desconegut. Col·l. Molinas

Carreus. Col·l. Molinas

Les inauguracions (a la fotografia, inauguració d'un tram del carrer de Torras i Jonama) despertaven una gran expectació.

Liz Taylor va participar en un rodatge a Begur l'any 1959. Les imatges d'aquest rodatge formen part de la col·lecció de cinema de Molinas.

Autor desconegut. Col·l. Molinas

Finalment, he de mencionar Lluís Molinas, conegut sobretot per la important col·lecció de material sobre el món del cinema que ha anat reforçant al llarg dels anys. De totes maneres, el desfici pel col·leccionisme, juntament amb la seva activitat professional com a venedor de llibres vells i objectes relacionats amb el món del cinema l'ha portat inevitablement davant un món d'imatges al que no s'ha pogut negar. Molinas ha volgut aplegar una col·lecció sense grans pretensions, però recupera imatges de Palafrugell (còpies i reproduccions) i, evidentment, totes aquelles relacionades amb el món del cinema. Així, de mica en mica, i com aquell que no vol la cosa, Molinas posseïx gairebé un miler d'imatges.

Una història sense autor

La història gràfica de pobles i ciutats es confecciona sobre les imatges que el temps i els homes han sabut conservar. Dissortadament, moltes de les narracions visuals que ens han arribat són d'autor desconegut. A aquests autors anònims, valgui aquest petit homenatge en forma de testimoni gràfic en aquestes pàgines

Autor desconegut. Col·l. Carme Frigola/AMP

Recollida de signatures de suport a l'Estatut, a la plaça Nova l'any 1931. A l'esquerra, assegut, l'alcalde Sagrera.

Autor desconegut. Col·l. Molins

L'enterrament de l'industrial i filàntrop Torres Jonama l'abril de l'any 1947 es va convertir en una gran manifestació de dol que va recórrer els carrers de Palafrugell.

Autor desconegut. Col·l. Briz

L'encarregat Jaume Casadevall (a l'esquerra de la imatge) vigilant les obres de clavegueram a la plaça Nova, l'any 1929.

Alcantarillado de Palafrugell.
Construido por la casa E. Sagrera de
Barcelona. M.B.R.R.S.
Palafrugell

La pentinadora Anna Girbal es va retratar amb la seva clientela l'any 1887. La destresa del seu ofici podia rebre molts qualificatius, excepte el de variat, després d'analitzar els models dels pentinats.

Autor desconegut. Col·l. Enric Bruguera/AMP

SALON DE LA PEINADORA D^{ña} ANA GIRBAL CON SUS ARONADAS - PALAFRUGELL -

Palafrugell va rebre la visita d'Alfons XIII l'any 1925. Entre els acompanyants del rei que es poden identificar en aquesta fotografia hi ha Josep Torres Jonama i Josep Bertran, alcalde de Palafrugell.

Autor desconegut. Col·l. Francesc Torras

Un fotògraf ambulant va immortalitzar els músics de la Principal de Palafrugell durant una Festa Major dels anys quaranta davant aquest curiós decorat.

Autor desconegut. AMP

Al casament d'uns nuvis, a Sant Sebastià, a l'hora de fer la fotografia, a algun convidat se li acudí de tapar amb una mantellina i quatre barrets la placa on es recordava la visita del rei Alfons XIII.

Arrel d'aquest fet, el jutge municipal, que també assistia al casament, va ser destituït del seu càrrec.

Autor desconegut. Col·l. Canals

Arxius d'institucions i entitats

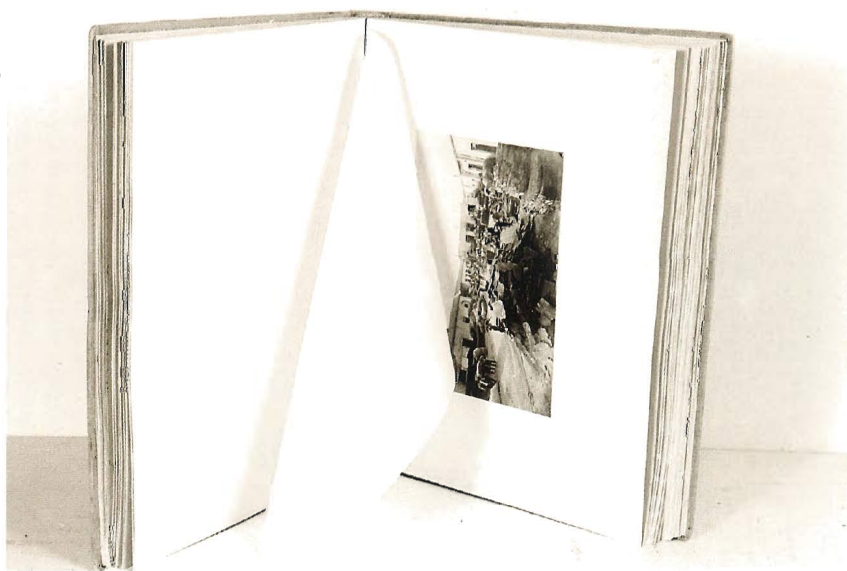
Les institucions públiques tenen el deure de protegir, conservar i difondre el patrimoni cultural i posar els mecanismes que calgui per evitar la destrucció de qualsevol element indispensable per a la integritat de la memòria col·lectiva.

Tres paraules: protegir (evitar la destrucció del material, tant el propi com el que es troba en mans particulars), conservar (dotar de les condicions materials i professionals necessàries per evitar-ne el deteriorament), difondre (posar a l'abast de la gent els documents que custodia). Tres paraules que porten intrínsecament un cost important, però per altra banda, un cost exigü comparat amb la pèrdua de la nostra identitat. Observar imatges sempre ha estat un plaer, però aquest gaudi sentimental té un valor afegit quan ajuda a entendre el present, relatant la transformació del medi (tant del paisatge urbà com natural), els canvis en les relacions socials i econòmiques, la transformació de la vida quotidiana, de l'oci i dels hàbits.

En aquest capítol, resumeixo els continguts iconogràfics de tres institucions i entitats: la Fundació Josep Pla, el Museu del Suro de

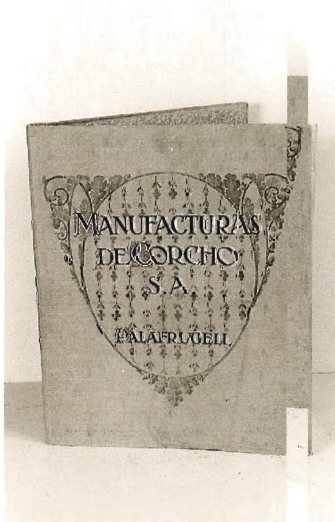
Palafrugell, i l'Arxiu Municipal de Palafrugell. Totes tres amb característiques, continguts i objectius ben diferents, però amb el comú denominador de posar el material gràfic a disposició del públic. La Fundació Josep Pla, aquest any 1997 ha presentat el fons d'imatges que pretén aglutinar tot el material gràfic referent a Josep Pla dispersat entre col·leccions particulars i institucions públiques. El Museu del Suro de Palafrugell, centre cultural especialitzat que disposa d'una important col·lecció d'imatges, punt de referència inexcusable per a l'estudi i el coneixement de la història gràfica del món del suro. L'Arxiu Municipal de Palafrugell on es conserven les imatges que ha generat l'Ajuntament en el desenvolupament de les seves funcions i els fons i col·leccions d'imatges relacionades amb Palafrugell que la converteixen en punt de consulta obligada per a la recuperació de la història local.

Enric Bruguera. MSP

El Museu del Suro és un punt de referència per a l'estudi de la història gràfica del suro i entre la seva col·lecció hi ha l'àlbum d'imatges de Manufacturas del Corcho (posteriorment, fàbrica Armstrong) procedent de l'Arxiu Mas.

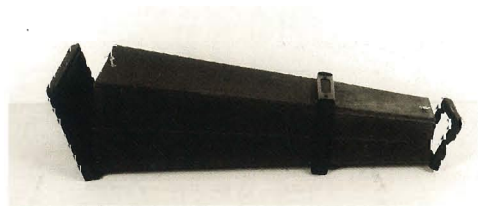
Enric Bruguera. MSP

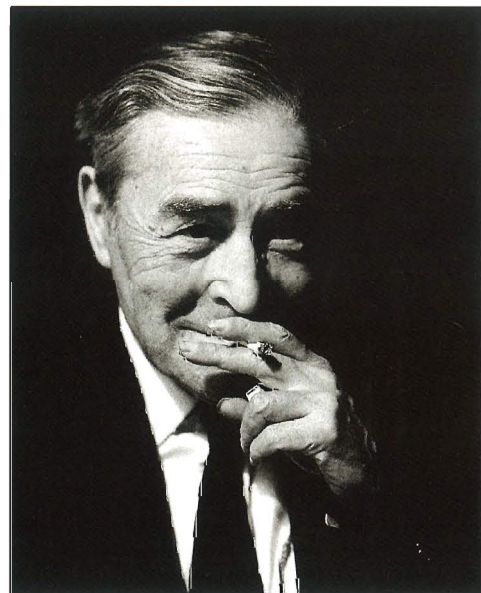
Diversos objectes i aparells fotogràfics es conserven al Museu del Suro, com aquesta ampliadora antiga i les lents i objectius del fotògraf Josep Granés.

Enric Bruguera. Col·l. Granés/ MSP

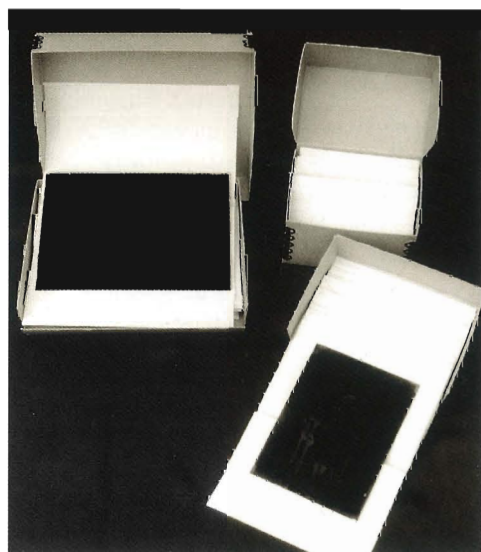
Xavier Miserachs. Fundació Josep Pla

La Fundació Josep Pla recopila les imatges relacionades amb l'escriptor i periodista empordanès.

L'Arxiu Municipal de Palafrugell utilitza material específic per a la correcta preservació de les imatges.

Enric Bruguera. AMP

La col·lecció d'imatges de la Fundació Josep Pla té actualment 225 reproduccions d'imatges relacionades amb la figura i l'obra de Josep Pla. Totes les còpies provenen de cessions particulars, excepte algunes que procedeixen de diversos arxius.

En el Museu del Suro de Palafrugell hi ha 4.000 imatges que fan referència exclusiva al món del suro. 2.700 d'aquestes imatges són negatius (amb còpies sobre paper) sobre diferents suports: vidre (500) i flexible (nitrats, diacetats i triacetats) de diferents mides. El museu compta amb una videoteca on es poden visionar 50 pel·lícules relacionades amb el món del suro. D'entre els documents integrants de la col·lecció cal destacar la col·lecció d'imatges procedent del fons Armstrong i de les Indústries Mecàniques Ceguranyes, i les còpies originals de l'arxiu Mas relacionades amb el món del suro.

L'Arxiu Municipal de Palafrugell compta amb més de 14.500 imatges de les quals la majoria són positius sobre paper (unes 8.000), seguides de negatius sobre vidre (més d'un miler i mig) i cel·lulosa (unes 4.500). Aquestes 13.000 imatges són el resultat de la suma de diferents col·leccions i fons que han arribat a l'Arxiu Municipal per camins ben diferents: donació, dipòsit, compra... a més de la pròpia documentació gràfica que ha generat la institució municipal en l'activitat que l'és pròpia. Segons els criteris arxivístics, els fons són aquelles agrupacions d'imatges que ha generat la pròpia activitat d'una persona, entitat o institució (per exemple, el fons Granès o el fons Ferrer) mentre que s'entén per col·lecció un aplec de documents de diferents procedències (per exemple, la col·lecció de postals de Francesc Dalmau).

De fons d'imatges pròpiament dits, en destacaria el fons Ferrer i el fons Granès, perquè són fons d'indiscutible importància per

Autor desconegut. Col·l. Bassó/AMP

La ferrotipia

Procediment ideat per Adolphe Alexandre Martin l'any 1853 i utilitzat de l'any 1856 al 1920.

S'agafava una placa de ferro, coberta amb vernís negre i s'hi estenia una capa de col·lodió. La imatge resultant damunt el col·lodió era el positiu. Alguna vegada s'havien impressionat plaques de ferro sense cap vernís per tal de donar l'aspecte del daguerreotip, a un preu evidentment molt més baix. Va ser un procediment que es va utilitzar molt pels fotominuters de finals de segle. El lloc on es va fer més popular va ser a Amèrica.

Aquest ferrotip, datat a l'Argentina l'any 1911, és la peça més singular de l'Arxiu Municipal de Palafrugell, tot i l'avançat estat de deteriorament.

Els post-mortem van ser una especialitat fotogràfica fins a les primeries del segle XX.

Autor desconegut. AMP

ATV. AMP

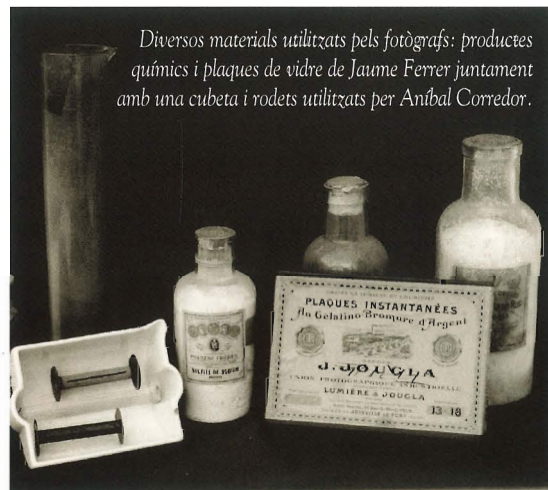
Autor desconegut. Col·l. Bassa. AMP

*Impressió
estereo-
scòpica
damunt
una placa
de vidre.*

Autor desconegut. Col·l. Bassa/AMP

Enric Bruguera

La silueta del tramvia del Baix Empordà al seu pas per Palafrugell és una dels elements que ajuden a la reconstrucció de la història gràfica local.

El fons de la família Bassa conté un interessant aplec de postals de contingut antropològic que la poetessa M. Gràcia Bassa va trametre a Palafrugell des de l'Argentina.

Els actes oficials (a la fotografia, l'alcalde Gich i el notari Gonzalo Álvarez en la signatura d'una escriptura) són l'embrió de la col·lecció d'imatges de l'Arxiu Municipal de Palafrugell.

Gracís. AMP

a l'estudi de la professió de fotògraf en dues èpoques ben diferents. De la trajectòria d'aquests dos homes, ja n'he parlat en capítols anteriors i aquí només citaré les peces que els integren. El fons Ferrer està constituït per 350 plaques de vidre (130 de les quals tenen format de 18 x 24 cm, 132 de 13 x 18 cm, 76 de 10 x 15 cm, i la resta amb formats de 24 x 30 cm i de 6'5 x 9 cm. Aquest fons es va completar amb la cessió d'alguns dels productes químics que Jaume Ferrer havia utilitzat en el laboratori, i algunes còpies originals. El fons Granés està constituït per 2.300 imatges sobre paper, un miler de plaques de vidre, 1.392 negatius flexibles, 2.000 transparències i 27 pel·lícules, a banda de documentació diversa sobre la seva activitat professional.

Certament, les imatges de l'Arxiu Municipal de Palafrugell ens il·lustren sobre gairebé tots els aspectes de la vida de Palafrugell. Tanmateix, voldria advertir de la importància que té la salvaguarda del nostre petit arxiu particular, de les imatges quotidianes que per ser-nos tan properes les considerem insignificants. Per remarcar aquest fet, destacaré la col·lecció d'imatges que hi ha en el fons de la família Bassa per diferents motius: per la valuosa informació que desprenen el arxius patrimonials, i per la importància dels documents que la integren. El material gràfic conservat és bàsicament correspondència (majoritàriament del 1908 al 1918) i un petit gruix de retrats familiars. Les postals trameses entre els diferents membres familiars i una col·lecció de retrats familiars, a priori, no semblaven elements de massa interès. De totes maneres, les escenes familiars relaten el *modus vivendi* d'una època i un lloc concret (en aquest cas, Llofríu) i una anàlisi més aprofundida de les targes postals narra la trajectòria vital d'una família de la burgesia catalana, nacionalista i esperantista, delatada per les frases, salutacions i comiats

Casamús. AMP

catalanistes, postals impreses en esperanto, edicions de targes destinades al manteniment de les escoles catalanes...). També cal remarcar que hi ha abundància de postals ètniques d'Argentina. La resposta a aquesta profusió d'iconografia antropològica es deu a que Maria Gràcia Bassa, la reconeguda poetessa que va partir cap a l'Argentina l'any 1906, va deixar inèdit un treball sobre el folklore argentí.

Finalment destacaria dos documents aïllats. El primer és un ferrotip, imatge impressionada sobre una placa de ferro, datat l'any 1911 a la plaça del Congrés de Buenos Aires i procedent del fons Bassa. La imatge està molt deteriorada, però cal remarcar la seva importància donada l'escassetat d'imatges conservades per aquest procediment. El segon document, és una fotografia d'un nen mort vestit de diumenge i amb un ram a la mà. Malgrat que la tipologia d'aquestes imatges, anomenades postmortem, havien estat usuals en el segle XIX (fins i tot es va convertir en una especialitat fotogràfica), no s'han conservat massa exemplars en els arxius i d'aquí ve la seva singularitat.

L'any 1908 es va celebrar l'acabament del mur de la carretera de Sant Sebastià. L'Arxiu Municipal de Palafrugell guarda la imatge, cedida per Joan Massoni, que va immortalitzar els treballadors que la van fer possible, al costat de les "forces vives" de la ciutat.

Imatges a l'Arxiu Municipal de Palafrugell

Fons propi

3.000 imatges sobre paper i cel·lulosa.

Imatges originades per la pròpia activitat de la institució (presentacions, actes, visites...)

Fons Granés

6.500 imatges sobre paper, vidre i pel·lícula.

Producció de Josep Granés com a fotògraf professional i aficionat

Fons Ferrer

350 imatges sobre vidre.

Negatius de la producció realitzada per Jaume Ferrer majoritàriament com a fotògraf professional.

Col·lecció Bassa

700 imatges bàsicament sobre paper i vidre.

Majoritàriament postals i un petit gruix de fotografies familiars.

Col·lecció Alsius

300 imatges sobre paper.

fotografies provinents de la Revista de Palafrugell des de l'any 1962 al 1978. Apart també hi ha els clixés de les imatges de la revista.

Col·lecció Grup

de Festes de Primavera

400 imatges sobre paper.

Documentació i imatges de la tasca realitzada anualment per aquest grup.

Col·lecció de postals

110 imatges sobre paper.

Donació de postals del desaparegut estanc de la família Jofre situat en el número 34 del carrer Estret. Hi ha 34 postals de Palafrugell, 23 de Begur, 25 de l'Estartit, 19 de Pals, 19 de la Costa Brava.

Col·lecció Ramir Medir

69 imatges sobre paper.

Imatges antigues de Palafrugell i fotografies personals.

Col·lecció Oliveras

59 imatges sobre paper.

Fotografies familiars.

Col·lecció família Fina

150 Imatges sobre paper.

Retrats de la família Fina del mas Fina del Vilar. Són imatges molt antigues (a partir de la segona meitat del segle passat). Els autors dels retrats de Palafrugell són: Ferrer, Ferriol i Cia, Ferriol i Forgas, Luís Casanovas. Hi ha també fotògrafs gironins de la primera generació com Masaguer i de Barcelona com Napoleón.

Col·lecció Falange

130 Imatges sobre paper.

Fotografies de carnet de la Falange i un gravat d'Hitler.

Col·lecció Bisbe

64 Imatges sobre paper.

Postals de diferents països i 9 àlbums amb fotografies també de diferents països.

Col·lecció mas Frigolet d'Esclanyà

38 imatges sobre paper.

Imatges familiars.

Col·lecció Francesc Dalmau

1115 imatges sobre paper.

Postals de la Costa Brava.

Col·lecció Enric Ribas i Joaquim Borràs

113 Imatges sobre paper i vidre.

Majoritàriament imatges de La Principal de Palafrugell, a més de fotografies familiars i imatges d'altres cobles i conjunts.

Col·lecció cinema Victòria

85 Imatges sobre cel·luloide.

Anuncis de finals dels anys seixanta i 24 motlles per a impremta de cartells de pel·lícules.

Pel·lícules 28

La majoria provinents del fons Granès.

Vídeos 49

De temàtica que fa referència a Palafrugell i còpies de la pel·lícula de nitrat de la fàbrica Armstrong i dels tallers Dellonder.

Microfilms 41

Llibres d'actes (de seguretat i de consulta), 5 fons patrimonials, 2 fons personals, 1 del *Llibre de Privilegis* dels segles XVI-XVII (original conservat a la Biblioteca de Catalunya), exemplars del diari *Ara* (publicació d'ERC editada a Palafrugell en els anys trenta).

La intel·lectualitat palafrugellenca

Els integrants del món cultural i polític també van ser fotografiats per autors palafrugellencs com Forgas, Ferrer i Casanovas. Tot seguit recuparem alguns d'aquests membres de la intel·lectualitat palafrugellenca

Ferrer. Coll. Bassa/AMP

*La poetesa
Maria Gràcia
Bassa.*

Maria Gràcia BASSA i ROCAS.

Llofriu 1884-Buenos Aires 1961

Filla d'Irene Rocas (que havia col·laborat amb mossèn Alcover en el seu diccionari) M. Gràcia va exercir de mestre a Llofriu i va ser una reconeguda poetessa que va publicar tant a Catalunya com a Argentina, on hi va residir des de l'any 1906. Va deixar inèdit un llibre sobre costums, personatges i paisatges de la Pampa i un aplec de traduccions de poetes argentins al català. Nacionalista i catalanista, l'any 1928 va acollir a Francesc Macià en el seu domicili a Buenos Aires.

Casanovas. AMP

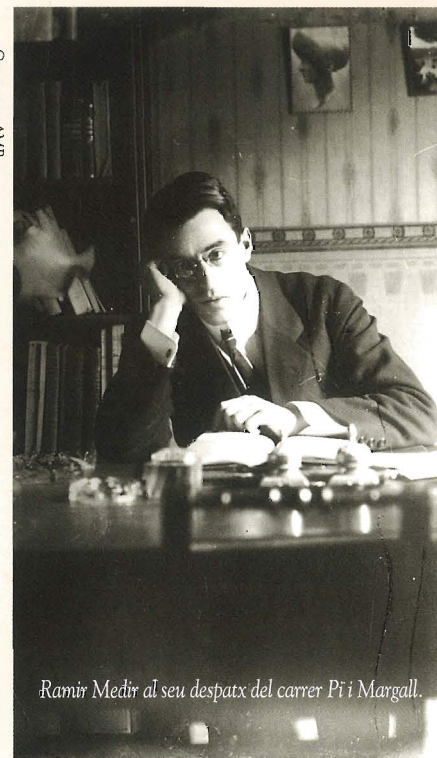
*El periodista
Joan Granés.*

Joan GRANÉS.

Palafrugell 1905 - Barcelona 1928

La mort prematura, als 22 anys, va truncar la carrera periodística que Joan Granés havia iniciat a Barcelona de la mà de Josep Pla. Granés havia col·laborat en la *La Publicitat* i d'*Acté d'Allà* i va ser membre de la redacció de *La Nau*, diari vespertí i liberal.

Ferrer. Fons Ferrer/AMP

Ramir Medir al seu despatx del carrer Pi i Margall.

Ramir MEDIR i JOFRA.

Palafrugell (1888-1974)

Vinculat al món de l'administració i de la indústria del suro. Va ser un dels pioners de la promoció de la Costa Brava i la conservació del patrimoni documental i local. La seva obra *Historia del gremio corchero* (Madrid, 1953) s'ha convertit en un clàssic de la història de la indústria surera. Va col·laborar amb diverses publicacions locals, de l'estat i estrangeres.

Josep Pla (assegut a la dreta de la imatge) amb la seva família i amics, sota les voltes de Calella, l'any 1920.

Josep PLA I CASADEVALL.

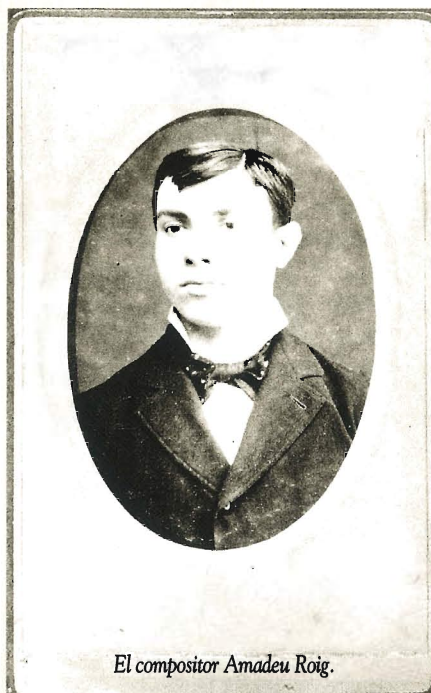
Palafrugell (1897-1981).

Escriptor i periodista, és un dels pilars de la literatura catalana del nostre segle. Figura sempre controvertida i polèmica va ser un escriptor prolífic de descripció precisa i llenguatge planer. A través de la seva obra, Pla va popularitzar l'Empordà i en va fer el retrat literari del seu paisatge i de la seva gent.

Amadeu ROIG.

Palafrugell 1862 - Barcelona 1948

Va destacar com a compositor i concertista de piano. Va ser un músic culte i un notable compositor de sardanes. Algunes de les seves composicions es van enregistrar i van ser interpretades per La Principal de la Bisbal. L'any 1995, Joventuts Musicals a Palafrugell va iniciar la difusió de part de la seva obra.

El compositor Amadeu Roig.

Enterrament de Josep Sagrera l'any 1934.

Josep SAGRERA I COROMINAS.

Palafrugell (1881-1934)

Mestre i polític. Va ser director de l'Academia Palafrugellense, militant d'Esquerra Republicana de Catalunya, alcalde de Palafrugell i diputat a les Corts per la província de Girona.

Palafrugell Cocktail

Palafrugell Cocktail és el nom d'una revista, creada per Martí Jordi Frigola i Josep Ganiguer, que es va representar a Palafrugell l'any 1925 i en la qual hi van intervenir els joves més inquilts de la ciutat.

Els integrants de Palafrugell Cocktail fotografiats a Sant Sebastià, un dels escenaris més utilitzats per a la celebració de les festes més diverses.

1 Josep Ganiguer, 2 Lluïsa Morató, 3 Paco Bussot, 4 Carles Pinedo, 5 Albi Colom, 6 Juli Colom, 7 (?) 8 (?) Morell, 9 (?) Morell, 10 (?) Bussot, 11 (?) Surinyas, 12 (?) 13 (?) Nicolau, 14 (?) Fontfreda, 15 Martí Jordi, 16 Domènec Farras, 17 Dr. Vidal, 18 Lluís Trilla, 19 Josep Frigola, 20 Ramir Bruguera, 21 Lluís Medir, 22 (?) 23 (?) Morató, 24 Enric Padrós, 25 (?) 26 (?) Bussot, 27 (?) Bussot, 28 (?) 29 (?) Marqués, 30 (?) 31 (?) 32 (?) 33 (?) Romero, 34 Josep Mairal, 35 Mario Morató, 36 Martí Laviña, 37 (?) (?) Nicolau, 38 Guillem Vidal, 39 (?) 40 (?) Nicolau, 41 (?) 42 (?) 43 Quimet Esteba, 44 Fermí Verges, 45 (?) Mur, 46 (?) 47 (?) Morell, 48 (?) Gironés, 49 (?) 50 (?) Rotllan, 51 (?) 52 Joan Pagés, 53 Tomàs Cassanyes, 54 Arseni Verges, 55 Gayetà Bou.

Una història en moviment

El Concurs de Cinema Amateur a Palafrugell

Després de tímids intents anteriors cap els anys seixanta, el cuc del cinema va engrescar diferents personatges de la vila palafrugellenca. Els cineclubs, i els cinefòrums es començaven a posar de moda, consolidant-se com els nuclis culturals bel·ligerants amb la catarsi cultural provocada pel franquisme.

Un bon nombre de palafrugellencs van viure el cinema amateur intensament. Eren homes (Xavier Amir, Víctor Dolz, Dídac García, Lluís Manzano, Frederic Martí, Lluís Molinas, Eduard Nicolau, Pere Palahí, Josep Puig, Miquel Ramos, Josep M. Vives, etcètera) que vetllaven per tal que el cinema amateur a Palafrugell s'identifiqués amb signes de qualitat i sobretot de creativitat, defugint de la simple captació de les escenes domèstiques. Per assolir aquest objectiu, calien idees, material, guionistes, actors, decorats, vestuari, maquillatge, directors... Era un treball d'equip que va donar com a fruit una excel·lent producció que es pot visionar, disfrutar i analitzar, així com onze edicions del Concurs de Cinema Amateur amb un grau de prestigi que va més enllà de l'àmbit estrictament local i comarcal.

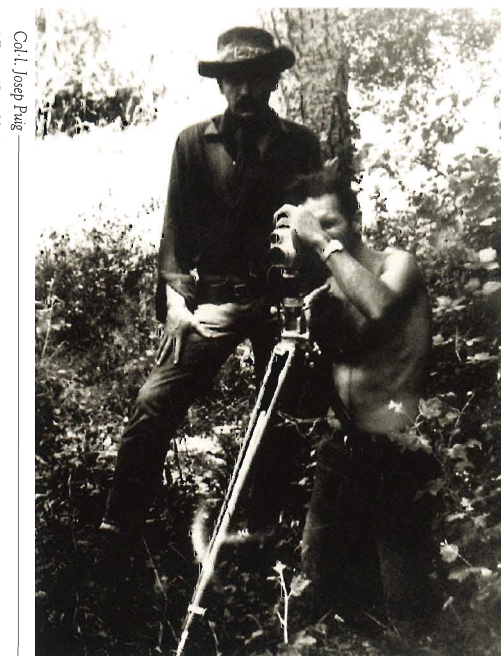
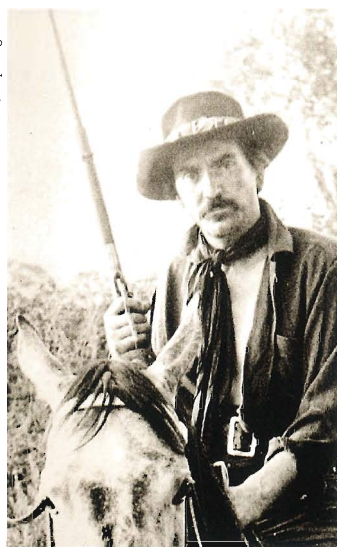
El primer concurs es va celebrar el febrer de l'any 1964 sota el nom de *Documental de la Costa Brava en Color*. Aquesta primera edició va estar organitzada per l'Ajuntament de Palafrugell a través del Foto-Cine Club i va ser patrocinada pel Ministeri d'Informació i Turisme. La jornada de clausura que es va fer al cinema Victòria va tenir un gran èxit, i per acabar-ho d'arrodonir la pel·lícula *Cara a Garbí* del palafrugellenc Josep Puig va obtenir el premi especial. El cinema estava ple de gom a gom i totes les "forces vives" en pes hi eren representades: el governador civil; Víctor Hellín; l'alcalde de Girona i procurador de Corts, Pere Ordis; l'alcalde de Palafrugell, Joan Gich; el rector, Josep Oriol; el jutge de pau, el tinent de la guàrdia civil, el delegat de turisme, etcètera. Fins i tot, el dia 2 de març, es va poder veure un resum de la jornada de clausura per Televisió Espanyola.

*Josep Puig i Clausell
i Josep M. Vives
en dos moments del
rodatge de la pel·lícula
La semilla del diablo.*

■ ■ ■ La primera Junta directiva del Foto-Cine Club fundat l'any 1962, estava formada per:
President, Pere Palahí Bach-Esteve
Vicepresident: Lluís Servià Almar
Secretari: Josep Sitjas Ferrer
Tresorer: Jordi Comas Solés
Vocals: Josep Deulofeu Padrós,
Lluís Negra Escuder, Josep Forns Costals, Miquel Ramos Gordaliza
Representant del Patronat: Federic Martí Carreras

*Josep Puig caracteritzat
per a la pel·lícula
La semilla del diablo.*

Col·l. Josep Puig

Col·l. Josep Puig

Tot i l'embolcall oficial de l'època, el veritable impulsor del certamen va ser el Foto-Cine Club creat oficialment el 13 de desembre de 1962 com una secció independent del Patronat de l'Escola d'Arts i Oficis de Palafrugell. L'any de la fundació del Foto-Cine Club va coincidir amb la celebració de la I Edició del Festival Internacional de Cinema Amateur de Sant Feliu de Guíxols. Festival a Sant Feliu i concurs a Palafrugell, van ser dos actes que es van complementar i van fer que el Baix Empordà es consolidés com la capital del cinema amateur. El Festival Internacional de Cinema Amateur de Sant Feliu de Guíxols, que va tenir un importantíssim ressò a nivell internacional, es plantejava com una exhibició dels millors films amateurs d'arreu del món, mentre que a Palafrugell el que feien era guardonar els treball dels cineastes amateurs i per tant promocionar-ne la seva producció.

El poder de convocatòria del concurs de Palafrugell es pot constatar amb la participació al llarg de les onze edicions dels directors més importants de cinema amateur del moment com: Eugeni Anglada, Carles Jover, Tomás Mallol, Joan Baca i Antoni Garriga, Andreu Sitjà, Jordi Bayona, Raül Contel, H. Esquivel, Antoni Colomer, etcètera, i de personatges populars, entre els membres del jurat, com Francesc Bellmunt, Antoni Ribas o Emilio Gutiérrez Caba.

La primera junta del Foto-Cine Club va estar presidida per Pere Palahí de qui ja hem parlat en el capítol anomenat L'edició de postals. Aquesta mateixa junta encoratjada pel bon resultat de la primera convocatòria es va posar mans a l'obra per tal d'organitzar un segon concurs l'any 1965, que no es va celebrar fins l'any 1967, després d'un canvi de junta. Aquest fou organitzat amb exclusivitat pel Foto-Cine Club i patrocinat per l'Ajunta-

Autor desconegut. AMP

Fotograma de Contamos contigo de Federic Martí, pel·lícula guardonada amb el premi al millor film l'any 1969.

Fotograma de El valle del juicio de Lluís Molinas i Francesc Serrat, presentada en el concurs de l'any 1969.

■■■ Els membres del primer comitè organitzador del Concurs de Cinema Amateur, celebrat el 1964, van ser: Jordi Comas Soles, Josep Deulofeu Padros, Josep Forns Costals, Frederic Martí Carreras, Lluís Negra Escuder, Josep Pla Arbonés, Josep Puig Clausell, Miquel Ramos Gordaliza, Enric Reig Planas, Enric Sabater Bonany, Josep Serra Conchs, Enric Serra Vasquez, Josep Sitjas Ferrer i Josep M. Vives.

Aquest fotograma de L'Esmolet de Dídac García es va reproduir al programa de la X Biennial de Cinema Amateur.

Serra. Coll. Molinas

Josep Puig i Josep M. Vives van idear i realitzar els trofeus que simbolitzaven el campanar de Palafrugell, amb els quals es premiava els guanyadors del concurs de cinema-amateur.

Enric Bruguera. Coll. Vives

La convocatòria va passar per diferents etapes de major i menor importància, les diferents edicions van ser aplaudides, però alguna vegada també criticades, a l'igual que també es van produir les típiques picabaralles entre autors i organitzadors, o entre els mateixos organitzadors. Molt esquemàticament però, es pot dir que després d'un inici amb èxit, el concurs va patir una forta davallada en els anys setanta. Fins i tot en el programa del VIII Concurs, celebrat l'any 1979, es pot llegir: "Els que persistim en l'organització de coses com el Festival de Cinema Amateur, de ben poc ressò, fins i tot a nivell local, passarem potser per endarids (sic)". La crisi semblava superada al principi de la dècada dels vuitanta quan es va passar de les trenta pel·lícules presentades l'any 1977 i les quaranta-set del 1979 a les vuitanta-dues del 1981 i a les cent trenta-dues del 1983. Amb tot, la manca d'assistència a alguns dels actes organitzats feia intuir que el ressorgiment seria efímer. Així, per exemple, durant l'edició de l'any 1983, es va programar un debat al qual hi va assistir molt poca gent, tot i la participació de figures de la talla de Miquel Porter i Moix (cap dels serveis del Departament de Cinematografia de la Generalitat de Catalunya); Francesc Bellmunt, director; Pere Fages, distribuïdor; Ovidi Montllor; Jordi Morraja; Josep Puig i Antoni Martí.

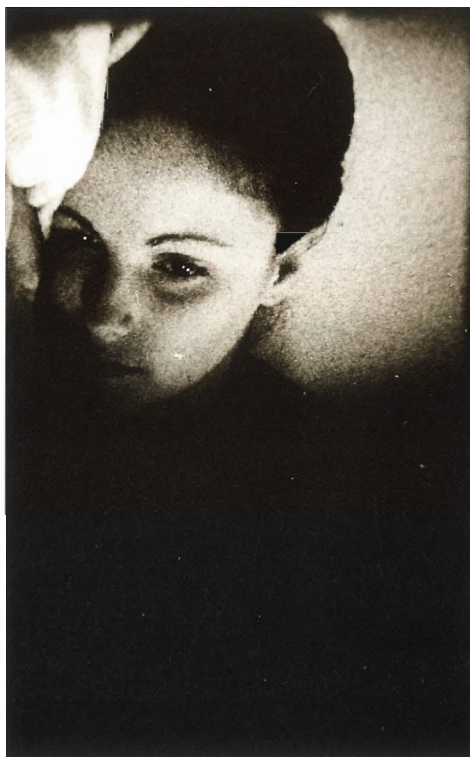
Vint anys són molt anys, i es podrien explicar mil-i-una anècdotes, i una part proporcional de maldecaps. Amb tot, remarcaria la censura de la pel·lícula *Independència*, d'Antoni Martí, en l'edició de l'any 1981. Aquest film havia estat visionat els primers dies del festival, i el jurat (format per Francesc Bellmunt, Antoni Colomer, Carles Jover i Tomàs Mallol) li va atorgar el primer

Autor desconegut. AMP

Sonorització de Grotesques Show d'Eugeni Anglada; pel·lícula que va tenir el primer premi l'any 1973.

Autor desconegut. AMP

Fotograma de Una tarda estadísticament normal de Carles Jover, guardonada amb el primer premi l'any 1977.

■ ■ ■ Cinema i fotografia són dos camps de la imatge que s'interrelacionen en moltes ocasions. Així es constata com, fotògrafs com Casanovas, Granés i Palahí van fer les seves provatures en el camp de la imatge en moviment. Granés ens ha deixat interessants reportatges d'esdeveniments de la vila palafrugellenca: les Festes de Primavera, des de l'any 1965 fins l'any 1982, la processó de Corpus de l'any 1967, la visita de Tarradellas l'any, etcètera, i es va introduir també en els documentals naturalistes.

Auror desconegut. AMP

Els membres del jurat del concurs de l'any 1977. D'esquerra a dreta: Miquel F. Ruiz de Villalobos, Antoni Colomer, Carles Soler, Xavier Rodríguez i Emili Gutiérrez Caba.

Ll. Martí. AMP

Els membres del jurat de l'any 1979. D'esquerra a dreta: Josep M. Forn, Elisenda Nadal, Antoni Colomer, Antoni Martí, Joaquim Romaguera.

Pugnat. AMP

Els membres del jurat l'any 1981. D'esquerra a dreta: Carles Jover, Antoni Colomer, Francesc Bellmunt i Tomàs Mallol.

premi en l'apartat de 8 mm. Tot i amb això, la pel·lícula no va poder ser projectada en la sessió de clausura. Les raons argüïdes per l'organització, parlaven de problemes tècnics, però la veritat (almenys així ho creu la crònica del *Punt Diari* de 19 de maig de 81) podria estar relacionada amb la denúncia presentada contra el film per presumpte apologia del terrorisme.

Els premis que s'atorgaven van anar canviant al llarg de les edicions. Apart dels guardons més importants, es podien adjudicar premis d'allò més variat: a la interpretació, al muntatge, a la retolació, al gag, al cineasta local, al paisatge de muntanya, a la pel·lícula que millor destaqués els valors humans, al millor tema d'humor, a la millor fotografia.... El nombre de premis que es podien concedir, també podia variar molt d'una edició a l'altra. Precisament, una de les edicions que es van convocar més trofeus va ser la de l'any 1983: premi d'honor, 3 primers premis de 16mm, 8mm i súper 8 (en els apartats d'argument, fantasia i animació, documental i reportatge), a més d'altres premis individuals. Dissortadament, tot i la quantitat de guardons en joc i el gairebé centenar i mig de pel·lícules presentades, es van deixar deserts vuit dels premis que estava previst atorgar.

Aquell mateix any, el 1983, es pot destacar la celebració d'un homenatge als autors locals, on es van poder visionar les pel·lícules: *Rapto trágico*, d'Agustí Regàs i Joaquim Esteve; *El billete*, de L. Molinas i F.Serrat; *L'home i la serp*, d'Eduard Nicolau (1969); *Miralls*, de Víctor Dolç (1981); *Contamos contigo*, de Frederic Martí Gich (1969); *L'Esmolet*, de Dídac García (1971); *Cuidado con el reloj !!!*, de Josep M. Vives (1967); *Joc Brut*, de Josep Puig (1979). Tretze anys més tard, Palafrugell ha tingut l'oportunitat de tornar visionar alguns dels films dels

Col·l. Josep M. Vives

Josep M. Vives en plena acció en un moment d'un rodatge.

palafrugellencs en els passis que es van fer a la seu del Museu del Suro de Palafrugell coincidint amb l'exposició en commemoració del centenari del cinema.

Certament, el cinema amateur a Palafrugell no es va reduir només a la celebració del Concurs de Cinema Amateur. L'any 1964, el mateix any que es va fer la I edició del Concurs de cinema Amateur a Palafrugell, es va organitzar la I sessió de Cine Fòrum al cinema del Centro español. Era el dia 8 de març i es projectava *Calle Mayor* de J. A. Bardem amb un col·loqui dirigit per Narcís-Jordi Aragó. El lema que hi havia en el programa fa palesa la intencionalitat d'aquelles primeres sessions: “descubra el fondo y la forma a través del diálogo en el

que usted puede tomar parte”. El Foto-cineclub va demostrar una gran activitat durant molt anys; a banda de l'organització del Concurs de Cinema Amateur, de concursos i exposicions de fotografia, de vetllades i col·loquis cinematogràfics, va organitzar un altre concurs: el Concurs Social d'Estímul Cinematogràfic. Durant la celebració de la segona edició d'aquest concurs social, l'any 1970, es van projectar 9 pel·lícules: *España tiene... eso*, de Lluís Quesada; *No deixis per a demà*, d'Eduard Nicolau; *Pinzellades de natura*, de Ramir i Xavier; *Obsessió*, de Singson; *Bon relax*, de Narcís Rosés; *De barro*, de Dídac Garcia; *La pesca y el mar*, de Josep Forné; *Los trasplantes del Dr. Jillaf*, de Serrat-Molinas, i *Beget, un racó de món*, de Pere Alsius.

Cine-club

■ ■ ■ Foto-Cine Club va ser la primera entitat constituïda a Palafrugell que va organitzar sessions de cinefòrum i vetllades cinematogràfiques. El Foto-Cine Club va donar el relleu al Cine Club. Més tard, l'Institut de Palafrugell va organitzar cicles de cineclub, i posteriorment, i de forma molt efímera, també ho va fer el Fraternal. El programa de les Diades de Tardor també dedicava un cap de setmana al cinema.

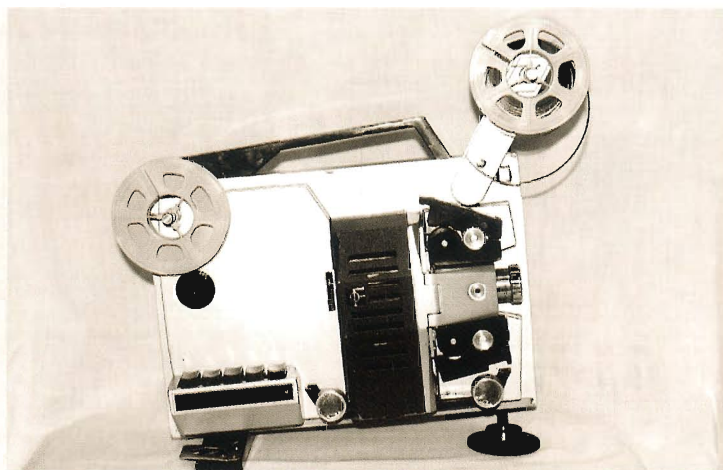
Finalment, l'entitat més jove, el Cine Club Garbí va duu a terme sessions de cineclub des de la tardor de l'any 1989 fins el desembre de l'any 1993. La bona salut d'aquest cineclub ve avalada

per les onze sessions que passaven anualment, i pels 2.000 espectadors comptabilitzats en cada temporada. Malauradament, el Cine Club Garbí va finalitzar les seves sessions de cinema, per raons de “força major”, quan els propietaris del Cinema Garbí van tancar les portes del local.

Amb el tancament del Garbí, Palafrugell va perdre l'últim cinema de la ciutat que restava en actiu.

■ ■ ■ En el próleg del programa del I concurs de 1964 posa: *Proemio*, signat pel cronista oficial de la vila: "Al magnífico Ayuntamiento de nuestra industriosa villa que hermana su trabajo diario con las actividades del turismo que posee con la ermita de Sant Sebastián de la Guarda, la atalaya más impresionante de la Costa Brava, y en ella el faro -luz y guía de navegantes- más importante del mediterráneo español, a nuestro Ayuntamiento -decimos- le cabe el honor de haber sido el iniciador de este Concurso que ha conseguido un gran acogimiento entre los aficioandos a la fotografía, y concretamente al cine. Esta idea, de si ambiciosa, la de convocar un concurso nacional, rebasaba por su importancia las posibilidades del municipio, los medios locales siempre limitados y se reunió a la protección de los organismos superiores. El ministerio de información y turismo, reconociendo el valor de esta competición documental, excelente recurso y caudal importantísimo para la propaganda turística de las bellezas de nuestra región, y en definitiva de España, ha patrocinado este Concurso, y a su ejemplo y norma han colaborado los Ayuntamientos de las principales poblaciones costeras, corporaciones, entidades, empresas y casas comerciales que han ofrecido valiosos premios y trofeos."

Projectors i material divers de cinema de Josep M. Vives.

Enric Bruguera. Coll. Josep M. Vives

Enric Bruguera. Coll. Josep M. Vives

Enric Bruguera. Coll. Josep M. Vives

Les XI edicions del concurs

1964

Del 24 al 28 de febrer
I Concurs de Cinematografia Amateur
Documental de la Costa Brava en Color”
Tema: turístic. De qualsevol sector litoral des
de Blanes a Portbou.
Lloc: Cinema Victòria
Organització: Ajuntament de Palafrugell per
mitjà del Foto-Cine Club
Comitè organitzador: Jordi Comas Soles,
Josep Deulofeu Padros, Josep Forns
Costals, Federic Martí Carreras, Lluís
Negra Escuder, Josep Pla Arbonés, Josep
Puig Clausell, Miquel Ramos Gordaliza,
Enric Reig Planas, Enric Sabater Bonany,
Josep Serra Conchs, Enric Serra Vasquez,
Josep Sitjas Ferrer, Josep M. Vives
Lloc: Cinema Victòria

Jurat: José María García-Cernuda Calleja
(delegat provincial del Ministeri
d'Informació i Turisme), Estanislao Pan
Montojo (delegat del Ministeri
d'Informació i Turisme), Carlos Almirall
Wennberg (representant d'Espanya en els
Jurats Internacionals de Cine Amateur),
Joan Pagés Pagés, Francesc Alsius Granés,
Pere Palahí Bach-Esteva, Josep Deulofeu
Padrós, Enric Reig Planas.

Pel·lícules presentades: 28.

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs: *Cala de Cabres*, de Federic Martí
Carreras; *Cara a Garbí*, de Josep Puig;
Cuatro Perlas, de Josep Pla; *Así es la Costa
Brava*, de Josep Sitjas; *Costa Brava en
diciembre*, de Josep M. Vives.

Premis:

Primer Premio General

Placa honorífica, copa i 30.000 pessetes

Concurso de
Cinematografia
Amateur

PALAFRUGELL
COSTA BRAVA

AMP

Costa Brava, de Narcís Sanz (Girona)
Primer premi especial per a pel·lícula
8mm
15.000 ptes a repartir i plaques
La Costa Brava, de Conrad Torres
(Barcelona)
Horas felices, Florenci Tapia (Malgrat)
Premi especial de 18.000 pessetes
A la millor pel·lícula de temes de les
zones de Tossa, Platja d'Aro, La Fosca,
Calella (Golfet), Begur, Calella-Llafranc)
Cara a Garbí, de Josep Puig (Palafrugell)

1967

Del 27 de febrer al 4 de març
II Concurs de Cinematografia Amateur Villa
de Palafrugell

Tema: Lliure excepte reportatges quirúrgics i
publicitaris

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Foto-Cine Club

Comitè organitzador: Enric Sabater Bonany,
Frederic Martí Gich, Jordi Comas Soles,
Josep M. Vives Sureda, Josep Puig
Clausell, Lluís Negra Escuder, Miquel
Ramos Gordaliza, Pere Palahi Bach-Esteve
Jurat: Narcís Sans Prats, Josep Colomer Triás,
Reinaldo Serrat Rotllán, Alfons Hereu
Ruax, Pere Palahi Bach-Esteve, Lluís Negra
Escuder, Enric Sabater Bonay, Francesc
Alsius Granés, Frederic Martí Carreras

Pel·lícules presentades: 76

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs:

Dansa macabre, Madramanya, Monells i els
seus voltants, d'Eduard Nicolau; Gota de
agua y gota de luz, Palamós marinera y
turística, de Miquel Ramos; Cuidado con el
reloj !!!, de Josep M. Vives; El caballo, de
Josep Puig.

Premis:

Premi d'honor
Campanar de plata o 10.000 pessetes
Cuidado con el reloj, de Josep M. Vives
(Palafrugell)
Primer premi tema argument
Campanar de plata i 5.000 pessetes
Une méche de cheveux, de J. Baca Pericot i
A. Garriga (Barcelona)
Primer premi fantasia
Campanar de plata i 5.000 pessetes
Un lloro, un moro, un mico i un senyor de
Puerto Rico, de J. Baca Pericot i A.
Garriga (Barcelona)
Primer premi tema documental
(campanar de plata i 5.000 pessetes)
Sinfonia de foc, de A. Perez Simo
(Barcelona)
Premi al millor cineasta local: Cuidado
con el reloj, de J. M. Vives

1969

Del 14 al 19 d'abril de 1969

III Concurso Nacional de Cine Amateur en
8mm i súper 8 de Palafrugell

Tema: lliure Exclosos els temes quirúrgics o
publicitaris

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Foto-Cine Club

Comitè organitzador: Pere Carreras Gispert,
Jordi Comas Soles, Frederic Martí Gich,
Eduard Nicolau Matas, Pere Palahi Bach-
Esteve, Josep Puig Clausell, Miquel
Ramos Gordaliza, Josep M. Vives Sureda

Jurat: ?

Pel·lícules presentades: 58

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs:

El camarada, El cleptomano i El hacha, de
Josep M. Vives

del 14
al 19
de
abril

organizado
por el
foto-cine-club
de l'escala
d'arts i oficis.

patrocinado
por el
excelsitimo
ayuntamiento
de
palafrugell

L'home i la serp, Llegenda de fra Primitiu, d'Eduard Nicolau

Los que lloran solos, Cristin, de Miquel Ramos

Alma en el pasado, de Lluís Manzano

Contamos contigo, de Frederic Martí

El valle del juicio, de Lluís Molinas i Francesc Serrat

Testigo, de Dídac García

Altres pel·lícules presentades per palafrugellencs: *No se puede leer tranquilo*, de Miquel Brunsom; *La subida del mallo, La fiesta de los asturianos*, d'Eduard Nicolau; *Passeig a vela, La Mer*, de Frederic Martí; *Donde impera el Diablo* de Josep Puig

Premis:

Premi d'Honor al millor film

Campanar de plata i 10.000 pessetes

Contamos contigo, de Frederic Martí Gich (Palafrugell)

Primer premi Argument

Campanar de plata i 5.000 pessetes

Uno, dos, tres pares de zapatos, d'E. Guash (Salt)

Primer premi documental

Campanar de plata i 5.000 pessetes

Alma en el pasado, de Lluís Manzano (Palafrugell)

Primer premi fantasia

Campanar de plata i 5.000 pessetes

Homenaje a Mac Loren, de Jordi Tomás Feix

Premi estímul a cineastes locals

El hacha, de Josep M. Vives (Palafrugell)

1971

Del 19 al 24 d'abril

IV Concurso Nacional de Cine Amateur de la villa de Palafrugell

Tema: Lliure, excloses les de temes quirúrgics i publicitaris

Lloc: Cinema Garbí i Victòria

Organització: Foto- Cine Club

Comitè organitzador: Eduard Nicolau Matas, Josep Puig Clausell, Josep M. Vives Sureda, Pere Carreras Gispert, Josep Bofill Blanch, Santi Masaguer Malleu, Dídac García Ridao, Lluís Blanco Artisá, Xavier Amir Serrano, Francesc Ribas Prats

Jurat: Jordi Frigola i Arpa, Pere Martínez i Noguera, Josefina Ganuza i Alled, Emeteri Escudero i Muñoz, Jaume Granés i Sánchez, Josep Xifre i Santamaria

Pel·lícules presentades: unes seixanta

Pel·lícules projectades d'autors palafrugellencs:

De barro, L'Esmolet, de Dídac García; *L'art empordanès* de Xavier Amir, Joan Badia i Albert Recasens

Premis:

Primer premi

Campanar de plata i 12.000 pessetes

Sex, de Guillem Alcover

Segon premi

Campanar de bronze i 8.000 pessetes

Guaraní, d'Eugeni Anglada

Tercer premi

Campanar de coure i 5.000 pessetes

Semáforo, de M.A. Quintana

1973

Del 30 al 31 de març

V Concurso Nacional de Cinematografia amateur de la villa de Palafrugell

Tema: Lliure excloses els temes quirúrgics i publicitaris

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Foto- Cine Club

Comitè organitzador: Eduard Nicolau Matas,
Josep Puig Clausell, Josep M. Vives
Sureda, Santi Masaguer Malleu, Lluís
Maimí Casanovas

Jurat: ?

Pel·lícules presentades: ?

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs:

Spot, de Xavier Amir i Santi Masaguer

Premis:

Primer premi

Campanar de plata i 12.000 pessetes

Grotesque Show, d'Eugeni Anglada

Segon premi

Campanar de bronze i 8.000 pessetes

Nínida, de Joan Baca i Antoni Garriga

Tercer premi

Campanar de coure i 5.000 pessetes

Poca cosa sabem, de Tomás Mallol

1975

21 de març

VI Concurs Nacional de cinematografia
amateur de la villa de Palafrugell

Tema: Lliure

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Foto- Cine Club

Comitè organitzador: Josep Puig Clausell,
Lluís Maimí Casanovas, Pere Carreras
Gispert, Josep M. Vives Sureda, Santi
Masaguer Malleu, Xavier Amir Serrano,
Joan Berta Masó

Jurat: Pere Carreras Gispert, Dídac García
Ridao, Montserrat Lunati Maruny, Lluís
Maimí Casanovas, Josep Puig Clausell

Pel·lícules presentades: 23

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs:

El temps crida de Víctor Dolz

Premis:

Primer premi

Campanar de plata i 10.000 pessetes

In trutina, de P. Riera de Casa

Segon Premi

Campanar de bronze i 6.000 pessetes

Negre i vermell, de Tomás Mallol

Tercer premi

Campanar de coure i 3.000 pessetes

La porta, de J. Baca i T. Garriga

1977

Del 22 al 25 de març

VII Concurs Nacional de cinematografia
amateur de la vila de Palafrugell

Tema: Lliure

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Foto- Cine Club

Comitè organitzador: Jordi Hereu Barris,
Lluís Maimí i Casanovas, Josep Puig
Clausell, Joaquim Turró Roselló, Montse-
rrat Lunati, Josep M. Vives Sureda

Jurat: Antoni Colomer, Emilio Gutiérrez
Caba, Carles Soler, Miquel Ferran Ruíz de
Vilallobos, Javier Rodríguez

Pel·lícules presentades: 30

Pel·lícules projectades d'autors palafruge-
llencs:

Detrás de los ojos, *Donde impera el diablo*,
de Josep Puig

Premis:

Primer Premi

Campanar de plata i 15.000 pessetes

Una tarda estadísticament normal, de
Carles Jover

Segon Premi

Campanar de bronze i 10.000 pessetes

El pitus, d'Eugeni Anglada

Tercer premi

Campanar de coure i 6.000 pessetes

Els cavalls de la nit, de Baca - Garriga

1979

Del 24 al 27 d'abril de 1979

VIII Biennal Concurs cinema amateur vila de Palafrugell

Tema: Lliure

Lloc: Cinema Victòria

Comitè organitzador: Josep Puig Clausell, Montserrat Lunati Maruny, Lluís Maimí Casanovas, Jordi Hereu Barris, Enric Serra Amat, Margarida Grassot Casanovas, Josep Maria Casellas Balaguer

Jurat: Antoni Colomer, Josep Maria Forn, Antoni Martí, Elisenda Nadal, Joaquim Romaguera

Pel·lícules presentades: 47

Pel·lícules projectades d'autors palafrugellencs:

Joc Brut de Josep Puig Clausell

In mente del Grup Clova Club

Premis:

Primer premi

Campanar de plata i 20.000 pessetes

Alfil, *A propòsito* i *Charo sobrasada* de J. Sierra Fornells

Segon premi

Campanar de bronze i 15.000 pessetes

La Frontera, de Joan Baca i Antoni Garriga

Tercer premi

Campanar de coure i 10.000 pessetes

L'Índia mor a Benares, de R. Avellaneda

1981

Del 13 a 16 de maig de 1981

IX Biennal de Cinema Amateur de la vila de Palafrugell

Tema: Lliure

Lloc: Cinema Victòria

Organització: Cine-club Palafrugell

Comitè organitzador: Josep Puig Clausell, Jordi Hereu i Barris, Lluís Maimí i Casanovas, Enric Serra i Amat, Xavier Valeri i Corb

Jurat: Francesc Bellmunt, Antoni Colomer, Carles Jover, Tomás Mallol

Pel·lícules presentades: 82

Pel·lícules projectades d'autors palafrugellencs:

In Mente, del grup Clova Club (fora de concurs)

Miralls, de Víctor Dolç

Premis:

Placa d'Honor a la millor pel·lícula del certamen

Seqüència de grup, de Raül Contel

Primer premi 16 mm

Campanar de plata i 30.000 pessetes

Seqüència de grup, de Raül Contel

Primer premi 8 mm

Campanar de plata i 20.000 pessetes

Independenzia (anomenada més tard *Identitat*), d'Antoni Martí

1983

Del 10 a 18 de juny de 1983

X Biennal de Cinema Amateur de la vila de Palafrugell

Tema: Lliure

Lloc: Cinema Victòria

Organització: XXX

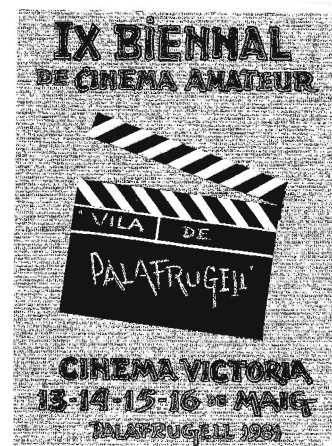
Comitè organitzador: Lluís Maimí, Jordi Hereu, Enric Serra, Josep Puig

Jurat: Antoni V. Kirchner, Francesc Bellmunt, Jordi Bayona, Pere Fages, Jordi Morraja

Pel·lícules presentades: 132 films (115 súper 8, 17 de 16mm)

24, 25 i 27 D'ABRIL DEL 1.979

AMP

AMP

Pel·lícules projectades d'autors palafrugellencs:
?

Premis:

Placa d'Honor a la millor pel·lícula del certamen

Campanar de plata i 30.000 pessetes

Mátalo, colorao, de Francesc Villaubí

Primer premi fantasia en 16mm

Trofeu i 20.000 pessetes

Preludi en ja, d'Agustí Argelich i Alexandre Matas

Primer premi argument en 16mm

Trofeu i 20.000 pessetes

Desert

Primer premi documental en 16mm

Trofeu i 20.000 pessetes

Desert

Primer premi argument en 8mm i super 8

Trofeu i 12.000 pessetes

Desert

Primer premi fantasia en 8mm i super 8

Trofeu i 12.000 pessetes

Desert

Primer premi reportatge en 8mm i super 8

Trofeu i 12.000 pessetes

Bon dia Malta, d'Argelich

1985

Del 7 al 10 de maig

XI Biennial de Cinema Amateur de la vila de Palafrugell

Tema:

Lloc: Cinema Garbí

Organització: Jordi Hereu i Barris, Lluís Maimí i Casanovas, Àlex Cebollero i Luján, Enric Serra i Amat, Manuel Jofra i Lecho, Josep Puig i Clausell

Patrocinador:

Jurat: Josep Diví i Pujol, Juan Lorente i Costa, Tomás Mallol i Deulofeu, Emma Quer i Sabaté, Antoni Ribas i Piera

Pel·lícules presentades: 88 (60 de les quals eren catalanes)

Pel·lícules projectades d'autors palafrugellencs:

Fórmula per a guarir la pigota borda, de

Rosa Maria Gifreu Bonaventura

Túnel, de Joan Colom Bussot

Joan Vaina, de Víctor Dolz Solés

Premis:

Premi a la millor pel·lícula

Desert

Millor interpretació femenina

Joana Domingo per *Joc de temps*

Millor interpretació masculina

Ferran Seré per *Els lligams*

Direcció-realització

Joan Torres i Xavier Peix per *Bits Bits*

Millor fotografia

Agustí Castellví per *El Gusac*

Millor muntatge

Artur Peix per *Miratges*

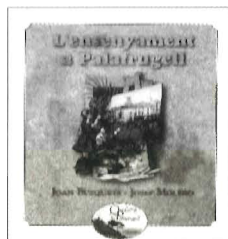
Millor idea original

Bits Bits

Millor tema d'humor

No es va atorgar per manca de candidatures

COL·LECCIÓ QUADERNS DE PALAFRUGELL

BUSQUETS, JOAN; MOLERO, JOSEP.

L'ensenyament a Palafrugell 1993.

Història de les diferents institucions pedagògiques de la vila i dels seus principals protagonistes, des del segle XVII fins als nostres dies, amb especial atenció al marc econòmic i social de la vila i la seva incidència a l'ensenyament durant aquests anys.

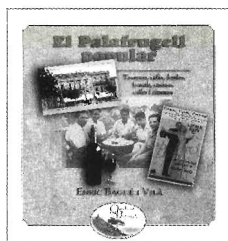

FEBRÉS, XAVIER.

Grans hores de la Costa Brava.

Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny. 1994.

Presentació d'exemples destacats del primer turisme cosmopolita en aquest sector de la Costa Brava: Bonaventura Sabater i Joan Ventosa, a Aiguablava; el matrimoni Woevodsky, a Cap Roig, i Josep M. Sert i els Puig Palau, al mas Juny.

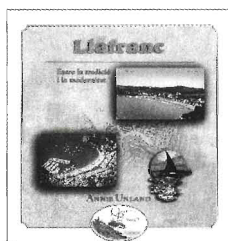

BAGUÉ, ENRIC.

El Palafrugell popular.

Tavernes, cafès, fondes, hostals, casinos, colles i cinemes. 1995.

Estudi del Palafrugell popular al final del segle XIX i a començaments del XX. És el record d'una manera de viure amb mancances materials, però plàcida i tranquil·la, i en la qual l'esbarjo col·lectiu era fonamental per a la vida del poble.

UNLAND, ANNIE.

Llafranc. Entre la tradició i la modernitat. 1996.

Visió històrica de Llafranc, des de l'era Neolítica fins als nostres dies. Inclou l'estudi demogràfic i urbanístic de la població actual, i l'anàlisi de la seva capacitat per conservar l'originalitat durant els grans moviments turístics del nostre segle.

Els artesans de la imatge és un treball de recerca que reconstrueix la història dels pioners de la fotografia a Palafrugell. Al llarg de les pàgines, brolla la història d'uns professionals que, de vegades sense pretendre-ho, han construït la història gràfica de la ciutat. L'estudi s'inicia pels volts de l'any 1860, quan una nova professió, la de retratista, va satisfer els somnis de perdurabilitat dels homes. El relat continua amb els professionals dels anys quaranta, que van adoptar l'ofici com a sobresou dels migrants ingressos de la postguerra, i acaba amb l'arribada i consolidació del turisme, quan va arrelar la indústria casolana de venda de postals d'una costa en blanc i negre. Finalment, es fa una incursió en el món del setè art i s'analitzen les XI edicions del Concurs de Cinema Amateur de Palafrugell que van convertir la vila en un cau de creadors des de l'any 1964 fins al 1985.

Dolors Grau i Ferrando és llicenciada en Història i màster en Arxivística i està vinculada professionalment als sectors de la investigació i el periodisme. Especialista en la història de la fotografia, ha centrat la seva recerca en l'estudi dels fotògrafs de les comarques gironines. L'any 1995 va presentar el treball de recerca *Un diccionari de fotògrafs*. Ha fet l'estudi de la col·lecció d'imatges de l'Arxiu Municipal de Palafrugell i la instal·lació del fons Ferrer i el fons Granés. Ha publicat articles de fotògrafs a la premsa i ha presentat comunicacions a les Jornades Antoni Varés (1994) de Girona i a les Jornades Lluís Esteva i Cruaïas (1995) de Sant Feliu de Guíxols, a més de ser autora d'obres de diversa temàtica.

AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL

Diputació de Girona